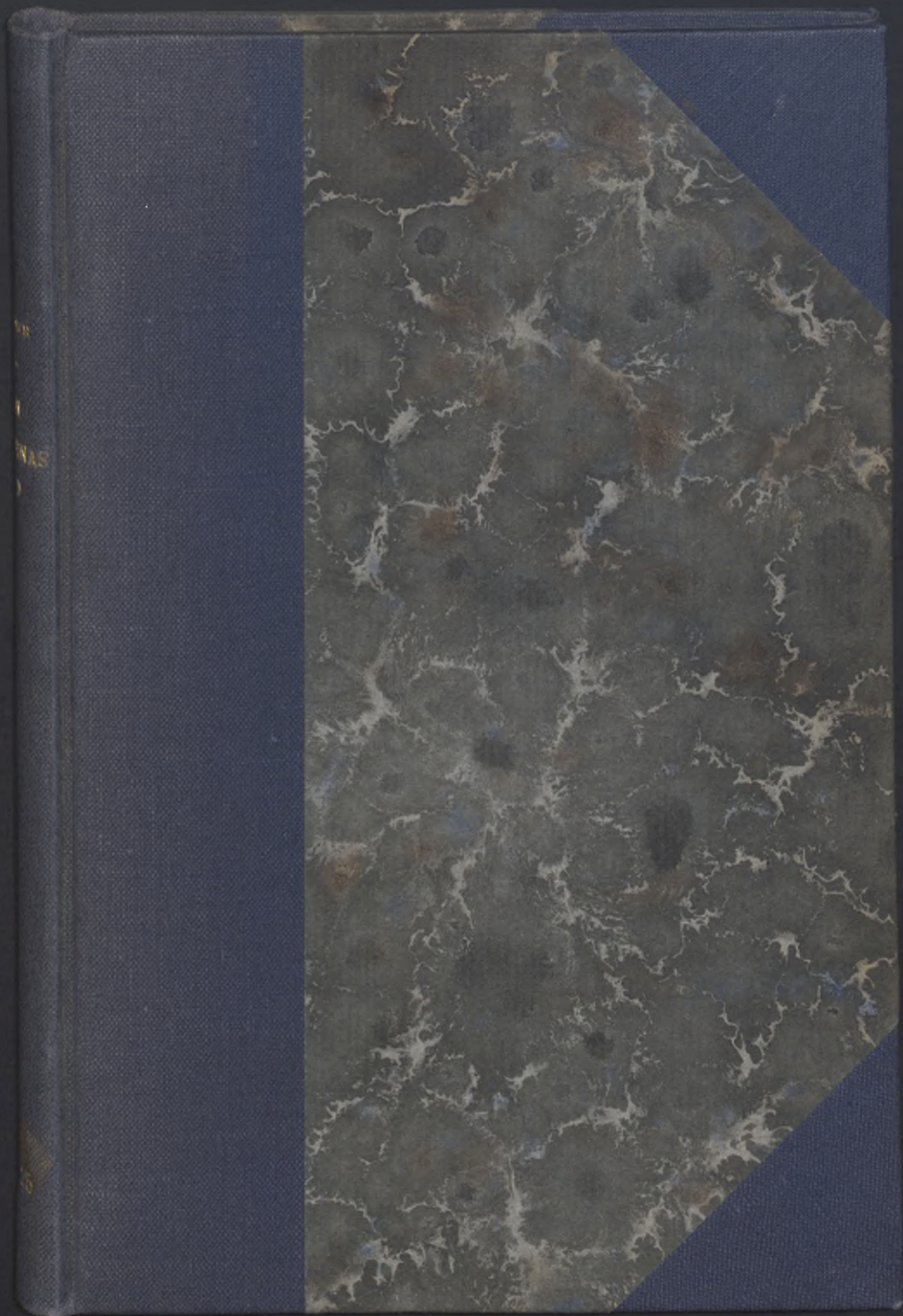

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

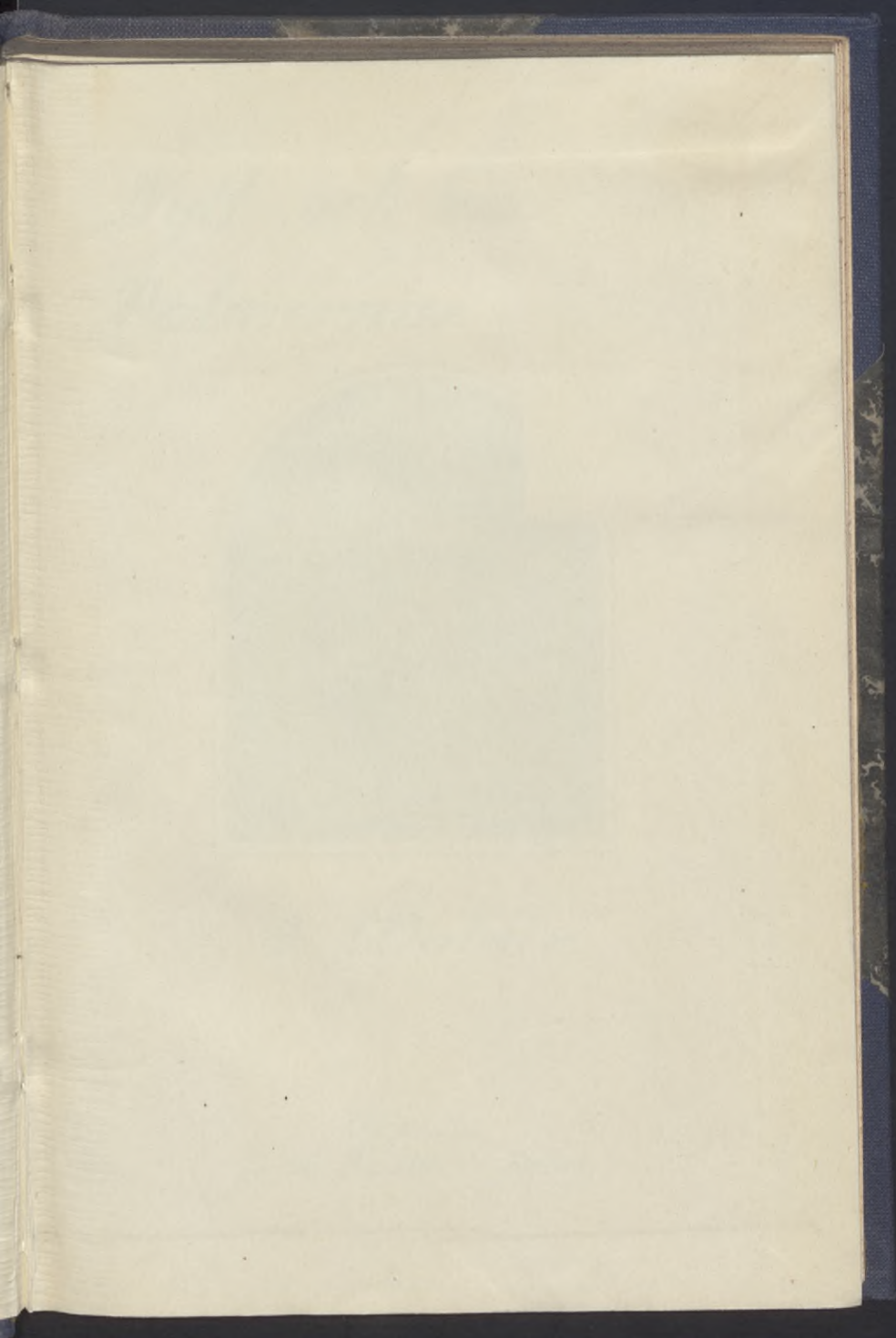
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

*Engel
M.*

Allmänna Sektionen

Geogr.

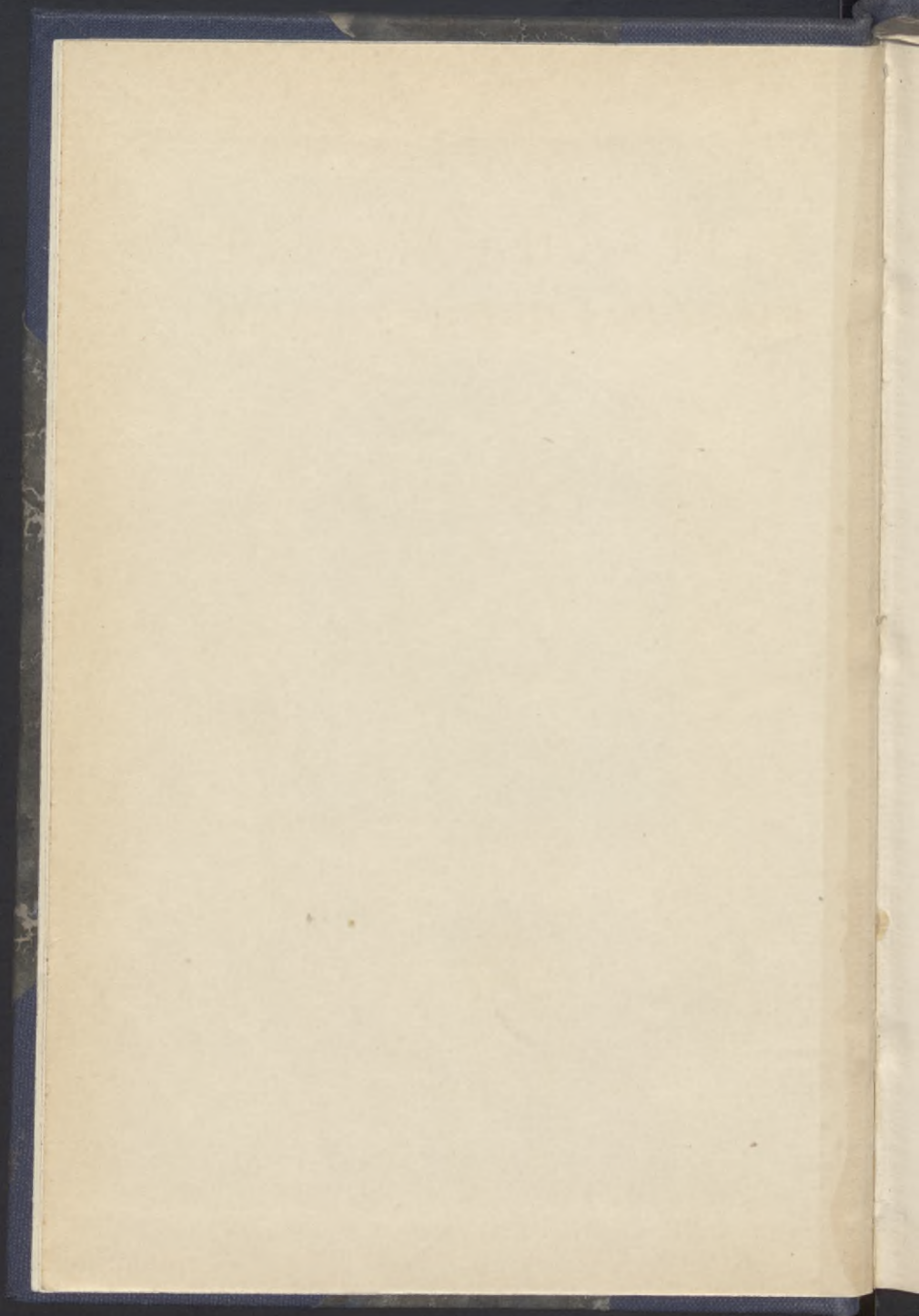
Afr.

Nytt och Gammalt
från
Palmernas Land

av
A. Walder

Uppsala
J. A. Lindblads förlag

NYTT OCH GAMMALT
FRÅN PALMERNAS LAND

AV

A. WALDER

UPPSALA
J. A. LINDBLADS FÖRLAG

NYTT OCH GAMMALT
FRAN PALMERNAS LAND

AV

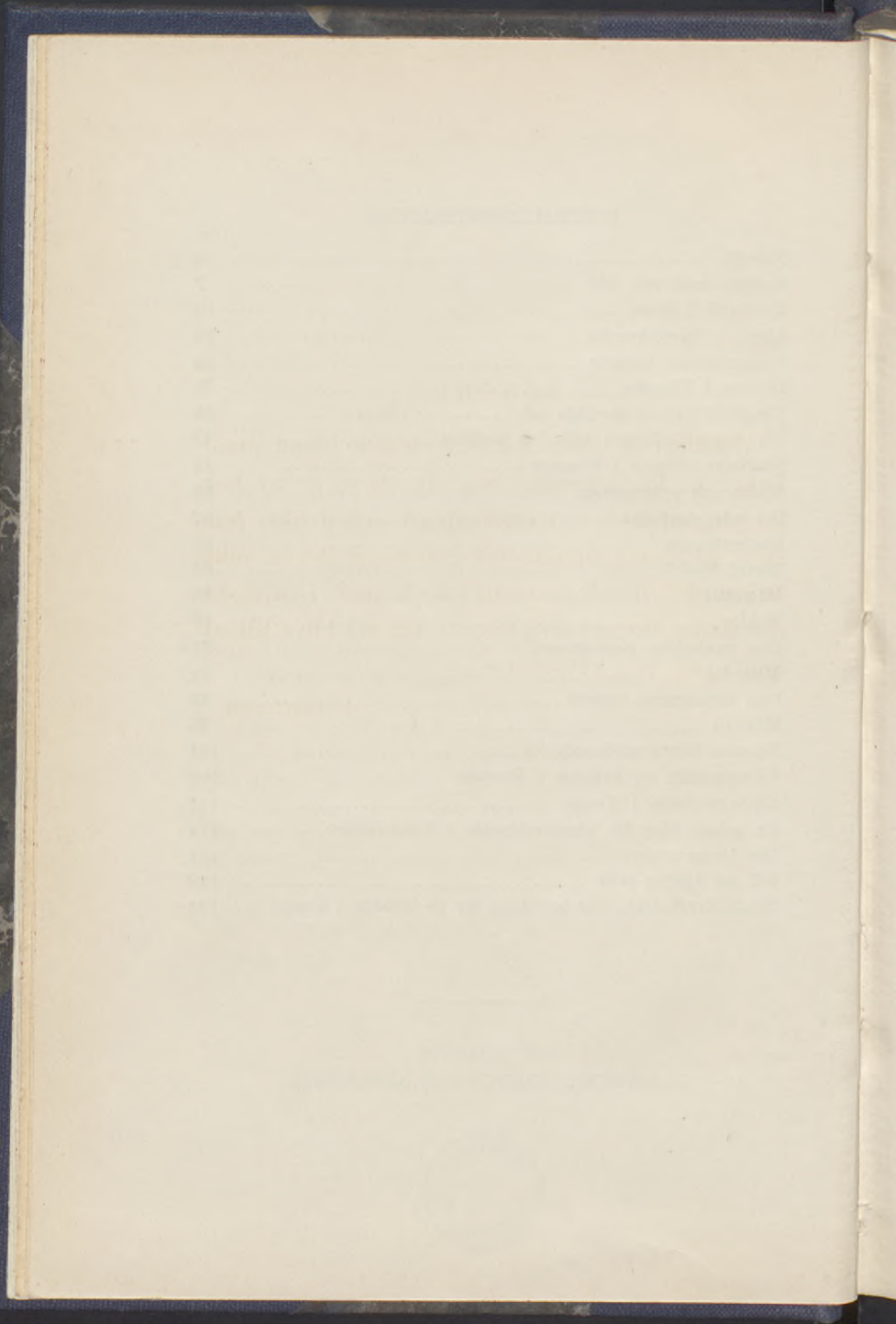
UPPSALA 1925

APPELBERGS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

INNEHALLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Förord	5
Kongos land och folk	7
En kväll i Boma	15
Livet i kongobyarna	20
Kongodjurens konung	30
Dansen i Bikumbi	35
Dingihövdingens sorgliga öde	40
Då Mpetehövdingen ville ha medicin	43
Sjukbehandlingen i Kinanga	47
Kiaku och pytonormen	53
Fri från slavbojan	57
Moderskärlek	60
Nsemi Mudefo	63
Mawonsi	66
Makitu	70
Den moderlöse negergossen	77
Mbumba	82
Den tacksamme negern	89
Mukuyu	98
Ngomas första stationsbesök	101
Välsignandet av kvinnor i Bwende	106
Solförmörkelse i Kongo	111
En galamiddag för »honoratiores» i Kongolandet	114
Där ljuset segrar	121
Vid en hjältes grav	129
Missionsverksamhetens betydelse för de infödda i Kongo.	134

FÖRORD.

Åtskilliga av mina vänner, särskilt bland predikanterna, ha uppmanat mig att utgiva en ny bok, lämplig att läsas vid syföreningar och dylikt. Som svar på dessa uppmaningar kommer denna enkla bok med nytt och gammalt från Kongo. Den utsändes under förhoppning om att den må bliva till någon nytta och välsignelse.

Författaren.

1800

At the end of the year, the
total amount of the
debt was \$1,000,000.
The interest on this
debt was \$100,000.
The principal was
\$900,000.

1800

Kongos land och folk.

En hemlighetsfull slöja låg länge utbredd över Afrikas inre och dolde det för forskarnes och den civiliserade världens blickar. Mångtaliga misslyckade försök att tränga in i det inre av landet bidrogo till att skapa den föreställningen, att det inre av den afrikanska kontinenten var ett glödande sandhav med några enstaka oaser, som utgjorde tillhåll för fruktansvärda vilddjur.

Genom en rad av djärva forskarebragder har nu denna slöja borttagits, och den ofta frodiga folkfantasiens behöves ej längre syssla med Afrikas hemligheter. Till sina huvuddrag är nu världsdelen utforskad och erbjuder ej längre några olösta gåtor. I detalj återstår dock mycket att utforska, innan den blir lika känd som Amerika och Asien. Detaljforskningen har också under de senaste åren bedrivits ganska energiskt, men ännu finns det stora områden, där ingen sådan forskning förekommit. Här ha utan tvivel svenska forskare och vetenskapsmän en uppgift att fylla. Svenska vetenskapsmän såsom professor Sjöstedt, greve E. von Rosen, professor Fries m. fl. ha redan gjort goda insatser på detta område, men de måste få många efterföljare.

Under århundradens lopp har Afrika utövat en förvånansvärd dragningskraft på upptäcktsresande

och forskare. Det okända och hemlighetsfulla har alltid haft något tjusande och lockande över sig. Redan i forntiden började Afrika utforskas. Det påstås, att fenicierna 600 år före Kristus från Röda havet kringseglat Afrika. Hanno, feniciern från Karthago, framträngde omkring 470 f. Kr. längs Afrikas västkust ända ned till Sierra Leone. Genom dessa färder blevo blott kusterna berörda. Att tränga in i landet var ej heller meningen. Ett sådant företag skulle antagligen liksom så många senare fullkomligt ha misslyckats.

Man kan sätta i fråga om icke araberna hade kännedom om den afrikanska västern, ty redan tidigt hade islam fattat fast fot söder om Sahara, och karavanvägarna genom den stora öknen voro kända och begagnade av norra Afrikas muhammedanska invånare. Troligtvis hade de haft en ganska god kunskap om Nigerfloden och trakter norr om densamma, men trakterna söder om denna flod voro för dem alldeles obekanta.

I början av 15:de århundradet trädde portugiserna i spetsen för mycket omfattande sjöexpeditioner, och Johan I:s son, Henrik Sjöfararen, ägnade sig med stor iver och framgång åt studiet av navigation, i syfte att åt sitt land bereda förmånen av förverkligandet av en plan, som på den tiden livligt sysselsatte sinnena hos de bildade klasserna. Främre Asiens och Indiens dyrbara handelsvaror måste transporteras med karavaner, och på grund av detta kostsamma transportmedel blevo varorna oerhört fördyrade. Det gällde därför att genom

kringsegling av Afrika vinna lättare och snabbare handelsförbindelser med nyssnämnda trakter.

Längs Afrikas västkust företogs under åren 1419—1462 talrika upptäcktsresor, som sträckte sig allt längre mot söder. Efter Henriks död 1460 slappades Portugals företagsamhetsanda för en ganska lång tid framåt, och först under Johan II:s tid upptogs åter upptäcktsresorna för att finna sjövägen till det avlägsna och efterlängtade Indien.

En av de sjöexpeditioner, som Johan II utrustade, leddes av den beryktade upptäcktsresanden Diego Cam. År 1485 upptäckte denne den väldiga Kongo-floden. Då han med sina två lätta fartyg seglade längs den västafrikanska kusten, fick han se, huru havets klara vatten färgades av en mörkbrun ström. Han förstod, att en väldig flod på detta sätt avbördade sin stora vattenmassa. När fartygen svängt förbi Banana udde, styrde de upp mot flodens södra sida, där de kastade ankar i närheten av det nuvarande Kiamvika.

Diego Cam trädde i förbindelse med de förvånade infödingarna och fick då kännedom om att det på flodens södra sida fanns ett stort konungarike, som regerades av en mäktig konung vid namn Ntotila.

Dennes residens låg flera dagsresor från kusten. Enligt portugisiska missionärers uppgifter omgav han sig med en förvånansvärd lyx och rikedom. Ruy de Sousa mottogs såsom en furste av konungen, då han 1491 anlände till Kongo med en expedition, som bestod av missionärer, köpmän och kolonister. Under sång och bullrande musik fördes han jämte

de övriga expeditionssmedlemmarna fram till konungen, som mottog dem sittande på en elfbens-tron, så hög, att han kunde ses av den otaliga församlingen. Från hans skuldra nedhängde en hästsvans till tecken på hans kungliga värdighet, och hans huvud betäcktes av en mössa flätad av palm-bast.

Efter hand kommo flera katolska präster och handelsmän till Kongo, men de sökte icke — så vitt känt är — tränga längre in i landet. Det första allvarliga försöket att längs Kongofloden tränga in i Afrika gjordes 1816 av Tuckey, som lyckades nå fram till Isangila, där han på grund av febrar bland expeditionssmedlemmarna och infödingarnas fientliga hållning tvangs att vända tillbaka.

Under sin forskningsfärd åren 1853—56 trängde Livingstone in i Kongo. Och under sin sista upptäcktsfärd utforskade han Mayemalandet i Kongo.

Den som gjort den största insatsen för Kongos utforskande är Henry Stanley, som under åren 1874—1877 företog sin betydelsefulla resa genom de svartas världsdel. Hela den civiliserade världen stod slagen av förvåning, när med telegrafens tillhjälp underrättelserna om Stanleys resultat spred sig.

Genom Stanleys upptäcktsresa riktades världens blickar på Kongo. Det utmålades som ett mycket rikt och fruktbart land, som i yppighet och rikedom kunde tävla med Indien.

I fysiskt avseende består Kongo av två delar: Övre och Nedre Kongo. Politiskt uppdelas det i tre områden: Belgiska, Franska och Portugisiska Kongo.

År 1885 bildades Kongofristaten av Leopold II i Belgien, som uppdrog åt Kongoflodens förste utforskare Stanley att utmed floden anlägga en rad stationer. Till en början var Kongostaten — innan den blev en belgisk koloni — en ren handelskoloni. Denna sin karaktär fick den därigenom att försöken att grunda en stat under den belgiske konungens överhöghet mötte motstånd från tävlande makter och i synnerhet från Frankrikes och Portugals sida. Det ansågs därför nödvändigt att sammankalla en konferens för att ordna frågan. Den sammanträdde i Berlin 1884. På denna konferens, som blivit kallad Kongo-konferensen, erkändes Kongostaten som självständig stat under den belgiska konungens överhöghet. Den ålade också den belgiske konungen att göra Frankrike och Portugal ansenliga medgivanden och tillerkände Frankrike förköpsrätten till hela staten, ifall den icke skulle äga bestånd. Denna rätt avstod dock Frankrike 1895. År 1889 insatte konungen av Belgien den belgiska staten som arvinge till Kongostaten, vilken först 1909 övertogs av Belgien.

Kongo är i många avseenden ett rikt land. Under de senaste åren har därifrån exporterats mängder av gummi, elfenben, palmolja, mahogny ävensom — i mindre skala — kakao. I början ansågs landet vara fattigt på mineral, men i Katanga i sydöstra delen av Belgiska Kongo har man upptäckt rika malmfyndigheter. Likaså har man i Franska Kongo funnit koppar och blymalm. Landet är ännu icke på långt när riktigt undersökt, varför man på goda

grunder kan antaga, att det finns rika och givande, men ännu oupptäckta malmfyndigheter.

Klimatet är för européer ohälsosamt. Hundratals vita ha där innan de hunnit utföra något nämnvärt arbete — funnit en förtidig grav. Smittosamma sjukdomar äro sömnsjukan, malarian, filarian, spetälskan och smittkopporna. I början ansåg man, att sömnsjukan och kopporna icke kunde överföras på européerna, men detta har visat sig vara ett miss-tag. På grund av bristfälliga hygieniska förhållanden anställa de epidemiska sjukdomarna fruktansvärda härjningar bland folket. Endast ett kraftigt och målmedvetet upplysningsarbete kan sätta en damm för dessa härjningar. Ty så länge folket icke iakt-tager de ringaste försigtighetsmått, kunna dessa sjukdomar icke bekämpas.

Som allmänt omdöme kan man säga, att landet lider brist på vägar. Några landsvägar förekomma ej utan endast av folket upp trampade gångstigar. De förnämsta kommunikationslederna äro de många segelbara floderna och de få järnvägslinjerna.

På somliga ställen finnas väldiga urskogar, i vilka det ständigt råder halvdager, emedan ljuset icke för-mår helt genomtränga det täta lövverket. I dessa skogar finnas vin-, olje- och vilda dadelpalmer, aprödsträdet och det väldiga urträdet, eriodendron, jämte andra väldiga trädjättar. Dessa skogar äro nog rikare på villebråd, än man från början antagit. Djurvärlden representeras av elefanter, antiloper, lejon, leoparder, sjakaler, hyenor, bufflar, sebror,

giraffer, flodhästar, vildkattor, apor och en mängd kräldjur och fåglar. Dessutom finns det en otalig mängd praktfulla insekter.

Som husdjur hållas svin, get, får, katt och hund. I trakterna kring de stora sjöarna finns också boskap. Kameler, hästar och åsnor ha importerats, men hästarna fördraga icke gärna klimatet.

Landets huvudnäringar äro åkerbruk, jakt och fiske. Boskapsskötseln förekommer företrädesvis i östra delen av landet.

Hemslöjden har förr varit ganska allmän, och en del saker ha varit ganska konstrikt utarbetade. På åtskilliga platser har dock hemslöjden upphört, enär europeiska varor blivit lätt tillgängliga. I Nedre Kongo har den inhemska tygtillverkningen nästan upphört, emedan folket för billigt pris kunnat skaffa sig europeiskt bomullstyg. Likaså har kniv- och hacktillverkningen lidit avbräck, men under den svåraste dyrtiden kom den inhemska hack-, kniv- och tygtillverkningen till heders. Den har ånyo gått tillbaka, sedan de relativt billiga europeiska varorna åter börjat översvämma landet. Och det är fara värt, att hemslöjden med tiden alldeles kommer att upphöra.

Befolkningen, som är delad i en mängd stammar, tillhör bantunegrerna, vilka bebo hela södra Afrika ända upp till ekvatorn. De förnämsta stammarna äro bangala, bamongwadi, bamongo, bangombe, basenge, bayanzi, bawamba, bayaka, basongo, balunda och bakongo.

En del stammar ha varit vilda och krigiska, såsom bangala och basoko, men flera stammar ha levt ganska fredligt.

Flera av stammarna i Övre Kongo ha varit grymma människoätare, och på en del platser förekommer ännu kannibalism, fastän mycket göres både från statens och missionens sida för att bekämpa denna grymma sed.

Den största delen av befolkningen lever ännu i den krassaste hedendom, men en ny tid håller på att inbryta för Kongos folk. Protestantisk mission bedrivs på många platser av flera olika missions-sällskap. Och även en kraftfull katolsk mission arbetar på att skingra det hedniska mörkret.

Under de senaste åren har de kristnas antal ökats betydligt, och den kristna missionen ser mycket lovande ut.

En kväll i Boma.

En stund före skymningen kom Europa-båten från Banana upp till Boma. Den hade ångat förbi små vackra öar, som kunde uppvisa den yppigaste växtlighet. Med verklig förtjusning hade ögat vilat på flodsträndernas eviga grönska. Huru rik och mångskiftande är icke den djur- och växtvärld, som lever på dessa stränder! För zoologen och botanisten äro de ett riktigt Eldorado. Men från hälsosynpunkt äro de icke prisvärda, ty vid dem lurar den lömska malarian, färdig att vilken stund som helst gripa sitt offer.

Uppe på däck stå grupper av passagerare och samspråka med varandra. Ibland undslipper dem ett utrop av förtjusning över det vackra, som möter deras öga. På avstånd skymtar på den södra flodstranden ett litet portugisiskt faktori, som ligger på en klippa. Vid dess åsyn vet man, att det icke dröjer länge, förrän man är framme vid Boma. Nu svänger båten kring en liten udde, och framför oss ligger på norra flodstranden Boma med sina vita hus, badande i aftonsolens brand.

En rad kullar omgiver staden, som ligger vid deras fötter. På avstånd ser staden vacker och inbjudande ut. Man kunde nästan tro, att bland dess palmer, mangos- och acasieträd icke någon sjukdom skulle finnas. Men de som där bygga och bo finna rätt snart, att de slagit ned sina bopålar på

Afrikas förrådiska jord, som krävt så många vita människoliv. Döden lurar oftare på rov bland söderns prunkande blommor än bland nordens granar och tallar.

På kajen är en stor skara människor samlad. De vifta åt passagerarna ombord, vilka icke äro sena att besvara välkomsthälsningarna. Unga koketta belgiskor göra små runda cirklar i luften med sina fina parasoller. Små pigga och viga negerpojkar hoppa som apor på balar och lådor, som ligga uppstaplade på kajen. Det är ett glatt och rörligt släkte, som icke bekymrar sig om något. Stundens eller morgondagens bekymmer trycka icke ned dem. Söderns sorgfria liv har gått dem i blodet.

Under rassel och då störtar ankaret ned i Kongoflodens smutsgula vatten och griper med sina starka klor fast i den sandiga flodbotten. Snart ligger båten vid kajen, och de som inväntat dess ankomst springa uppför fallrepstrappan för att hälsa sina nykomna vänner.

Till höger och vänster utdelas kraftiga handslag, och glädjen står högt i tak. Varma hälsningar från hemlandet framföras. Man har så mycket att berätta om från det kära fosterlandet, vid vilket hjärtat hänger fast med så många oslitliga band.

Där borta på kajen kommer en man med fasta, spänstiga steg. Lätt springer han uppför fallrepstrappan, fastän han närmar sig sextioalet och nedlagt så mycken kraft i detta land, som pressar krafterna till det yttersta. Han är amerikan till börden och har fått en god portion av denna unga och

kraftfulla nations energi. Han kommer och bjuder oss svenska missionärer att göra en visit på hans station.

Men glädje mottaga vi inbjudningen. Snart äro vi redo att gå. Med lätt hjärta lämna vi båten. Vi ha tyckt, att det varit för kvavt på den under de sista dagarna. Intensivt ha vi längtat efter tillfälle att få lämna den. Nu var vår längtan tillfredsställd, och med sällsamma känslor trampade vi åter Kongos jord.

På missionsstationen bli vi mycket hjärtligt mottagna av missionärsfrun, som hälsar oss välkomna på svenska. Vi rycka till. Hon är alltså icke en dotter från den vilda västern utan från det gamla Svea. I en av Värmlands fagra dalar hade hennes vagger stått.

Av henne fingo vi gott svenskt kaffe. Och för oss, som tröttnat på det bedrövliga cikoriakaffet, var det en angenäm omväxling.

När vi lämna det gästfria missionärshemmet, har tropikernas ljumma och stämningsfulla natt kommit. Hur underbar är den icke för en nordbo. Känslorna storma fram och jaga varandra som lössläppta falkar. De komma i en oavlåttlig ström utan rast och rö. Man undrar vad framtiden skall bära i sitt sköte — om det trötta stoftet skall sova under palmernas skugga i Kongos jord eller i den jord, över vilken Nordens granar susa vid nordanvindens sång.

Vi gå ett slag utmed strandpromenaden för att få se något av folklivet. I de rikt upplysta krogarna

och salongerna drickes det tappert. De nykomna bjudas och bjuda. Grammofonerna skrälla och ljuda, och ibland den billiga olåten kan man få höra några vackra toner från en fiol. Men de likna vinddrivna fåglar, som kommit på villospår.

Negrer i fina, nystärkta kläder och unga negresser i skrikande färger flanera i ljuset av de elektriska lamporna. De ha kastats in i en för dem främmande värld. Det märks alltför väl, att de ännu icke gjort sig hemmastadda med det nya som mött dem. Men efter hand skola de nog göra det, ty de ha en god anpassningsförmåga.

Då vi tröttnat på att studera folklivet, gå vi upp på båten. Där arbetas det för högtryck med att lossa lasten. Halvna nakna negrer arbeta i sitt anletes svett. Ångvinscherna rassla, arbetarna hojta, och lådorna kastas och vältras med feberaktigt brådska. Civilisationens jäktande ande rycker med var dag som går allt närmare Kongos folk. Allt tyder på att de icke kunna undkomma den. På Kongos jord skola också civilisationens grottekvarnar mala sin säd. Det tusenåriga lugnet skall störas av industrialismens eviga oro.

Kring den stora bågglampan på däck ha tiotusentals vackra skalbaggar samlats lockade av det starka ljuset. De kräla om varandra som bina i en kupa. Man undrar varifrån alla ha kommit. Hur rik och oändlig är icke Guds skapelse!

Myggorna hålla sig också framme. De äro icke älskvärda. Men respekt har man för dem, fastän de äro små. De äro överförare av malarian, och där-

för vill man skydda sig för deras bett. Men det går icke så lätt. Kan man bara komma åt dem, har man god lust därtill.

Så länge man kan, vill man stanna på däck, emedan man har respekt för den kvava hytten, i vilken man knappt kan andas. Men till sist måste man ned. Det gives ingen pardon. Man måste finna sig i allt. Och lycklig den som gör det utan knot.

Livet i Kongobyarna.

Missionärerna företaga understundom kortare eller längre missionsresor ute i byarna för att predika evangelium och inspektera byskolorna. Under dessa resor får man göra ganska intressanta iakttagelser. Mina intryck från en sådan resa vill jag här nedan berätta.

Sedan flera veckor tillbaka hade jag tänkt besöka en del byar i vårt östra distrikt. Sedan jag skaffat mig bärare, satte jag min plan i verkställighet.

Mina bärare voro vid bästa humör. Mukota Nzo, en gammal bärare, pratade lika bra och friskt som en duktig torgmånglerska. Munnen stod icke still på honom en sekund. Orden runno i en aldrig sinande ström såsom lavan ur kratern på ett eldsprutande berg.

Hans yngre bror Mbiala däremot sade icke många ord. Han bara småskrattade åt sin brors kvickheter. Makala, en av de munvigaste negrer jag hört, hjälpte också till att uppmuntra sällskapet. Det syntes inga sura miner hos bärarna, vilket annars ofta är fallet. Ej heller trätte de under vägen, en sak som de ofta göra och för vilken de ha stora anlag. I denna ingalunda eftersträvansvärda konst ha kongonegrerna genom mycken träning vunnit stor färdighet.

Vid tretiden kommo vi till byn Mpangala, där vi stannade över natten. Vid vår ankomst var hyn

nästan folktom, emedan folket var ute på arbete. Här och där satt det i askhögarna grupper av barn, som voro gråa och smutsiga. Kvinnorna voro ute för att ställa iordning nya fält, och skapelsens herrar röjde av all kraft på sina nyodlingar, där de skola plantera majs och pisang. De arbeta, så att svetten droppar av dem. De böja dock icke sin rygg, när de fälla träd, utan de stå käppraka och hugga, varför stubbarna bliva mycket höga. Men det betyder ingenting i ett land, där skogen icke har något värde.

Vi slogo oss ned utanför skolan. Det är ett primitivt hus. Väggarna bestå av kluvna stänger, som med slingerväxter äro fastbundna vid i marken nedslagna pålar. Taket är täckt med löv av dvärgpalmen. Framme i lokalen står ett litet bord, och vid långsidan är en hylla, på vilken skolmaterialen lägges. Bänkarna bestå av långa stänger, som vila på i marken nedslagna klykor.

Efter hand kom folket hem från arbetet. Somliga sågo mycket slöa och likgiltiga ut. De ha resignerat i livets strid. De äro nöjda, bara de få något att äta och dricka. De ha många gelikar i världen. Andra äro livliga och hurtiga. Det var uppmuntrande att se dem. Sådana mäniskor äro alltid trevliga.

Byns förnämsta personlighet är Kapita Ndibu. För några år sedan var han en mycket anlitad avgudapräst, men genom en av våra lärare blev han vunnen för Kristus. Först gick han en tid i byskolan, där ungdomarna nojsade med honom och

tyckte, att han var för gammal att sätta sig på skolbänken. Han lät dem hållas. Snart tröttnade de, och Ndibu fick fortsätta i lugn och ro. Sedan kom han till stationsskolan, där han under fyra års tid träget arbetade. På grund av sin ålder hade han icke lätt för att lära, men genom flit och ihärdighet lyckades han slutligen skaffa sig ganska goda kunskaper. Senare har han genomgått en kurs på evangelistseminariet.

Han blev mycket glad över vår ankomst. Han både neg och bockade sig på samma gång. Knappt hade han hunnit hälsa på oss, förrän en annan framstående neger uppenbarade sig. Mpeko, en ung förhoppningsfull man, som arbetat vid järnvägen i Matadi, kom hem mycket fin och uppsträckt. Alla skockades omkring honom och beundrade hans fina kläder och hans stora koffert, som hans bror bar. I kofferten fanns det många fina saker, som de aldrig sett.

De gamla gummorna i byn nickade med sina gråa huvuden och sträckte fram sina smala, skrupna händer för att hälsa på Mpeko, som stod där stolt och självmedveten. Hans släktingar, som väntade honom, hade kokat höns och yuma, och nu blev han trakterad såsom aldrig förr i sitt liv. Medan han åt, strålade hans ögon av välbehag. Det syntes, att han var nöjd och belåten med sin tillvaro. Han hade också skäl att vara det. Ty att på detta sätt beundras och därtill få äta höns, vilket är mer än kalasmat för en inföding, var för honom någonting enastående.

På kvällen hade vi ett talrikt besökt möte utanför skolan. I Mpangala är man icke förskräckt för de vita, och därför kommer folket med på mötena. Följande dag på morgonen hade jag en kristendomslektion med byfolket. En del gävo riktiga svar på de framställda frågorna, men jag fick också de mest befängda svar man kan tänka sig. I slutet av lektionen sade jag till en gammal gumma, Lau: »När du vet, att Gud älskar dig, vill du väl bli hans barn och lämna dina avgudar?» Hon sträckte på sig och svarade: »Mina fäder ha alla gått till det stora mörkret, och dit vill även jag gå».

Då lektionen var slut, kom Mpeko med en handsymaskin och satte den på ett rankigt bord. Alla trängdes omkring honom. Somliga stönade, andra smackade och slogo ihop händerna, under det att andra revo sig i huvudet och menade, att de aldrig haft ett sådant glädjebarn i byn. Nu skulle han sy rockar och byxor åt dem. Nu skulle de icke längre behöva gå med ett skynke kring midjan.

Jag lämnade Mpeko och hans beundrande skara och gick till nedre byavdelningen, där fyra män höllo på att laga en liten dörr. Då jag kom, höllo de på att hugga av några långa spikar. Varför hugga ni av spikarna? frågade jag. Och jag fick det förbluffande svaret: »De äro för grova. Hugga vi icke av dem, spricka bräderna.» »Men inte blir spikarna smalare därför att ni hugga av dem.» Då smackade den som var chef för dörrlagningen och sade: »A, mama, mama!» vilket uttryck kan översättas med »Sannerligen har han inte rätt».

Då jag såg, att de icke hade någon vidare färdighet i arbetet, hjälpte jag dem att laga dörren.

Nästa by, som vi besökte, var Jalala. Knappt hade vi kommit in i byn, förrän ett duktigt slagsmål uppstod mellan några av byns kvinnor. De dunkade på varandra rätt grundligt med knytnävarna. En stor fet gumma var den värsta att klämma till. Vi skyndade till och skilde de stridande åt. Men det var icke så lätt att få bukt med dem. Kongokvinnorna ha ett förfärligt humör. De äro värre än männen. De hade blivit osams om sina fält.

När vi skilt dem åt och trodde, att grälet var slut, kommer en medelålders kvinna som en furie och hugger tag i en man och skriker: »Det är din hustru, som förstört mitt fält. Ni vill döda mina barn. Det är sant, vad jag säger, ty jag drömde så i natt. Döda dem, om du vill! Jag släpper dig icke!»

Mannen gjorde kraftiga försök att komma loss, men han satt som i ett skruvstäd. Då kom en man till hans hjälp, men trots denna hjälp kunde han icke bliva fri från hennes järngrepp. Jag måste då skynda till hans undsättning. Jag fattade henne i ena armen, och den andra tog en ung krafffull neger. Med den yttersta ansträngning lyckades jag få mannen lös. Men hon var så arg, att jag flera gånger trodde, att hon skulle bita mig. Flera gånger satte hon sin mun emot min hand och arm, men hon vågade icke sänka sina starka tänder i mitt kött.

När vi fått mannen loss, sade jag till henne, att hon skulle gå in i sitt hus, men därtill var hon icke villig. Hon stod där som en bild av den personifie-

rade vreden. Hennes ögon lågade av vilt hat, och hennes höga bröst höjde sig våldsamt. Längre hade hon icke stått, förrän hon på nytt rusade på mannen och gastkramade honom. Nu kommo flera till hans undsättning. Hövdingen kom också tillstädes, men han fick en skopa ovet, så att han förargad gick sin väg.

Dagen därpå skulle det bli rättegång mellan de tvistande parterna, men hövdingen var så förargad på grund av den vildsinta kvinnans smädelser mot honom föregående dag, att han icke ville döma i tvisten. Han gick sin väg och lämnade dem.

Hur det sedan gick, vet jag icke, ty vi lämnade byn samma dag och gingo till Tembo. Där var icke folket så tillgängligt som i Mpangala och Jalala. På kvällen, då vi skulle hålla möte, ville de icke komma utan hade en mängd ursäkter. Jag beslöt därför att gå från hus till hus och tillsäga dem att komma med på mötet. Mina ansträngningar voro icke förgäves. Jag fick en rätt stor skara samlad. Men med stillheten och andakten var det klenst beställt. Kvinnorna hostade över lag, pratade och togo varandra i armarna. Jag bad dem vara tysta och icke hosta, men det var som att hålla vatten på gåsen. När kvinnorna icke ville vara tysta, ville männen slå dem, men jag förbjöd dem att använda ett sådant medel. Till sist lyckades jag dock få dem så pass tysta, att jag kunde tala till dem en liten stund.

Så snart mötet var slut, upphörde kvinnorna att hosta. Jag sade till dem, att de nu kunde få hosta så mycket de ville. Men de förklarade, att de icke

vidare hade behov av det. En av männen sade: »Våra kvinnor ha så litet förstånd, att de ha mycket svårt för att sitta stilla och vara tysta». -- »Du har rätt, men du som är förståndigare skall lära dem, hur de skola uppföra sig på ett möte.»

Följande morgon ville jag köpa ägg av dem. Men de påstodo, att de ej hade några sådana, emedan vildkatten tog hönsen. Snart fick jag också bekräftelse på deras ord. Ett par tre unga män kommo och skreko: »Nu har vildkatten tagit en höna igen!» Vi skyndade till utkanten av byn, och där nere i backslutningen på den lilla gångstigen sprang det lilla rovdjuret med en höna i munnen. De unga männen sprungo efter tjuven, och en av dem hade ett gammalt flintlåsgevär, med vilket han skulle salta hönsätaren. Han sprang efter den med rasande fart, såsom Jehu for i väg efter Ahasia, Juda konung. Då han var några meter från vildkatten, som icke kunde springa så fort med sitt byte, lade han sitt stora muskedunder till ögat och tryckte av. Men bössan klickar! Folket på backen stönar.

Han springer igen, läggen an på nytt — men det klickar ånyo. Ett fult ord undslipper honom, och folket i backen stönar ännu mer. Skall den eländiga hönstjuven undkomma? Den unge jägaren har ännu vildkatten inom synhåll. Han springer förtvivlat, kastar bössan till ögat och trycker av. Den klickar igen. Ett ännu fulare ord halkar över hans tjocka läppar, och stönandet i backen är ännu kraftigare. Nu smiter vildkatten in i gräset och är troligtvis räddad för denna gång. De springa efter en

hund, under vars buk de binda en träbjällra, så att de skola höra, var han springer, emedan han icke ger något skall.

Somliga av männen springa för att genskjuta vildkatten, om hunden skulle driva den. Bland dem som springa är en låghalt man. Han är den värsta av dem att springa. Han struttar i väg med en väldig fart. Ingen av oss kunde tro, att han skulle löpa så fort. Hunden ville dock icke spåra vildkatten, och det dröjde ej länge, förrän jägarna kommo tillbaka utan byte.

På vägen mellan Tembo och Fwenta besökte vi det lilla vackra vattenfallet, som Luhombofloden bildar i sitt övre lopp. Det var ett vackert skådespel. Vid flodens klippiga stränder resa sig väldiga jättesträd, som stå på vakt kring vattenfallet, vars vatten kokar och sjuder, när det silvervitt kastar sig i djupet. Det fradgar och kokar därnere som i en väldig jättekittel, och dånet från fallet höres lång väg.

I närheten av fallet sågo vi en egendomligt formad trädrot, som på avstånd liknade en snett sittande person. Bärarna hojtade till, då de sågo den.

I Fwenta såg jag en svanslös katt. Jag frågade, varför de huggit svansen av katten och fick till svar: »Därför att han stjal så mycket». Ute i byarna får man också ofta se öronlösa getter. De ha straffats på detta sätt för sin benägenhet att gå på andras fält. Ja, sederna äro underliga bland folken. I Nsundia Mamba och trakterna däromkring hugga de svansarna av grisarna, för att de skola växa fort och bli feta. Och kattorna togo de i svansen, när de

skulle lyfta upp dem. Kattorna voro så vana vid denna behandling, att de varken fräste eller klöste.

I Nsundia Mamba hälsade jag på statens hövding. Han var mycket glad och vänlig. På kvällen, då jag höll möte, sände han bud, att alla i byn skulle vara med på sammankomsten. Själv kom han och satte sig i sin vilstol. När han suttit en stund, ropade han: »Hör ni, att jag själv, hövdingen Swela, bjuder eder att komma. Den som icke kommer sätter jag i fängelse i morgon». Innan mötet började, sände han sin närmaste man ut i byn med ljus och lykta för att se efter, om någon dolt sig i sitt hus. I så fall skulle han uppväckas med en örfil och föras till mötet.

Den goda Swela menade dock icke så mycket med sin hotelse, ty han ville blott lägga i dagen sin tillgivenhet för den vite mannen.

På hemvägen besökte vi en by Luatulu, där människorna voro riktiga hedningar. På kvällen, då vi skulle hålla möte, sade jag till hövdingen, att han skulle sammankalla folket, vilket han också lovade. Han gjorde dock ingen ansträngning att få folket tillsammans. Jag måste därför själv söka få dem samlade. Fördenskull gick jag först till den ena ändan av byn och tittade in i husen och bad dem komma. Men de flesta hade många ursäkter. Jag fick dock ihop ganska många. Då vi kommit till mötesplatsen, sade de: »Det är nu bäst, att du också går till den andra ändan av byn och tar hit folket därifrån». Jag gick och fick en del med mig. Men då jag kom tillbaka, hade en del av dem som jag

först hämtat sprungit sin kos. Vi hade därför möte med dem som voro kvar. Om jag gått efter de andra, hade de som nu voro med sprungit sin kos, och jag hade icke fått flera, än jag nu hade.

Men den dagen skall nog komma, då evangelii ljus skall lysa även i denna mörka by. Ty Herren skall segra.

Kongodjurens konung.

Då get- och svindödaren fick dödsskottet.

Nedre Kongos största och allmännaste rovdjur är leoparden (*Felis pardus*), som är allmänt hatad och fruktad av folket på grund av den förödelse han åstadkommer bland husdjuren. Med förkärlek vistas han i klippfyllda och på täta snår rika trakter, där han om dagen slumrar i skuggan av ett klippblock, i en håla eller också på någon större trädgren. I skymningen, då antiloper, vildsvin och andra djur begiva sig ut på de öppna, gräsbevuxna slätterna eller till infödingarnas fält, börjar leoparden sin jakt. Med en förvånansvärd uthållighet förföljer han sitt rov. Då djurens konung, lejonet, med några väldiga språng icke kan fånga sitt tillämnade byte, låter han det fly utan att förfölja det. Men icke så leoparden. Genom väldiga gräs-hav, ned i djupa dalar och över strida floder förföljer han sitt byte.

På många ställen blir han en lika fräck och blodtörstig människoätare som kungstigern. I de stora skogarna i Franska Kongo förekommer det ofta, att han angriper och dödar människor. Han tränger in i infödingarnas hyddor och dödar någon av dem som bo där. I dessa trakter vilja icke bärarna sova under bar himmel på karavanvägarna, utan i stället, om det är möjligt, i någon by. De frukta nämligen leoparden, som strövar omkring i skogen.

Leoparden är mycket smidig. Han är en skicklig klättrare. Infödingarna påstå, att han klättrar lika vigt som en katt. Uppför glatta, höga träd klättrar han utan svårighet. På grund av denna sin färdighet är han apornas fruktansvärda fiende. Och de ha mycket svårt att skydda sig för honom. Han är också en mycket skicklig simmare. I sig förenar han alla kattjurens egenskaper.

* *
* *

Under de senaste veckorna har leoparden farit illa fram med getterna och svinen i de närmaste byarna. Många infödingar ha rådslagit om hur de skulle kunna bringa honom om livet, men han tycktes undgå deras onda anslag.

Om kvällarna, då folket krupit in i sina små sotiga hus och sutto kring de små fladdrande eldarna, kom han med lätta, ljudlösa steg fram till byn och smög med den största försiktighet genom pisangplanteringarna. Hans ögon lyste som två små eldklot i det runda, välformade huvudet. Ett ögonblick stannade han för att lyssna. På avstånd hörde han grisarnas grymtning. Han hukade sig ned och kröp med glimmande ögon och blodtörstig tunga allt närmare de intet ont anande djuren. Deras lukt kittlar hans näsa. Hans nerver äro spända till det yttersta. Den långa svansen svänger i långa bukter, och musklerna äro spända som stålfjädrar. Hans skarpa öga upptäcker djuren, som ligga i en rad efter en husvägg. Ljudlöst kryper han närmare, och med

ett väldigt språng kastar han sig över sitt byte, en stor gris, som knappt hinner ge ett ljud ifrån sig, innan livet i hans skälvande kropp har flytt.

De övriga grisarna springa grymtande åt alla håll. Gubbarna höra det och förstå, vad som är på färde. Med eldbränder i händerna skynda de ut för att driva bort den blodtörstiga besten. Leoparden är nämligen såsom nästan alla vilda djur mycket rädd för elden.

Men när de komma till platsen, har han redan försvunnit med sitt byte i skogen. Gubbarna riva sig i håret, smacka och smäda med stor eftertrycklighet sin fiende.

En natt tog han en get från hövdingen i vår närmaste by. På morgonen, när denne kom ut ur sitt hus, saknade han sin stora get. Han började då söka efter den. Snart fann han leopardspår i den fuktiga sanden, och då förstod han, att geten blivit leopardens byte. Han fortsatte undersökningen och fann nere i dalen ett litet stycke från byn sin halvuppättna get.

Hövdingen sände genast bud på vår snickare och statens hövding, att de skulle komma och gillra en bössa för getdödaren, så att han skulle få ett varmare mottagande, när han kom tillbaka för att förtära det kvarlämnade köttet. Efter fullbordat värv gingo de hem.

När det började lida mot kvällen, brann skottet i den gillrade bössan av. Männen fattade sina bössor och sprungo ned i dalen för att se, hur det gått med leoparden. Där funno de honom icke, men att han

blivit allvarligt sårad förstodo de, när de sågo hur blodet stänkt ikring på gräset. Försiktigt följde de blodspåret, ty de visste, att en sårad leopard icke är att leka med.

Vid sin flykt hade han följt en liten gångstig ett stycke, men sedan hade han gått in i gräset och gjort en lov tillbaka till kanten av vägen. Där låg han färdig att angripa sina förföljare. När de närmade sig, reste han sig. Men då han gör sig redo till språng, smäller ett skott och han tumlar tillbaka och dör.

Så snart de voro säkra på att han var riktigt död, buro de honom under de mest stormande glädjetryttringar till plåthövdingens by. De lade honom mitt på byplatsen framför hövdingens hus. Kvinnorna ställde sig i en ring omkring honom och sjöngo av alla krafter, under det att de ibland slogo händerna mot munnen. Några män blåste i långa trätrumpeter, pojkarna bearbetade med all kraft tomma bleckburkar, statens hövding hoppade och dansade på leoparden och somliga sköto salva på salva.

Vi undrade vad det var för oväsen. Och det dröjde ej länge, förrän vi fingo reda på anledningen till den översvallande glädjen.

Följande dag skulle leoparden flås, och då skulle jag få vara med. När jag kom upp till byn, var en stor människoskara samlad för att se, då getdöda-ren skulle styckas. Många hade också kommit med det glada hoppet att få en liten köttbit.

Hövdingen kom mig till mötes och hälsade. Han

såg så glad och tillfredsställd ut. I sitt hus hade han trätt upp leoparden på en lång stång. Han tillsade några män att taga ned leoparden och lägga den på ett bord.

Det var snart gjort. Sina långa knivar brynte de på marken, och sedan började de flå djuret. Det är ett arbete som de tycka om. Glädjen lyste ur deras ögon, och munterheten var stor. Nu skola de även få sig en bra köttbit, och det fröjdar också deras hjärtan.

Kvinnorna komma också och titta på sin gamle fiende, som ligger utsträckt på bordet. Jag frågar dem, om även de skola ha kött. Men de förklara: »Om vi kvinnor äta leopardkött, blir vår hud lika fläckig som hans». Avgudaprästerna ha förr förbjudit dem att äta sådant kött, och de ha icke ännu förmått att frigöra sig från detta gamla påbud. Det är svårt att frigöra sig från det gamla och fäderneärvda. Men glada voro de i alla fall.

Dansen i Bikumbi.

En vacker morgon, då turturduvorna kuttrade i palmernas kronor och daggen glänste som kristaller i det långa gräset, fattade jag vandringsstaven för att besöka några byar i Franska Kongo. I mitt sällskap hade jag en ung man från Talankoj och en stor gosse, vilken för några dagar sedan hade börjat skolan. Han var en glad fyr, för vilken livet lekte. Några sorger hade han icke haft, ty hans mor, en mycket kraftig och driftig kvinna, var ännu i livet. Han hade därför icke såsom många av sina jämnåriga behövt svälta. Hans hull var gott och hans utseende mycket tilltalande.

Med raska steg vandrade vi uppför de höga backarna, på vars krön det långa, saftiga gräset vajar. En svartgul fågel av en snöskatas storlek flaxar bland gräset och de knotiga mpeteträden, som likna vilda äppelträd.

Ibland bär vår väg ned i djupa dalar uppfyllda av ogenomträngliga urskogar, vilka äro tillhåll för leoparder, vildsvin, antiloper och en del andra djur. I snåren pladdrar den lilla gröna papegojan, och stora ekorrar med breda yviga svansar hoppa på långa slingerväxter, som klättra upp och ned efter de höga jätteträdens stammar. Den smala gångstigen slingrar i halvdunklet över långa trädrötter och förbi höga termitstackar, som väcka förvåning på grund av sin storlek.

En palmvinstappare med en stor kalebass på huvudet går framför oss. Han pratar för sig själv. »Jo, henne ska jag ha. I morgon går jag till hennes hövding och ordnar upp saken. Nog får jag betala mycket, men hon har stora fält. Nog tror jag hon vill ha mig. Kött och salt ska hon få, och tyg måste jag nog också giva henne. God yuma kan hon koka.»

Då han får syn på oss, tystnar han och skrattar. Vi slå oss i språk med honom och fråga om han snart skall gifta sig. Jo, det skall han. Och han upplyser oss om att han i Kinanga har fått syn på en präktig tös, som han skall försöka få till sin hustru.

Under samtalets gång ha vi kommit in i hans by, som nästan är folktom. Kvinnorna ha gått till fälten, och männen ha begivit sig till en rättegång i en av de närmaste byarna.

I ett hus i nedre delen av byn sitter en ung man med kroppen betäckt av sårnader. Han är en bild av det djupaste lidande. Med en liten viska schasar han bort de näsvisa flugorna, som vilja fråssa i hans sår. Hur arm och eländig är han icke! Ingen frågar efter honom, ty hedendomen vet icke av någon barmhärtighet. Den är kall och kärlekslös.

Ett stycke längre in i byn sitta några barn i en askhög. De tyckas ha så roligt där i askan. En av dem tar en handfull aska och kastar rätt i ansiktet på en annan, som icke är sen att taga till lipen. De andra skratta och driva gäck med den som gråter.

Länge dröja vi icke i byn, vår väg går ned i en djup ravin på vars botten en fin pisangplante-

ring utbreder sig. Ägaren är själv därnere och håller på att skära ned pisang, som han skall sälja på marknaden. Det är en trevlig man, som har gott anseende och stort inflytande. Han hälsar så gemytligt på oss och undrar, vart vi skola gå. Han ger mina följeslagare en klase pisang. De äro icke sena att mottaga den.

Vi knoga duktigt uppför ravinens andra sida. Solen gassar med all sin kraft. Hon sänder ned sina heta strålar rätt över oss. Man kan rent av försmäkta i denna rysliga hetta. Men varför klagal! Ett litet stycke till, och man är inne i den djupa skogen, där svalkan är djup och behaglig.

Rätt framför oss hörs ljudet av en stor trumma. Det är en lystringssignal. Den kallar folket i byn och de närmaste byarna till dans. Andra, mindre trummor blanda sin röst med den stora bastrummans, vars ljud rullar över bergen ned i dalarna.

När vi äro mitt i skogen, uppfånga vi trätrumpeternas långa signaler, vilka skära genom den heta luften, som dallrar över trädtopparna. Antilophornen smattra och danssånger ljuda. Ju närmare vi kommo byn, dess tydligare uppfatta vi sången, som vild och hänförd brusar fram ur minst ett femtiotal strupar.

Då jag kommer fram till byn, ser jag framför mig en väldig skara människor samlad till dans. Vid gaveln av ett hus ha musikanterna tagit plats. En kraftfull man sitter gränsle på en lång trumma och bearbetar den med sina händer, så att svetten lackar från hans panna. Nu tillhör han icke längre

lättingarnas skara. Hans armmuskler äro spända till det yttersta, och hans kropp följer i mjuka, smidiga rörelser den rytmiska sången och musiken. Hans ögon spela, då han ömsom betraktar de dansande och de unga kvinnor som stå i närheten. I deras krets har han lika stort anseende som en bondspelman på ett bröllop hos oss. Att han väcker deras livliga beundran förstår man av de täta ögonkast han får av dem. Vid sidan av honom stå två trumslagare med var sin trumma mellan benen. Även de göra sitt bästa för att hålla musiken vid liv. Trumpetarna och hornblåsarna vandra i en ring efter varandra på den öppna platsen i byn. Deras mjuka, ormlika rörelser tyda på mycken träning.

Vid sidan av musikanterna dansa ett trettiotal män och kvinnor. Deras dans är mycket egen-domlig. I takt med den rytmiska musiken lyfta de benen, rulla med magen och sätet och springa understundom fram och slå bröstet mot varandra. Så springa de tillbaka och börja på nytt sin dans, som för en europé icke på något sätt förefaller tilltalande.

Infödingarna tycka, att deras dans är mycket vac-ker. Och intresset för den är oerhört stort. Gamla män och kvinnor, som icke kunna deltaga i den, sätta sig i de dansandes omedelbara närhet och uppmana dem att dansa med kraft.

Då jag sett på dem en stund, tystnade dansmusi-ken, varav jag förstod, att man ej var belåten med min närvaro. Hövdingen i byn såg vredgad ut, och

hans folk hade icke bättre uppsyn. Jag stod tyst en stund, och allas ögon voro riktade på mig. Tystnaden blir pinsam. Det ligger åska i luften, och man kan vilken stund som helst vänta en urladdning.

Så kommer hövdingen fram till mig och undrar vad jag egentligen vill. Jag svarar att jag är ute för att undervisa människorna om Guds väg. »Jag kommer med ett gott budskap till eder. Den kärleksrike Guden har sänt mig med detta budskap.» »Vi vilja icke lyssna till dig, ty i dag skola vi dansa. I dag är vår glädje stor. I dag skola vi fröjdas.»

»Men några ord vilja ni dock höra.» — »Ja, det kunna vi nog!» Den gamle höjde sin stav påbjudande tystnad. Det blev lugnt. De vredgade blickarna mildrades. Och ordet om den Eviges kärlek blev förkunnat för några av Kongos söner.

Vi fortsatte vår vandring till en annan by. Och dansen började på nytt. Men var då det ordet som där sades blott i fåvitsko utkastat? Nej, det har burit frukt.

Dingihövdingens sorgliga öde.

För många år sedan kom jag en kväll till byn Ngangila för att tala med hövdingen. Utanför hans hus satt en äldre man och vävde grästyg. Då jag något närmare betraktade honom, såg jag, att han var en främling. Jag frågade då hövdingen, vem han var och fick till svar, att han var en gammal god vän till honom. Han var också hövding i en stor by men till följd av sina bröders fiendskap och intriger hade han måst fly. Dessa ville nämligen komma i besittning av hans många ägodelar och påstodo fördenskull att han var en stor trollkarl. Härigenom hoppades de komma i tillfälle att döda honom med gift. En god vän upplyste honom om deras avsikter och rådde honom att fly, innan det var för sent.

Med tungt hjärta lämnade han sin by och sina otacksamma bröder, som blevo mycket besvikna, då de sågo, att deras plan var röjd. I flera månader stannade han i Ngangila, men han längtade i likhet med sitt folk hem till sin by. Hans vän, hövdingen i Ngangila, ville dock ej låta honom återvända och framhöll för honom den fara, som hotade honom.

Hans bröder gjorde allt vad de kunde för att få honom hem till byn, ty så länge han levde, kunde de icke lägga beslag på hans egendom. En dag

gingo de till byn Kindamba och bådo där några män att gå till Ngangila och söka lura hem hövdingen. De skulle säga, att en man i byn var allvarligt sjuk och att denne önskade, att hövdingen skulle komma och hjälpa honom. Skulle han komma, såsom de hoppades, behövde han ej frukta för sina bröder, ty de ville icke skada honom på något sätt.

För god betalning gingo männen till Ngangila och bådo i bevekande ordalag den gamle hövdingen gå till sin by och hjälpa den sjuke. Nu kunde inga övertalningar från Ngangilahövdingens sida hindra honom. Han måste ovillkorligen hem för att hjälpa den sjuke.

Men huru besviken blev ej den gode, lättrogne mannen! Då han kom till Kindamba, kastade sig männen över honom, bakbundo hans händer och satte om hans hals en lång tråklyka, med vilken de ledde honom till hans by. När han kom dit, jublade bröderna och sade: »Nu ha vi dig äntligen fast, du gamla trollkarl!»

Den gamle bedyrade vid sina gudar, att han icke var någon trollkarl, men inför de ondskefulla bröderna betydde det ingenting. »Nu», sade de, »skola vi visa inför alla, att du är en verklig trollkarl». Därpå tvingade de honom att tömma giftbägaren. Efter hävdvunnet bruk skulle de ha väntat för att av hans beteende konstatera, om han var en trollkarl eller ej. Om den som druckit giftet efter en stund kräkes upp det igen, anses han oskyldig. Men de väntade ej, ty det ingick icke i deras planer.

Då den första giftbägaren var tömd, tvingade de den gamle att dricka den andra.

Efter en kort stund inställde sig olidliga smärtor hos den gamle, och alla sågo, att det icke kunde återstå lång tid, innan han skulle träda in i skuggornas värld. Men hans bröder hade icke tid att invänta slutet. I sin iver att bliva honom kvitt kastade de en snara om hans hals och strypte honom. Sedan kastade de honom på en stor rishög och brände hans lik till aska, varpå de under stor glädje delade allt vad han ägt.

En tid efteråt kommo några män till stationen och berättade den sorgliga historien för oss. Vi kunde dock ingenting göra för att straffa missdådarna, emedan folket över allt i den trakten var vilt och okuvat. Sådana våldshandlingar voro icke sällsynta. De hörde till ordningen för dagen. Men nu förekomma de icke mera. Evangelium har nu blivit en makt bland folket.

Då Mpetehövdingen ville ha medicin.

När missionärerna först kommo till Kingoyi och började bygga, trodde infödingarna, att de voro fruktansvärda trollkarlar, som kunde göra allting. Men man skulle akta sig för dem så mycket som möjligt, ty annars kunde man lätt bli förtrollad. Och därtill hade man ingen lust.

De hade också hört, att de stora trollkarlarna hade stark medicin. Och några hade också hört och sett, att de arbetare, som missionärerna hade med sig från Nganda, hade fått medicin och att de av den blivit friska. »Nog skulle vi gärna velat ha något av de vitas medicin, men det är säkerligen farligt att mottaga den», sade många.

Veckor och månader gå, och de arbetare man lyckats få av landets eget folk börja se och förstå, att främlingarna icke äro så farliga, att man behöfde löpa någon risk genom att taga av deras medicin.

Då folket hör, att arbetarna från byarna närmast stationen fått medicin och icke ögonblickligen dött, börja de också undra, om de icke kunde gå fram till stationen och få sig en dos, när de voro sjuka.

Bland dessa var även Mpetehövdingen. Han var sjuk och led av häftiga magplågor. Han hade sökt många avgudapräster, men de hade icke kunnat hjälpa honom. Såsom en sista utväg skulle han

nu gå till de vita. Kanske de skulle kunna hjälpa honom. I kritiska ögonblick låter man alla fördomar fara. Och så var även här förhållandet.

Med bävande hjärta och ångest i sin själ beslöt han att gå till stationen. När han kom i närheten av denna, slog hans hjärta häftigare än vanligt. Och då han kom upp på stationsplanen, ville benen knappast bära honom. Ångestsvetten lackade från hans panna, och han såg sig oroligt omkring.

Några arbetare fingo först syn på honom och sade: »Nu har bestämt Mpetehövdingen kommit hit för att få hjälp för sin magåkomma». Jag gick då till honom och frågade, vad han ville. Jo, han hade hört, att vi hade utmärkt medicin, och nu hade han kommit hit för att få hjälp för sitt onda.

Jag gick då upp till miss Kohm, som förestod sjukvårdsarbetet och bad henne komma ned och hjälpa Mpetehövdingen. Och hon var genast villig. Då vi kommo ned, stod han lutad mot magasinsväggen och höll sig för magen och såg högst bedrövlig ut.

Hon frågade, hur det var med honom, och som svar började han en lång utläggning om sin sjukdom. När han slutat, sade miss Kohm till honom, att han skulle komma in i medicinhuset och få medicin. Men gubben dröjde. Vidskeplig som han var fruktade han att gå in. Tänk, om hon skulle giva honom ett trollmedel, så att han aldrig mera skulle komma hem till sin by. Tänk, om han skulle dö under vägen. Jag såg, hur den gamle mannen vändades, och jag tyckte, att det var synd om ho-

nom. »Varför går du icke in i medicinhuset, då miss Kohm sagt, att du skall gå dit?» sade jag till honom.

Han ryckte då till och gick dit in med långsamma steg. Miss Kohm räcker honom en liten mugg, i vilken hon tillblandat medicin, och säger: »Drick först ur det här!» Med skälvande hand fattar han muggen för att föra den till sina läppar. Men i stället för att dricka sticker han ut tungan så långt han kan för att känna, hur medicinen smakar. Han smackar och skakar på huvudet.

Han tycker, att medicinen är allt för bask. Icke kan han dricka något sådant. Men miss Kohm var en resolut kvinna. »Drick», sade hon, »och stå icke på det där sättet och känn efter, hur det smakar! Jag vet, att medicinen skall göra eder gott.»

Han för nu muggen till näsan och luktar på medicinen. Han luktar ett par tre gånger och skakar misstänksamt på huvudet. Halvt otålig säger miss Kohm: »Drick och stå icke på detta sätt och lukta! Ni kan vara säker på att medicinen icke skall skada eder det ringaste. Men han sträckte åter ut tungan och smakade på medicinen.

Miss Kohm blir otålig, tar muggen och säger: »Öppna munnen, så skall jag hälla medicinen i er». Motsträvigt öppnar han sin breda mun och hon håller muggens innehåll i den. Hövdingen sväljer och sväljer. Det frestar på, och han gör många fula grimaser. Men efter ett par ögonblick är allt över, och han drar en lättnadens suck. Grymtande sträcker han på sig och säger till miss Kohm: »Nu skall

jag ha betalt, för att jag druckit av eder medicin!»
 »Nej, det är väl jag, som skall ha betalt!»

»Du har betalt för varje person du ger medicin, och då skall du betala mig för att jag kommit hit.»

Att få någon betalning av honom var omöjligt. Och glad i hjärtat gick han hem, emedan han kunde krångla sig från betalningen. Det skulle han icke kunnat göra med avgudaprästerna.

Två dagar senare träffade jag honom, och då var han bra i magen. »Ni har bra medicin», sade han, »fast jag var rädd att dricka den. Men en annan gång skall jag icke frukta, och jag skall också säga till andra, att de icke behöva det.»

»Men då kan du också säga till dem, att de betala sin medicin, ty den kostar pengar. Avgudaprästerna taga alltid betalt för sin dåliga medicin, och vi kunna icke skänka bort vår medicin, som är så utmärkt och välgörande.»

»Men för er betyder det ingenting, ty ni äro så rika. Ni måste ha mycket pengar, då ni kunna bygga sådana stora hus och ha så många arbetare. Vi äro fattiga och ha ingenting att betala med.»

»Det är icke vår medicin utan missionens.»

»Men missionen har ju sänt er hit för att hjälpa oss, och då skall ni väl inte ta betalt.»

»Jo alla som kunna måste betala. Tänk, huru mycket ni måste betala till avgudaprästerna, när ni söka deras hjälp!»

Han ville icke höra mer. Han slängde sitt gamla muskedunder på axeln och gick in i den vackra palmdungen.

Sjukbehandlingen i Kinanga.

En lördagseftermiddag, då arbetet på stationen var slut, beslöt jag att gå till byn Kinanga och hälsa på folket där. Jag sade till min tjänare, att han skulle göra mig sällskap dit. Och han var genast villig att följa med. När vi vandrat en stund, hörde vi att en person med rask fart kom efter oss. Det var avgudaprästen Ndamba från Bwende. Då han fick syn på mig, saktade han farten. Han ville nog icke träffa mig, då han var ute å ämbetets vägnar.

Vi saktade farten, så att han skulle hinna upp oss, men han höll sig på vederbörligt avstånd, ända tills vi kommo in i byn.

Då vi kommit fram frågade jag hövdingen, huru han och hans folk mådde. Han gjorde då en ful grimas och sade, att det var eländigt ställt både med honom och hans folk, ty nästan alla i byn hade svåra magplågor. Och han visste nu icke, hur det skulle bli. Jag sade till honom, att de skulle gå till stationen och få medicin; om de gjorde det, skulle de nog bli bra. Ja, det var nog bra, menade han, men då det var så långt lidet på dagen, kunde detta icke gärna gå för sig.

Under det vi språkade, hade Ndamba hunnit in i byn. Han slog sig ned utanför ett av de första husen och hade ingen lust att komma fram och hälsa på mig. Han betraktade mig med misstänks-

jag ha betalt, för att jag druckit av eder medicin!»
 »Nej, det är väl jag, som skall ha betalt!»

»Du har betalt för varje person du ger medicin, och då skall du betala mig för att jag kommit hit.»

Att få någon betalning av honom var omöjligt. Och glad i hjärtat gick han hem, emedan han kunde krångla sig från betalningen. Det skulle han icke kunnat göra med avgudaprästerna.

Två dagar senare träffade jag honom, och då var han bra i magen. »Ni har bra medicin», sade han, »fast jag var rädd att dricka den. Men en annan gång skall jag icke frukta, och jag skall också säga till andra, att de icke behöva det.»

»Men då kan du också säga till dem, att de betala sin medicin, ty den kostar pengar. Avgudaprästerna taga alltid betalt för sin dåliga medicin, och vi kunna icke skänka bort vår medicin, som är så utmärkt och välgörande.»

»Men för er betyder det ingenting, ty ni äro så rika. Ni måste ha mycket pengar, då ni kunna bygga sådana stora hus och ha så många arbetare. Vi äro fattiga och ha ingenting att betala med.»

»Det är icke vår medicin utan missionens.»

»Men missionen har ju sänt er hit för att hjälpa oss, och då skall ni väl inte ta betalt.»

»Jo alla som kunna måste betala. Tänk, huru mycket ni måste betala till avgudaprästerna, när ni söka deras hjälp!»

Han ville icke höra mer. Han slängde sitt gamla muskedunder på axeln och gick in i den vackra palmdungen.

Sjukbehandlingen i Kinanga.

En lördagseftermiddag, då arbetet på stationen var slut, beslöt jag att gå till byn Kinanga och hälsa på folket där. Jag sade till min tjänare, att han skulle göra mig sällskap dit. Och han var genast villig att följa med. När vi vandrat en stund, hörde vi att en person med rask fart kom efter oss. Det var avgudaprästen Ndamba från Bwende. Då han fick syn på mig, saktade han farten. Han ville nog icke träffa mig, då han var ute å ämbetets vägnar.

Vi saktade farten, så att han skulle hinna upp oss, men han höll sig på vederbörligt avstånd, ända tills vi kommo in i byn.

Då vi kommit fram frågade jag hövdingen, huru han och hans folk mådde. Han gjorde då en ful grimas och sade, att det var eländigt ställt både med honom och hans folk, ty nästan alla i byn hade svåra magplågor. Och han visste nu icke, hur det skulle bli. Jag sade till honom, att de skulle gå till stationen och få medicin; om de gjorde det, skulle de nog bli bra. Ja, det var nog bra, menade han, men då det var så långt lidet på dagen, kunde detta icke gärna gå för sig.

Under det vi språkade, hade Ndamba hunnit in i byn. Han slog sig ned utanför ett av de första husen och hade ingen lust att komma fram och hälsa på mig. Han betraktade mig med misstänk-

samma blickar. Och i djupet av sitt hjärta önskade han nog, att jag hade varit långt därifrån. När jag av hövdingen hörde, att det var sjukligt i byn, förstod jag genast, varför prästen kommit.

När jag slutat språka med hövdingen, gick jag och satte mig på en gammal kullfallen palmstam. Men jag hade icke suttit många minuter, förrän den gamla hövdingen kom till mig och undrade, om jag icke skulle besöka andra byar. Då han framställde sin fråga, sneglade han på avgudaprästen. Jag förstod så väl, att de ville bli av med mig, innan behandlingen av de sjuka skulle börja.

Jag lät hövdingen förstå, att jag ämnade stanna kvar i byn. Litet besviken gick han och satte sig framför sitt hus, och avgudaprästen vred sig nervöst, där han satt och blickade på några kvinnor, som flätade mattor.

Gång på gång rev sig hövdingen i håret och kastade förstulna blickar på prästen, som syntes bliva allt oroligare, ju längre tiden led.

Nu reste sig hövdingen igen och kom fram till mig och sade: »Tänker du icke gå till Kindamba och hälsa på dem där. De skulle nog tycka om att få ett besök.» »Nej, jag har tänkt stanna här, tills jag går hem. Är jag nu icke längre er vän? Varför vill du, att jag skall gå, då jag nyss kommit?»

»Jo, visst är du vår vän, men jag tänkte, att du ville glädja Kindambaborna med ett besök.»

Lugnt och stilla satt jag kvar på den kullfallna palmstammen. Ett par lekfulla pojkar kommo och slogo sig ned vid min sida. Deras ögon strålade

av glädje, när de gjorde sina små tricks. Att många i byn voro sjuka bekymrade dem ej det ringaste. Hade de hälsan, brydde de sig icke om andra.

Hövdingen satte sig åter utanför sitt hus och blickade tankfullt framför sig. Intressant skulle det ha varit att veta hans tankar. Men de äro förborgade för mig. Allt emellanåt tittar jag på prästen. Han tummar oroligt på sin medicinpåse. Stridiga tankar drogo utan tvivel genom hans själ. Skulle han börja sitt arbete, eller skulle han dröja, tills jag hade gått? Han blickar åt hövdingen, som nu för tredje gången kommer och undrar, om jag icke skall gå till Kindamba.

Men även nu är jag obeveklig. De förstå, att jag tänker stanna. Hövdingen ropar på en av sina män, att han skall säga till folket, att behandlingen skall börja.

Inom några minuter har en skara män och kvinnor samlats utanför hövdingens hus. En man kommer och bär en lång trumma, som han ställer i prästens omedelbara närhet. Prästen sätter sig på en papyrusmatta och tager fram ur sin påse en träskramla, några kritbitar och en snörstump. Hövdingen sätter sig till höger om honom och tre kvinnor till vänster.

Nu fattar prästen skramlan med högra handen och börjar sjunga. En ung kraftfull man fattar trumman och sätter den mellan sina ben och börjar bearbeta den med otrolig kraft. Prästen och kvinnorna sjunga, och den gamle hövdingen gnolar med. Prästens sång blir allt högre och vildare. I

rask takt böjer han kroppen fram och tillbaka, vagnar åt sidorna, rycker på axlarna och gör väldiga grimaser.

Han springer upp, hoppar som en besatt omkring på ett ben. Ibland hoppar han jämfota. Hans ögon glöda och rulla, och hans rörelser bli allt häftigare och vildare. Han har nu råkat i fullkomlig extas. Allas ögon äro riktade på honom. I denna stund betraktas han som ett övernaturligt väsen, som äger utomordentliga krafter till sitt förfogande.

Det extatiska tillståndet upphör, och prästen sätter sig åter drypande av svett på mattan. Den hemiska elden i hans ögon har slocknat, och han synes matt och kraftlös. Men snart livas åter de slappa dragen. Han ropar åt några män att komma fram till honom. De komma, och han anvisar dem en plats, där de skola sitta och sjunga.

På ett visst tecken av prästen börja männen sjunga och slå sina kalebasser — innehållande hårda frön — mot vänstra handens innersida. De sjunga, tills deras ögon börja rulla och glöda. En av dem Mpanzu, ser fruktansvärd ut. I hastig ryt-misk takt svänger han sin kropp. Saliven fradgar sig i mungiporna, och varje nerv och muskel är spänd i hans kropp.

Prästen faller åter i extas. Han springer upp och dansar inför de församlade. Han fattar repstumpen och svänger den i luften, kastar den, griper fast i sin trollpåse och svänger den några varv omkring huvudet på de sjuka. Han rusar in i pisangplanteringen och springer runt omkring några pisanger

och kommer som en stormvind tillbaka och svänger sin påse på nytt omkring de sjukas huvud.

Sången tystnar. Sångarna taga plats bland det övriga byfolket. Prästen lägger på en sten några nypor krut, som han sedan antänder. Proceduren upprepas ännu en gång, varefter han stoppar kruthornet i en påse och tager fram medicin.

Gärna vill jag se den medicin, som han ämnar giva de sjuka. Jag går därför fram och tittar noga efter, vad han har. Medicinen består av hår och naglar av en människa, jord, krita och rödfärg. Men innan de sjuka få något av detta utmärkta läkemedel, måste man taga reda på dem som sänt sjukdomen till byn (kongonegern tror, att sjukdomar sändas av onda andar eller av onda människor).

Männen sätta sig i en ring och fatta varandras händer. Prästen, som också tagit plats i ringen, vänder huvudet åt alla håll, medan männen sjunga en entonig sång. Han skall nu vädra sig till, varifrån sjukdomen kommer. Han reser sig, och de andra följa hans exempel.

»Folket i Nganda Mona har sänt sjukdomen hit», säger han. Men det skulle han icke ha sagt. Ty den förutnämnde Mpanzu blev då alldeles vild. Med en fruktansvärd stämma röt han: »Du ljuger, människorna därborta äro våra bästa vänner. De sända inga sjukdomar hit.» Förskräckta titta alla på honom. Tänk, att han vågar opponera sig mot den mäktige prästen. Men Mpanzu var icke förskräckt. Vreden kokade i honom, så att hans ådror svällde. »Du ljuger!» ropar han på nytt. Hövdingen söker

tysta ned honom, men han ger sig icke utan fasthåller, att folket i Nganda Mona icke sänt sjukdomen.

Prästen var en slug och förslagen man. Då han ser att han icke kan övertyga Mpanzu, säger han: »Jag har misstagit mig. Ifrån den byn ha de icke sänt den, men folket i Lutetedalen har förorsakat denna sjukdom». Nu ljusnar Mpanzus mörka ansikte och han genmäler: »Ja, det tror jag, ty människorna där äro mycket onda». Segerglada gingo både prästen och Mpanzu ifrån skärmytslingen. Och hövdingen såg också belåten ut, emedan allt avlöpte så väl. Om de sjuka blevo friska av de piller, som de sedan fingo, blir en annan fråga.

Kiaku och pytonormen.

Bäraren av ovanstående namn var den trevligaste och tjänstvilligaste neger jag någonsin sett. Han var alltid glad, med ett ord en av dessa solskensmänniskor, som göra livet ljus och glatt. Hade man honom med på en karavanresa, försåg han oss alltid med ved och vatten. När andra grinade och voro omöjliga såsom ofta bärarna äro, då de äro ute på karavanvägarna, var han hjälpsamheten själv. Bad man honom gå till någon station med ett brev eller till en by och köpa höns eller getter, genast var han villig därtill. Han var också genomärlig, vilket icke kan sägas om många negrer.

Alla tyckte om honom, ty han var en stilla och fridsam man, som icke ville göra någon illa. Intresserad var han för Guds verk och vittnade både med ord och gärning om sin Mästare. Ofta var han med på mötena vid stationen och hade då sin äldste son med sig.

En julafton, då han varit till stationen och befann sig på hemväg, höll han på att bli tagen av en stor pytonorm på stranden av en liten flod, som han skulle vada över. Kiaku kom helt lugnt ned till stranden utan att ana den ringaste fara.

Just då han är färdig att stiga ned i vattnet, prasslar det häftigt till i det höga elefantgräset. Och innan han hinner blinka, har ormen kastat sig över

honom. Det blir en strid på liv och död mellan den kraftige mannen och den fruktansvärda, hung-riga ormen, som söker ringla sig omkring sin mot-ståndare. En dödlig, isande fasa griper honom, då han känner den kalla ormen slingra sig omkring hans varma kropp. Men han förlorar dock icke be-sinningen. Med ett fast grepp fattar han ormens huvud, och därigenom lyckas han till en del bryta dess styrka.

I den fruktansvärda tvekampen skulle Kiaku otvivelaktigt dukat under, om han icke i sitt sällskap haft en större gosse. Vid ormens anfall sprang denne uppför backen för att söka reda på en sten, med vilken han kunde slå ormen i huvudet. Efter ivrigt sökande fann han en flat sten. Skyndsamt ilade han tillbaka till stridsplatsen.

Och han kom i grevens tid, ty det fruktansvärda vidundret hade slingrat sig om Kiaku, som satt som i ett skruvstäd.

Genom ett välriktat slag på ormens huvud bedö-var han denne, och Kiaku är icke sen att frigöra sig från den fruktansvärda omfamningen, som höll på att kosta honom livet.

Efter några ögonblick kvicknar den väldiga rep-tilen till liv igen, men då får han ett nytt slag, som fullständigt gör slut på honom.

När Kiaku hämtat sig något från sin förskräc-kelse, skär han huvudet av sin väldiga motståndare. Sedan fraktades ormen till Kiakus by, där man höll kalas på honom. Kiaku blev nu en liten hjälte i byn. Men han frågade föga därefter. Dock var han

glad och tackade ofta Gud, som hjälpt honom ur den överhängande faran.

Några dagar efter ovannämnda händelse kom han till stationen och berättade om sin fruktansvärda strid med ormen och huru Gud hade hjälpt honom.

Kiaku är nu borta. Han blev fångad av en, som han icke kunde undkomma. Ifrån Kongos kvalmiga dalar har han gått till fridens ljusa land, men hans minne lever kvar bland oss, som kände honom.

Fri från slavbojan.

Någon har sagt: Afrika blöder ur tusende sår. I denna sats ligger mycken sanning. Intet folk i världen har så djupt som Afrikas suckat under slaveriets tunga ok. Ifrån Goda Hoppsudden ända till Tunis och Tripolis stränder, som sköljas av Medelhavets blåa våg, ha grymma slavhandlare bedrivit sin skändliga och avskyvärda handel. Råa, brutala, samvetslösa och utan det minsta spår av mänskliga känslor ha de varit den svarta rasens skräck och fasa. Vid blotta nämmandet av deras namn ha unga och gamla darrat som asplöv.

För det minsta motstånd och den ringaste förseelse dansade den korta, kraftiga slavpiskan med kraft över blottade ryggar. Hopplänkade med varandra i långa tåg tvingades dessa slavar från Afrikas inre att vandra genom de dunkla, febermättade urskogarna över oändliga sumpmarker och brännheta savanner ned till kuststäderna, där de inpackats i trånga hålor, tills de blivit sålda eller förda bort över haven.

Många av dem hunno dock icke ned till kusten, emedan de på grund av sjukdomar och umbäranden dukade under på vägen. När deras krafter icke tillåto dem att följa slavdriften, lämnades de vid vägkanten åt sitt öde. Ingen vårdade den trötte, som låg där i plågor och värk; ingen fuktade den fe-

berhetes läppar med vatten; ingen hade ett tröstens och vederkvickelsens ord åt den arme, som lämnats ensam bland ödemarkens fälor.

Solen stekte hans nakna, stela och såriga kropp, och flugor och andra insekter surrade omkring honom och fråssade i hans sår. Och när natten kom med sin svalka, föll fruktan för de lurande och smygande rovdjuren över honom. Han blev också ofta deras byte. De blevo hans befriare från nöd och plågor. Ack, vem kan tälja alla lidanden som övergått Afrikas arma folk.

Araberna ha varit de mest framträdande personerna i det hemska drama, som där utspelats under årtusenden. Denna deras bloddrypande verksamhet är nu mycket kringskuren, och vi hoppas, att den i en ej alltför avlägsen framtid skall alldeles upphöra.

De kristna nationerna ha också haft sin andel i denna nesliga människohandel, som satt en mörk fläck på Europas civilisation.

Även bland Central-Afrikas stammar har slavhandeln florerat i stor skala, och den bedrivs nog ännu på mera avlägsna platser, där kontrollen över de infödda icke är så stor.

När missionärerna kommo till Kingoyi, var det mycket vanligt, att man sålde slavar på marknaderna. När vi förehöllo infödingarna det orätta i att sälja och köpa människor, blevo de förbittrade och tyckte, att vi ville inkräkta på deras rättigheter. Genom vårt ingripande lyckades vi dock hindra mången från att säljas.

En dag då jag gick förbi en marknadsplats, där ett öronbedövande larm fördes, kommo några män springande efter mig och ropade av alla krafter: »Kom tillbaka, kom tillbaka!» Jag stannade och inväntade dem. När de kommo fram, sade de: »Där-borta på marknaden är en ung man, vars hövding tänker sälja honom till en långt avlägsen by. Kom och lös honom, och förbjud hövdingen att sälja honom, ty han är så bedrövad och vill icke på några villkor lämna sin by».

Jag vände tillbaka, och när jag kom in i den stora larmande människoskaran, visade man mig en ung man med mörka, sorgsna ögon och ett långt rep om halsen. »Är det han som skall säljas?» frågade jag. »Ja», blev det enstämmiga svaret. »Var är hans hövding?» frågade jag vidare. »Han flydde hals över huvud, när du kom, emedan han trodde, att du skulle anmäla honom för myndigheterna.» Jag tillsade nu några män, att de skulle frigiva fången och att han skulle gå till statens hövding och stanna i hans by, tills jag återvände.

Aldrig skall jag glömma, huru glad den förr så rädde och försagde mannen blev. Hela hans ansikte sken av fröjd, och hans ögon strålade. Det stod klart för honom, att han aldrig behövde frukta att bliva såld. Nu fick han stanna i sin by och bland sitt folk. Det är förvånansvärt, vad de infödda äro fästa vid sina anhöriga och sina byar. Varthelst de komma, längta de tillbaka till sin by. Somliga av dem gå ned till städerna för att arbeta, men då de fått litet pengar, vända de hem till sina byar.

När jag kom hem till stationen, infann sig Mbutu (den frigivne) i mitt rum. Var han glad den dag, då jag befriade honom, så var han det nu i ännu högre grad. »Jag skall giva dig en liten gåva», sade han och räckte mig en halv franc, som han hade inlindad i en gammal pappersbit. »Behåll din gåva!» svarade jag. »Ingenting vill jag ha. Jag är mer än belönad, då jag kunde hjälpa dig».

Dag efter dag kom han och satte sig på golvet i mitt rum, då jag skrev. En gång frågade jag honom om anledningen därtill, och han svarade: »Skulle jag icke komma och se på dig, som en gång befriat mig? Jag får nu vara i min by och fröjdas med de mina».

Jag blev djupt rörd av hans svar och kände en verklig glädje i mitt hjärta, att jag kommit i tillfälle att rädda honom från träldomens boja.

En tid efteråt sade han sig vilja bli en kristen och blev inskriven i dopskolan. Efter en tids undervisning i den blev han genom dopet upptagen i den kristna församlingen. Nu tillhör han de verkligt fria, »ty den Sonen gör fri, han är verkligen fri».

Mbutu är nu en glad och lycklig kristen, ty han har funnit den kostbara pärlan. Var gång jag mötte honom såg han så vänligt och kärleksfullt på mig. Och då jag reste hem följde han mig långt på vägen. Ja, han gick med längre än någon av alla mina vänner på Kingoyi.

Moderskärlek.

O, huru stor och underbar är icke en moders kärlek! Ingen på jorden kan älska såsom hon. Hennes kärlek är den mest osjälviska, och den är det renaste uttrycket för Guds kärlek. Natt efter natt kan hon sitta vid sitt sjuka barns läger och sakta torka bort svetten på den feberheta pannan. Med len hand ordnar hon kuddarna, på vilka det trötta huvudet med de stora ögonen vilar. Andra bliva trötta, men hon håller ut, emedan hennes kärlek är så stor.

I världen finns ingen, som med så stort deltagande följer barnen som mor. Hon vakar över deras steg, och med sin inre blick ser hon dem alltid. Hon gläds över deras framsteg och sörjer över deras motgångar. För sina barn kan hon strida, lida och dö. Och när barnen en gång lämna hemmet och draga ut i världen, följer dem mors välsignelse på färden.

Denna underbara kärlek är utmärkande för alla kvinnor i världen. Den är lika stark och mäktig bland Kongos efterblivna kvinnor som bland världens mest civiliserade. Den brinner lika varm bland nordens snö och is som under söderns glödande sol. Under alla luftstreck och bland alla folk skjuter moderskärleken skott och blommor.

Bland Kongos kvinnor får man många gånger se prov på äkta moderskärlek. Under min senaste

vistelse i Kongo kom en varm och solklar dag en medelålders kvinna, bärande sitt barn på ryggen, en gosse på omkring femton eller sexton år. Hennes by låg närmare fem kilometer från stationen, men den långa och besvärliga vägen hade icke avskräckt henne. I det starka solskenet och i den tryckande värmen hade hon burit sin gosse ned i de djupa dalarna och uppför de höga, branta kullarna. Svetten lackade om henne, när hon böjd och lutande kom med sin börda. Men huru glad var hon ej, när hon fick sätta sin såriga gosse på bänken i sjukhusets hall. Hennes ansikte strålade av glädje. Och då jag berömde henne för att hon förmått bära sin gosse den långa vägen, sken hon av belåtenhet.

Hennes gosse hade för ganska länge sedan fått en elakartad sjukdom. Nästan hela hans kropp var full av sår. Själv kunde han icke gå utan måste krypa. För denna sjukdom hade vi fått en utmärkt medicin. Och då folket i byarna fingo höra det, kommo många som ledo av denna sjukdom hit för att få hjälp. När den förutnämnda kvinnan fick höra, att många som behandlats här blivit friska inom några dagar, tog hon sin son på ryggen och begav sig hit.

Gossen såg mycket rädd och förskräckt ut, emedan han trodde, att vi skulle göra honom illa vid behandlingen (läkemedlet insprutas i en blodåder). Då vi placerat honom på en stol och jag skulle sticka in nålen i en åder i armen, skakade han av förskräckelse. Men hans mor, som stod vid sidan

av honom, uppmuntrade honom och sade: »Nu ska du visa, att du har mod. Icke ska du vara rädd. Det är snart färdigt.»

När insprutningen var verkställd, sade vi till henne, att hon om några dagar skulle komma tillbaka med gossen. Hon nickade för att visa, att hon hört vad vi sagt, tog pojken på ryggen och vandrade hem igen den långa vägen med sin börda. Jag kunde icke annat än beundra den enkla, okunniga kvinnan, då jag stod och såg henne avlägsna sig med gossen på sin rygg. Hon hade moderskärlek och modershjärta.

Efter några dagar kom hon igen, bärande sin gosse. Hon var då verkligen glad, ty de stora fula såren hade börjat torka, och värken i kroppen var nästan borta. Han fick en insprutning till och var nu icke så rädd som förra gången.

Då behandlingen var slut, tog modern sin långson så varligt på ryggen och vände hem med det glada hoppet, att han snart skulle kunna gå och reda sig själv.

O, huru stor och underbar är icke en moders kärlek. Må vi riktigt kunna värdesätta den!

Nsemi Mudefo.

Han som bar detta namn har lämnat förgänglighetens värld och gått till det ljusa landet med de vida gränserna, landet där de lömska febrarna icke rasa. Nsemi Mudefo var en av de äldsta evangelisterna vid Kingoyi missionsstation. Han var ingen stor begåvning ej heller någon stark och fast karaktär. Men de stora personligheterna äro icke alltid de intressantaste, ty vid närmare beröring finner man ofta, att de icke äro så stora, som man på avstånd trodde dem vara. Och det ligger en stor sanning i det gamla ordspråket: »Ingen är stor i sin kammartjänarens ögon!»

Nsemi Mudefo var en glad, jovialisk natur, och humorn lekte ofta i hans stora, mörka ögon. På hans läppar låg nästan alltid ett godmodigt leende, vilket gjorde, att man kände sig dragen till honom. Han var enkel och flärdfri och sökte aldrig att ståta, vilket negrerna så ofta göra, när deras tillgångar tillåta det. Han var en mästare i att härma andra, men han gjorde det icke för att såra någon utan endast för att roa.

För omkring tjugu år sedan kom han en dag tillsammans med Nsemi Niamba — nu också evangelist vid Kingoyi — och bad att få börja skolan. Han var redan då stor och kraftfull. Vi mönstrade dem och mönstringen utföll till deras fördel. De fingo börja skolan. Nsemi Niamba var ett ljus-

huvud jämförd med den andre, men Nsemi Mudefo gjorde dock sitt bästa, och hans uppförande under hela skoltiden var mycket gott.

Under vistelsen hos oss blev han kristen och kunde därför vid utexaminerandet från skolan sändas ut såsom hjälplärare. Och då han som sådan visade ett ovanligt nit i tjänsten, sändes han till evangelistskolan för att utbildas till evangelist.

Hemkommen därifrån arbetade han troget, och det visade sig, att han ägde en stor förmåga att vinna folkets förtroende ute i byarna. Överallt sågo de upp till honom, och ofta voro hans ord utslagsgivande i många frågor.

Men frestelserna lurade också på honom, och en dag föll han. Hans fall var dock icke överraskande för oss, ty vi hade länge väntat, att det skulle komma. Hans hustru var ofruktsam, och det var hans stora sorg, att han icke fick några barn. Och enligt folkets uppfattning är det den största olycka, som kan drabba någon, att i sitt äktenskap icke få några barn.

Han gick och tog sig en hustru till och lämnade sitt arbete. Missionärerna, de infödda lärarna och många församlingsmedlemmar förmanade honom och bådo honom lämna sin nya hustru, men det syntes förgäves. Men efter en tid ångrade han sig och kom och bad Gud och församlingen om förlåtelse. Och det gjorde han på ett så ödmjukt sätt, att det kändes rent av rörande.

Efter sin upprättelse visade han icke samma frimodighet som förr. På mötena satt han mera tyst

och slutet. Men då han gick för att åter upptaga sitt arbete, utförde han det lika troget som förr. Och efterhand återvann han sitt anseende, ty kongo-folket kan förlåta. De säga, att i en sak, som en gång är uppklarad, skall man icke mera rota. I detta avseende ha vi mycket att lära av dem.

Såsom alla Adams barn var han nog också litet materialistisk. Då kriget bröt ut, kom han en dag till mig och frågade: »Tror du, att Kristus kommer snart?» »Ja, det kan jag icke säga, om han kommer den närmaste tiden eller om han dröjer.»

»Men det skulle vara bedrövligt, om han komme nu, ty jag har satt så mycket jordnötter, och då får jag icke äta upp dem.»

Man kan tycka, att hans tal var bra jordbundet, men finns det icke många kristna, som äro hårt bundna vid de jordiska ägodelarna? Och vi må också, när vi väga och värdesätta hans ord, komma ihåg, att han var en man som för en jämförelsevis kort tid sedan hade lämnat hedendomen bakom sig, att han icke kunde äga samma andliga mögnad och erfarenhet som en person, som fostrats i ett kristet land.

Ett gott arbete har han trots sina fel och brister fått utföra bland sitt folk. Och på den stora skördedagen skall han ha många kärvar med sig från sitt hemlands dalar. Nu vilar han från sitt arbete, och passadvinden susar i träden kring hans grav och fåglarna sjunga där sin morgon- och aftonhymn.

Mawonzi.

Långsamt slingrar sig karavanen upp- och nedför Kongos berg och dalar. Den varma luften dallrar över det starkt kuperade landskapet, som badar i middagssolens brand. Trötta vandra bärarna framåt med sina bördor på huvudet utan att säga ett ord. Mina mattbärare, som annars äro mycket talträngda, ha gripits av den allmänna tystnaden. Tysta som det gamla Egyptens präster vandra de på den solbelysta stigen, som bränner såsom eld under deras fötter.

Slö och nästan förlamad av den starka värmen sitter jag i min bärstol och betraktar intresselöst de höga kullarna, som likt stelnade jättevågor resa sig efter varandra så långt ögat når. Karavanen rör sig långsamt framåt i den tryckande värmen. Till sist kommer den till en by, där några barn sitta och röra i askan och där några män ligga på ryggen i skuggan av ett takutsprång och röka sin pipa. De synas icke ha några bekymmer för morgondagen. Den civiliserade världens jäktande liv, dess tärande oro och tunga bekymmer ha ännu icke nått dessa trakter och icke gripit detta folk.

Efter ytterligare en timmes vandring komma vi till en stor by. På en liten veranda söker jag skydd mot de brännande solstrålarna. Underrättelsen om min ankomst sprider sig som en löpeld genom byn. Inom kort samlas unga och gamla

utanför verandan för att betrakta den underliga främlingen, som kommit till deras land för att undervisa dem. Somliga äro litet förskräckta och komma så försiktigt fram. De sträcka fram sina huvuden och titta. Till sist tar nyfikenheten överhand och de närma sig, om än med försiktighet och med långsamma steg.

Den uppvaktande skaran blir allt större och större. Här komma gamla, skrumpna kvinnor, som hela sitt liv ha slitit och släpat. O, huru litet glädje har icke livet givit dem! Ifrån tidiga barndomsår till livets sena höst har deras dag varit blott ett enda oavbrutet arbete. I den samlade skaran ser jag också gamla män, ur vilkas ögon vildhet och råhet lysa. Men jag ser också glada barnaögon stråla emot mig.

Jag fäste mig isynnerhet vid ett par stora tindrande ögon, som oavlåtligen voro riktade emot mig, och ropade till gossen med de vackra ögonen, där han stod bland de andra barnen, att han skulle komma till mig.

Han tvekade ett ögonblick, men så steg han fram. Då jag fick se honom, kunde jag icke annat än känna medlidande med honom, ty han var full av stora elakartade sår från huvudet till fötterna. Det förvånade mig på det högsta, att han kunde se så glad ut, då han nästan liknade den lidande Job.

Jag frågade honom, om han länge haft sina sår. »Länge, länge», svarade han.

Sedan framställde jag till honom en mängd frågor, på vilka jag fick pigga och kvicka svar, som

vittnade om gott förstånd och snabb uppfattningsförmåga.

Då jag lämnade byn, sade jag till honom, att han skulle komma fram till missionsstationen, så snart vi fingo hem den nya sårmedicinen.

»Det skall jag gärna göra», svarade han. »Och då jag blir frisk, vill jag också börja skolan, ty jag vill lära mig läsa».

»Det skall du visst få», svarade jag.

Länge dröjde det innan den nya medicinen kom. Och medan vi väntade på den, fick jag höra, att Mawonzi blivit frisk och att hans sår helats. Jag sände då bud, att han skulle komma och börja skolan.

En vacker dag uppenbarade han sig också vid stationen. Alla sår voro då läkta, och han såg välmående ut. Han fick genast börja skolan, och han gjorde goda framsteg. Han blev lärarnas och elevernas skyddsling ty alla tyckte om den hurtige Mawonzi med de stora uttrycksfulla ögonen. Han var kvick och lydig, och man märkte aldrig någon surmulenhet hos honom.

Under den tid han gick i skolan, lärde han sig älska Herren. Han förstod, att avgudarna voro vanmäktiga, men att Gud var mäktig att hjälpa och trösta.

Denna upplevelse fröjdade hans hjärta. Skatten som han funnit, var honom kär och dyrbar. Kristus var nu hans vän och broder. Med glädje sjöng han om det himmelska hemmet, till vilket även han hoppades få komma.

Men lidande och prövning skulle åter möta den nyss hurtige gossen och nedslå hans mod. Han fick feber och häftig huvudvärk, och alla tecken tydde på att han fått den förfärliga sömnsjukan. Läkareundersökningen, som sedan företogs, konstaterade, att farhågorna voro välgrundade.

Detta slag drabbade honom hårt. Nästan allt livsmod syntes vika ifrån honom. Han kände sig vigd till döden. Vi sade honom, att han icke skulle mistrosta utan börja undergå läkarebehandling. Men det ville han icke alls. Han blev så förskräckt, att han flydde från skolan hem till sin by.

Vi blevo mycket förvånade, när vi hörde, att han flytt. Men så kan det gå ibland — de hurtigas mod kan också nedslås.

Det var just när vi stodo färdiga att lämna Kongo för att resa hem till Sverige, som Mawonzi rymde sin kos. Det är möjligt, att han sedan återvänt till stationen för att bliva behandlad för sjukdomen. När han blev riktigt sjuk, kom han kanske på andra tankar.

Det bästa för Mawonzi var, att han fick lära känna Herren. Ty evad han nu lever eller dör, hör han Herren till.

Makitu.

Vi läsa ofta under djup rörelse om sådana kristna, som under förföljelsetider med glatt mod lidit och försakat för sin Herre och Mästare. Många tro, att sådana tider äro förbi. Detta kan ju vara sant beträffande vårt land, men i hednaländerna, där mörkrets bålverk äro starka, få ännu många lida förföljelse för Kristi skull.

Då det kan vara av intresse för många att se, huru några av våra bröder i Kongo fått lida för Herrens skull, vill jag i korthet teckna bilden av en ung man, som med tålmod burit Kristi smälek.

En dag i början av 1904 kom en stor, grovbent och plattnäsad negergosse och bad om tillstånd att få börja i skolan vid stationen. Jag mönstrade den svartglänsande uppenbarelsen från topp till tå. Någon lust att bevilja honom inträde hade jag icke, emedan vi hade fullt med elever i skolan. Dessutom föreföll han att vara dum, varför jag sade: »Det är icke lönt för dig att börja skolan, ty du kan nog icke lära dig något».

Mitt avslag gjorde honom blott ivrigare. Gång på gång upprepade han sin begäran, och på grund av hans enträgenhet lät jag honom komma. I början gjorde han inga framsteg, och han kunde aldrig giva ett riktigt svar ens på de enklaste frågor, varför jag mången gång var färdig att låta honom sluta.

En dag då jag tyckte, att han var alldeles omöjlig, sade jag till honom: »Det är bäst, att du stannar hemma i din by». Han fäste då sina mörka ögon på mig och sade: »Låt mig få stanna ännu ett år, ty jag vill så gärna lära mig något». »Du har varit här nästan ett helt år och ingenting lärt, varför det är bäst, att du lämnar plats för någon annan, som kan lära sig något. Du kan tro på Gud och tjäna honom lika bra i din by som här på stationen.»

»O, låt mig stanna ännu ett år, så skall jag vara mycket flitig och söka lära mig mina läxor.»

Även denna gång övervann han mig, och jag hade icke orsak att ångra att han fick stanna. I slutet av sitt andra läsår började han göra ganska stora framsteg, och då han slutade skolan var han en av de bästa.

Efter skolans slut fick han plats som hjälplärare i en by omkring fem timmars väg från stationen. I början mottogs han mycket väl av folket. Barnen gingo flitigt i skolan, och även män och kvinnor kommo för att lära sig läsa. Var han borta några dagar, saknades han av alla, och glädjen var allmän, då han kom tillbaka. Om söndagarna då han predikade, samlades mycket folk, och allt såg så hoppfullt och lovande ut.

Men snart började tjocka moln draga sig tillsammans, och inom kort bröt stormen lös. Några män i byn sade, att han var en stor trollkarl, som blott kommit till deras by för att lämna barnen till de vita, vilka sedan skulle äta upp dem på ett övernaturligt sätt. Hövdingen i byn trodde också deras

ord, varför han förbjöd barnen att gå i skolan. De flesta av dem upphörde med sin skolgång, och de få som samlades voro rädda och förskräckta. Kvinnorna som förut givit honom mat, skymfade honom på allt sätt, och männen överöste honom med de värsta okvädinsord. Ja, somliga hotade honom till liv och lem. Men trots allt motstånd och alla hotelser stannade Makitu kvar i byn. Mången skulle ha tröttnat och gått hem, men han bidade och väntade, att bättre dagar skulle komma. Den ena månaden gick efter den andra, men ingen ljusning syntes inträda.

En dag kom han till mig och sade: »Det är nog bäst, att jag lämnar min plats där borta, ty jag kan ingenting uträtta, emedan alla hata mig».

Jag sade honom, att han skulle stanna kvar ännu en tid för att lära och undervisa. Jag trodde knappt, att han skulle hörsamma mina ord, då jag hörde huru stor fiendskapen var emot honom. Men till min stora förvåning sade han: »Om du vill, skall jag ännu en gång gå dit för att lära. Ty det kan vara möjligt, att de bli något vänligare mot mig. Jag vet ju också, att i flera byar, där fientligheten förut varit mycket stor, många kristna nu finnas, som tacka Gud, att deras lärare icke lämnade dem i deras hjärtas hårdhet.»

Han gick åter dit och stannade någon tid. När han kom tillbaka, voro de ganska vänliga mot honom, emedan en man ifrån trakten av Nganda hade sagt till dem, att lärarna i byarna voro de bästa människor och att de blott kommo för att hjälpa

folket och undervisa det i Guds ord. Barnen började åter skolan, och kvinnorna gåvo honom litet mat ibland.

Men efter några veckor bröt den gamla fiendskapen åter ut. De trodde, att han genom trolldom dödat någon i byn. De sade honom, att det var bäst, att han för alltid lämnade byn, ty annars skulle de binda honom. Han lyckades dock lugna dem, så att han fick stanna kvar, men hatet mot honom glödde i deras bröst.

En dag då han gått till skogen för att skaffa palmnötter gingo några av byfolket in i hans hus och togo all mat som fanns i huset. Han gick då till hövdingen och berättade det, men hövdingen skrattade och sade: »Det var blott rätt åt dig. Du har ingenting här att göra. Vore icke de vita på stationen, skulle vi giva dig gift. Men om du icke lämnar oss, skola vi bränna upp skolhuset och dina skolböcker, så att du icke vidare kan fördärva oss med din förfärliga trolldom».

»Jag är ingen trollkarl, ty jag har blott kommit hit för att undervisa dig och ditt folk om Gud. Jag har lärt dina barn och ditt folk sanningens och rättfärdighetens väg, men ni ha icke velat lyssna. Längre har jag varit ibland eder, men jag har ej tagit så mycket som ett ägg. Jag har alltid talat vänligt till eder, fastän de grövsta skymford ha haglat över mig. Om du kör bort mig från din by, gör du det du ångrar.»

»Trollkarlar ha vi tillräckligt, utan att du skall vara här», sade hövdingen och gick sin väg.

Att hövdingen skulle sätta sin hotelse i verkstälighet, trodde icke Makitu, men en dag, när han kom hem från skogen, såg han rök och eld slå upp mot skyn. Han skyndade upp i byn för att se vad som var å färde. Till sin stora sorg fann han att lågorna snart hade förtärt hans kära skolhus. Runt omkring det brinnande huset stodo män och kvinnor och jublade. När de fingo syn på Makitu, hänskrattade de och ropade: »Nu kan du hålla skola, huru mycket du vill.»

Nu förstod han, att det var tid att bryta upp. Han lämnade byn och kom till oss och berättade, huru illa de behandlat honom den sista tiden.

»Du har väl ingen lust att arbeta mera, när du blivit så illa behandlad?» frågade jag för att pröva honom. »Jo, jag har lust, men jag skall nu gå hem till min by och vila något, innan jag åter börjar min verksamhet.»

Då han kom tillbaka, sade jag, att han jämte en kamrat skulle gå omkring och predika i Fulakidi-byarna, som ligga omkring fem svenska mil från Kingoyi, samt att de skulle utverka rätt för oss att bygga en skola i Miswalas by.

Efter två månader kommo de tillbaka och förtäljde, att Miswala var mycket vänlig emot dem och att han önskade få en skola i sin by, men att han icke vågade låta dem undervisa sina barn, emedan männen i de närmaste byarna hotade att döda honom, om han gjorde det. I de övriga byarna blevo de allt annat än vänligt bemötta. I en by kom hövdingen emot dem och frågade i myndig ton: »Vad

ha ni här att göra?» När de svarade, att de kommit dit för att tala med folket om Gud, sade han: »Gud är en stor trollkarl, och om honom vilja vi ingenting höra. Jag förstår, att ni ha kommit hit för att fördärva oss. Men om ni icke vilja gå härifrån, skall jag skjuta eder».

När de kommo tillbaka till stationen, sade jag, att de ännu en gång borde återvända till Miswalas by. Därpå svarade Makitu: »Jag har ingenting där emot, ty jag vet, att man alltid i början får röna motstånd. Jag har nu också hört, att de som körde bort mig från Mukazu ha ångrat sig och tycka, att de behandlat mig illa».

Följande dag begåvo de sig åter i väg till Miswalas by, men på vägen dit blevo de överfallna av Mpondas unga krigare. När dessa fingo se de båda männen komma ropade de: »Nu komma de två trollkarlarna tillbaka. Låtom oss springa efter våra bössor och döda dem!» Snart dundrade några skott, men lärarna blevo icke sårade, ty avståndet var för långt. Nu var det icke tid att stanna, ty med full fart och med blixtrande mordiska ögon rusade de unga krigarna mot dem. Det blev en vild jakt, som varade i flera timmar, en jakt som än gick ned i djupa dalar eller över höga höjder, än i skogar och moras, där långa törnen slet sönder deras armar och ben. Ibland snavade de och föllo, men de hade icke tid att känna efter, huru slaget tog, ty avståndet mellan dem och deras förföljare minskades. Säkra om sitt byte tjöto förföljarna förfärligt, och de två flyktingarna trodde, att deras sista stund kommit.

Men Gud hade annorlunda beslutat. Då de kommo upp på krönet av en kulle, fingo de se den stora byn Nganda Mona på ett litet avstånd därifrån. Dit skyndade de med jublande hjärtan, ty där hade de släktingar och vänner, och dit in vågade icke deras förföljare tränga.

Ansträngda till det yttersta, sjönko de ned i byn, där deras vänner togo hand om dem. Då de hämtat sig från sin förskräckelse, tackade de med glädjefyllda hjärtan Gud, som räddat dem undan den överhängande faran. På samma gång bådo de om nåd och kraft att i fortsättningen kunna verka Guds verk med glädje och frimodighet.

Den moderlösa negergossen.

Vad det verkligen vill säga att vara moderlös, kan ej den fatta, som åtnjutit moderskärlek och en god omvårdnad under sin bardoms- och ungdomstid. Huru lyckliga äro icke de barn, som erfarit, vad moderskärlek är. Men det finns många, som aldrig haft någon erfarenhet därav, sådana som i sina spädate år kastats ut i en kall och känslolös värld. Är det svårt att vara moderlös i ett kristet och civiliserat land, så är det betydligt svårare i ett hednaland, där ingen visar barmhärtighet mot de små, som sakna huld och skydd. Därpå är följande berättelse ett talande bevis.

Icke långt från Kingoyi missionsstation föddes en gosse, som kallades Luamba. Hans mor var en rask och duktig kvinna, som hade stora majaka- och jordnötsfält. En kongokvinnas duglighet bedömes efter storleken av de fält hon odlat.

Den lille Luamba fick ofta följa sin mor till fältet. Han bars då dit, insvept i ett smutsigt tygskynke. Framkommen till fältet lades han på en liten gräshög eller på ett par pisangblad, där han fick ligga nästan hela dagen, under det modern arbetade i sitt anletes svett. Ibland tittade hon till sin älskling för att se efter, att ormar och andra odjur icke gjorde honom någon skada.

Vid ett års ålder började han till sin moders stora glädje taga de första stapplande stegen i livet. Han

fick nu icke så ofta följa med till fältet. En ung flicka såg efter honom, medan modern var borta. Tillsynen blev ej så noggrann, utan den lille fick mest sköta sig själv. Ofta såg man honom sitta i askhögarna i byn, ätande kol och slående med armarna, så att askan yrde omkring honom. Då modern var borta, var det ingen, som brydde sig om honom, icke ens hans far. Det var därför alltid en stor glädje för honom, då modern kom hem om kvällarna. Med öppen famn sprang han mot henne. Och då hon satt ifrån sig sin tunga börda, kröp han upp i hennes knä och slog de små knubbiga armarna om hennes hals och lutade sitt lilla ulliga huvud mot hennes.

När han blivit större, fick han åter följa med till fältet, och det var hans förtjusning. Medan modern arbetade, jagade han fjärilar, flugor och gräshoppor. Men denna tid av glädje och fröjd skulle snart taga slut. En kväll då modern gick hem från fältet, kände hon sig så matt och svag. Tinningarna buldade, hjärtat slog häftigare än vanligt, och en pinsam känsla inställde sig i bröstet. Lätt hade hon förr burit sin börda, men denna kväll var den så tung. Med möda kunde hon släpa sig hem.

Under natten tilltog det onda, och på morgonen kunde hon knappast resa sig upp från papyrusmattan, på vilken hon låg. Hon var också oförmögen att hjälpa den lille, som satt vid hennes sida. Han ropade hennes namn men fick ej något svar. Förskräckt sprang han ut och ropade: »Mamma dör!» Några kvinnor, som kommo för att hjälpa

den sjuka, tröstade honom och sade, att modern skulle bli frisk igen, bara man sände bud efter avgudaprästen. Bud sändes efter honom, och han kom med ett knippe avgudar och en medicinpåse. Han gjorde allt vad han kunde, men hans konst och medicin kunde ingenting uträtta. Sjukdomen tilltog allt mer, och efter två dagars kamp emot döden hade den förr så kraftiga kvinnan dukat under för allhärjaren.

Följande dag reddes hennes enkla grav. Vid den öppnade griften hördes inga hoppets ord om liv och uppståndelse, endast kvinnornas tröstlösa, högljudda sorgesång, i vilken blandade sig en gråtande barnaröst. Vida omkring ljöd deras vemodsfulla klagan, störande palmlundens högtidliga stillhet. Med tårade ögon blickade den lille ned i den mörka graven, som mottagit de sista kvarlevorna av hans älskade moder, ty han var stor nog att delvis förstå den förlust han lidit. O, huru högt älskade han ej henne, som låg där stel och kall. Han grät och ropade, men hans tårar kunde icke väcka de domnade livsandarna, och hans rop kunde icke återkalla henne till livet. När de andra vände hem från begravningsplatsen, stod han ensam kvar vid sin moders sista vilorum. Och då natten sänkte sig över jorden, satt han där ännu kvar och grät.

Vem skulle nu taga hand om honom, den ensamme och moderlöse?

Hans far frågade ej efter honom. Några dagar efter hustruns död, gick han till hennes hövding för att få tillbaka de pengar han betalt i äktenskaps-

pant. Men hövdingen sade: »Några ägodelar får du ej tillbaka, men den lilla gossen får du taga». Fadern svarade: »Vad skall jag göra med honom? Han är ännu så liten, att jag just ingenting kan få för honom». Då han icke kunde erhålla något av hövdingen, vände han tillbaka hem mycket förargad och fast besluten att sälja sin egen son.

Fördenskull tog han sin gosse och gick till byn Kinanga, där han utbjöd honom till salu. Under tårar bad gossen sin far att få återvända till sin by, men hans tårar och böner kunde ej beveka det hårda fadershjärtat. Efter mycket köpsläende såldes han för två svin och två krutkaggar. Då fadern återvände till sin by, sprang den lille efter honom. Han ville följa sin far, fastän denne var så hård och hjärtlös mot honom. Men till sin stora sorg fick han ej följa med. Han måste vända tillbaka till den by, dit han blivit såld.

I den nya byn trivdes han ej, ty någon kärlek fick han ej röna, varken av den nya hövdingen eller av byfolket. Han fick mycket litet mat, varför han var tvungen att ströva omkring i skog och mark för att skaffa sig föda, bestående av palmnötter, råttor och fågelungar. Ibland sprang han till en grannby, Nganda Mona. Där voro de vänliga emot honom, och där stannade han allt emellanåt flera dagar. Men även denna ljuspunkt i hans glädjefattiga liv skulle försvinna. En dag kom hövdingen från Kibumba dit för att indriva en gammal fordran. Bymännen, som ej ville betala sin skuld, sade, att de varken hade svin eller höns att betala

med. Men fordringsägaren sade: »Har ni ej några djur, kunna ni giva mig ett barn».

När de förstodo, att skulden måste betalas, sände de bud till Kinanga och frågade, om kinangaborna ville låna dem Luamba, så skulle de giva honom till Kibumbahövdingen. Kinangafolket lånade gärna bort honom, och åter fick Luamba komma till en för honom alldeles obekant by för att där gå nya sorgliga öden till mötes. Ensam och moderlös skulle han vandra fram sin tunga mörka stig. Inga kärleksfulla ögon skulle följa honom, och ingen varm modersfamn skulle öppnas för honom, ty det hjärta som älskat honom hade för alltid upphört att slå.

Mbumba.

På krönet av den långsträckta kullen, omgiven av ståtliga palmer, som stolt sträckte sina kronor mot skyn, låg hennes lilla hydda. Ensam bodde hon där med sina ljusa och sorgliga minnen, av vilka de senare voro övervägande.

Mången gång, då skymningens lätta slöja föll över berg och dal, styrde jag mina steg dit för att språka med den gamla. I början var hon tyst och sluten, emedan hon hyste en vidskeplig fruktan för mig. Men då hon lärt känna mig, försvann hennes rädsla, och hon berättade för mig med kongofolkets säregna berättaretalang många historier och intressanta drag ur folkets liv.

När jag kom, satt hon vanligen utanför sitt hus och flätade papyrusmattor. Jag slog mig då ned bredvid henne. Ett stort vedträ tjänstgjorde som stol. En kväll, när jag efter vanligheten gjorde min visit, voro alla hennes tankar upptagna av den senaste begravningen av en levande kvinna på marknadsplatsen Mukila Bwende¹. Hon skildrade med en överväldigande kraft den fasansfulla händelsen, och hon var så upprörd, att hon glömde taga ett bloss ur den gamla lerpipan, vilket hon annars ofta gjorde. Då hon slutat sin berättelse, utropade hon: »A, kedika, kiadi beni, tata! — I sanning stor sorg, fader!»

¹ En plats belägen omkring 10 kilometer från Kingoyi station.

Jag passade då på tillfället och bad henne berätta något ur sitt livs sorgliga historia. I början var hon icke villig därtill, men på min enträgna bön gjorde hon det. Jag låter nu henne själv berätta:

Jag föddes i den lilla byn Langi och var den yngsta av fyra syskon, av vilka två såldes till Manianga, då jag var liten. Aldrig glömmer jag den stunden, då de fördes bort för att säljas. Min arma mor klagade, slog sig för sitt bröst och kastade sig på marken av sorg och förtvivlan, men ingen lyssnade på hennes klagan. Då de lämnat byn, sprang hon omkring som ett dödsskjutet djur med en hemsk glans i sina ögon. Vi fingo aldrig höra något ifrån dem, och det var en ständig källa till sorg för min mor. Ibland om kvällarna då hon kommit hem från fälten, hörde jag henne klaga och sjunga: »O, mina barn, vars by jag icke känner! O, mina sålda barn, som jag aldrig får giva någon mat! O, mina barn, som jag ej mera får skåda!»

Mycket ung fick jag följa min mor till fälten, vilket var ett stort nöje, så länge jag ej behövde bära någonting. Men den dagen kom, då även jag fick min dryga andel av arbetet. Mången gång var jag färdig att digna under min tunga börda, men det dugde ej att knota, ty min mor var mycket sträng. En dag hade jag satt mig i sinnet att icke följa med till fältet. På min moders uppmaning att följa henne, svarade jag nej. Hon tog mig då i armen för att draga mig med, men jag stretade emot, vilket jag ej skulle ha gjort, ty i vredesmod gick hon efter rödpeppar och strödde i mina ögon. Aldrig

skall jag glömma huru förfärligt det kändes! Den starka pepparn brände som eld i mina ögon, och på en lång stund kunde jag ej se. Från den dagen vågade jag ej trotsa min mor, även om jag mången gång hade stor lust därtill.

Då jag blivit något äldre, uppodlade jag på min moders uppmaning stora fält, emedan jag då lättare skulle bli gift och få en rik man, som hade råd att giva mig mycket kött och palmvin. Vid denna tid började jag, i likhet med andra flickor vid min ålder, fundera över vem som skulle bliva min man. Det dröjde dock ej så länge, förrän detta för mig så viktiga spörsmål blev besvarat. En kväll då jag kom från ett bröllop, mötte jag honom. Han frågade mig: »Vad heter din mor?» Av den frågan förstod jag, att han ville gifta sig med mig. Följande dag kom han till min hövding och frågade honom, om han ville gifta bort mig. Min giftoman, som ingenting hade emot vår förening, sammankallade sitt folk och frågade dem, om de samtyckte därtill, vilket de med glädje gjorde. Samma dag kom min fästman och gav mig ett stycke fläsk och tjugufem råttor, och jag gav honom en gryta »yuma».

I början av vårt äktenskap var min man mycket vänlig emot mig och slog mig sällan. Men en tid därefter köpte han sig en annan hustru, och då började en svår tid för mig. När han skulle gifta sig med sin andra hustru, tyckte jag, att det var bra, emedan jag då icke skulle behöva skaffa honom så mycket mat. Min glädje blev dock icke så lång, ty jag kunde icke tåla, att han älskade henne mer än

mig och att han åt mera av hennes mat än av min. En dag då jag bad honom äta min mat slog han mig flera gånger i huvudet med en käpp och kastade ut både min mat och mina grytor. Mitt tålamod var nu slut, och jag beslöt att lämna honom. Fördenskull gick jag till min hövding och sade, att jag ville skiljas ifrån min man, som behandlade mig så obarmhärtigt. Han ville icke lyssna till mina ord utan körde mig tillbaka och sade: »Giv din man ett höns, så blir det nog bra igen!»

Efter en tid dog min medhustru, och min glädje blev stor.

Under mitt äktenskap födde jag fyra barn, som voro min stolthet och glädje. Min glädjebägare blandades dock snart med sorgens bittra galla, ty en dag kom min hövding och sade: »Tag hit ditt äldsta barn, ty alla mina ägodelar äro slut!» »Mitt barn får du aldrig, så länge jag lever.» »Tyst, eländiga kvinna! Vet du ej, vem som är din hövding? Hit med barnet, säger jag!» »Gå din väg och lämna mig i fred! Du kan taga någon annans barn!» »Nej, ditt barn skall jag taga, och vill du icke lyda, skall jag sälja både dig och dina barn.»

Efter denna ordväxling gick hövdingen sin väg, men dagen därpå kom han med några män för att taga mitt barn. Jag såg dem komma och ropade till min hurtige gosse, att han skulle fly, men då han kilade i väg, fick en av männen se honom. De sprungo efter honom, och efter en kort jakt blev han upphunnen och bunden. Hövdingen grinade då försmädligt och sade till mig: »Ser du, hur liten din

makt är». Jag kunde ingenting göra för att rädda mitt barn, men inom mig kokade vreden som vattnet i en sjudande gryta, och om jag ägt makt som jag hade lust, hade jag rivit ut ögonen på den gamle syndaren. Nu fick jag blott böja mig för övermakten och med sorg och smärta se, hur en del av mitt eget hjärta slets ur mitt bröst. O, vad jag sörjde min gosse, ännu då jag tänker på honom, måste jag klaga av smärta. Värst av allt var, att jag icke hade någon, för vilken jag kunde klaga min nöd. Min mor var död, mina övriga barn voro för små att förstå min sorg, och min man hade flytt, emedan han brutit marknadslagen. Han hade nämligen genom en olyckshändelse slagit sönder en kalebass, en pant, som han fått på Mukilamarknaden. För den förseelsens skull måste han enligt marknadslagen levande begravas.

Ingen kan tänka, hur jag led under dessa dagar. Min son var en slav och min man en flykting.

De som ägde marknaden kommo till vår by och begärde min mans utlämnande. Hövdingen sade: »Han har flytt till en annan by». De svarade: »Det gör ingenting till saken, om du icke skaffar hit honom, taga vi en annan i hans ställe». Hövdingen, som väl visste, att han måste utlämna någon till dem, sände då några män till den by, dit min man flytt, för att förmå folket att utlämna honom till dem. Till min stora fasa lyckades det för dem. I skymningen kommo de tillbaka, ledande honom i ett grovt rep om halsen.

Efter en kort rådplägning beslöts det, att han skulle begravas två dagar därefter och att hövdingen skulle hålla honom i förvar till begravningsdagen. Många sorgliga dagar har jag upplevt, men denna dag, på vilken min man begravdes, var den tyngsta för mig.

I den tidiga morgonstunden fördes han bort till marknadsplatsen, där hans grav grävts föregående dag. Ganska många kvinnor och män från vår by gjorde honom sällskap, och även jag, fastän nedtryckt av den djupaste sorg, följde honom på hans sista färd. Ack, hur han klagade under färden! Ännu ljuda hans ord som en dödsringning i mina öron.

Då vi kommo fram till marknadsplatsen, var där en stor skara människor samlad, vilken med spänd nyfikenhet väntade hans ankomst. Så snart de så syn på honom, börja de trumma och dansa. Allt vildare och vildare blir dansen, och i somliga ögon brinner en hemsk, mordisk eld. Några av männen springa fram och tillbaka, under det att de utstöta de förfärligaste tjut och rulla med ögonen. Min man tvingas också att delta i dansen, men hans rörelser äro icke livliga. En fruktansvärd ångest avspeglar sig i hans drag, och hans förr så livliga och gnistrande ögon ha mistat sin glans. Det ser ut, som om han redan känt dödens annalkande i sin skälvande kropp.

Trummorna tystna och dansen upphör. På flera ställen på marknadsplatsen framsättes mat och

palmvin för den dödsdömdes räkning. Han får nu äta och dricka, hur mycket han vill, innan han ställes ned i graven.

Åter börja trummorna röras och dansen trådas vildare än första gången. Jag och kvinnorna från vår by klaga och gråta, men de övriga kvinnorna fröjdas och skratta som på en bröllopsfest. Nu komma några män med ett tygstycke, som de linda omkring min man. Jag tränger mig fram till honom och beder dem skona honom, men de stöta mig tillbaka med en förbannelse på sina läppar.

Jag hör hur han stönar och klagar. Hans klagan skär som knivar i mitt hjärta, den söndersliter min arma själ. Nu bäres han fram till graven, trumslagarna kasta sina trummor och alla rusa till graven, i vilken min man ställes ned.

Ur graven ropar han av alla krafter: »Nåd, nåd, nåd!» Men ingen räddande hand sträckes ut för att hjälpa honom, utan i stället hagla källprapp, stenar och jordkokor över hans arma, blödande kropp. Snart är graven fylld med jord, hans strid är slut. Vanmäktig och söndersliten av smärta sjunker jag ned på hans grav.

Här slutade den gamla under djup rörelse sin berättelse och kröp in i sin koja, och jag återvände till stationen med dystra, vemodsfulla tankar och med den bönen i mitt hjärta: »O, Gud hjälp och fräls detta arma folk ur hedendomens nöd och stygelse!»

Den tacksamme negern.

Stor och eldröd sjunker solen bakom Nkakas palmkullar, och den tropiska aftonens härliga svalka breder sig ljuvlig över de solbrända kullarna. Det långa, vissna gräset vajar sakta för den tilltagande passadvinden. De stora breda pisangbladen prassla, och honungs- och vävarefåglar flyga omkring bland skogens mångfärgade blommor och tjocka, saftiga blad. Apor med långa svansar och plirande ögon och lekfulla ekorrar med breda svansar svinga sig från gren till gren. Papegojorna pladdra i snåren, duvorna kuttra i palmerna och hackspettarna knacka på torra trädstammar. Från kärren höras grodornas kväkande ljud och på backsluttningarna gräshoppornas skärande läten. Myrorna återvända till sina stackar, humlor och getingar flyga till sina bon. Västerhimmels violetta färg mattas allt mer och antager så småningom en blygrå färgton. Tropikernas natt sänker sin mörka slöja över jorden. Eldflugor och flädermöss fladdra omkring i djungelns djupa dunkel, och den smidiga leoparden börjar sin jakt efter byte.

Infödingarna fröjdas över nattens svalka. De mörkhyade anletena le av välbehag. Barnen skutta omkring av glädje. De av hårt arbete uttröttade kvinnorna gäspa och sträcka på sina stela lemmar, och männens konversation blir allt livligare, då den av värmen framkallade däsigheten försvunnit.

Yumagrytorna puttra och koka, och de äldre poj-karna steka majsax i elden.

I byn Jalala råder det också liv och rörelse. Arbetet för dagen är slut, varför glädjen hos många är stor. Men där är dock en, som icke kan fröjdas såsom de övriga. Det är Ndibu, en gosse omkring fjorton år gammal, vilken under minst ett års tid lidit av de gräsligaste sår. I ett litet gräshus, fullt av jordloppor och så lågt, att han icke kan stå rak i det, har han bott. O, vad han lidit under denna tid.

Hans sällskap består av skabbiga hundar, löss och näsvisa flugor, som fråssa i hans sår. Hans föda är otillräcklig. Ibland får han svälta både ett och två dygn, tills någon medlidsam människa förbarmar sig över honom. Vänlighet och kärlek får han aldrig röna, ty folket håller honom för en börda, som man helst vill bli kvitt.

Hans tillvaro var dräglig, så länge hans mor levde. Men när hon var borta, fick han känna, hur svårt det är att vara moderlös. Aldrig fick han höra ett vänligt ord, aldrig slöts han mera i en kärleksfull famn. Tunga voro hans dagar men ännu tyngre hans nätter, då sömnen flydde från hans ögon.

När Ndibu efter mörkrets inbrott denna natt ligger och vrider sig på sitt hårda läger, hör han några män samtala bakom sitt hus. Han hör sitt namn nämnas, och hans nyfikenhet är väckt. Ljudlöst kryper han fram till gaveln av huset för att lyssna. Vad han hör, kommer honom att rysa av fasa.

»Hör du», säger hövdingen, »det är nog bäst att taga livet av Ndibu. Han har varit sjuk så länge

och jag har ingen nytta av honom. Under ett års tid har han icke kunnat tappa palmvin åt mig, och likväl har jag fått giva honom mat. Jag har sannerligen icke lust att fortsätta med detta. Han har väl på något sätt syndat mot gudarna, eftersom han icke blir frisk. Prästen från Kilanda har ju flera gånger sökt bota honom. Och kunde han icke göra det, så kan ingen hela honom. I morgon tager du honom upp på berget och störtar honom utför branten, så att vi icke längre behöva betungas med honom.»

»Nej, det vill jag icke.»

»Jo, du måste göra det. Eljest får du slå ihjäl honom med ett vedträ.»

»I morgon bittida skall jag utföra eder befallning», säger mannen och avlägsnar sig. Även hövdingen reser sig och går sin väg.

Nu äro goda råd dyra för Ndibu. Om han stannar kvar i byn, tills morgonen inbryter, skall nästkommande dags sol lysa på hans sönderslagna kropp och rovfåglarna fråssa på hans kött. Men vart skall han vända sig för att få hjälp undan den överhängande faran? I byarna runt omkring skall han icke finna någon barmhärtighet. Ingen vänlig hand skall utsträckas för att hjälpa den fattige och sårige, som ingenting förmår. Alla dörrar äro stängda för honom, som icke kan försörja sig själv. Och skulle för övrigt någon vilja visa barmhärtighet mot en främling?

I sin stora nöd erinrar han sig, att han en gång hört talas om »vita människor» en dagsresa

därifrån, som hjälpte sjuka och svaga som kommo till dem. Tänk, om han kunde komma dit! Då skulle han möjligen få den hjälp han behövde. Efter många funderingar beslutar han sig för att krypa dit, fastän vägen är lång och besvärlig. När eldarna i byn slocknat och fullmånen kastar sitt silver över nejden, kryper han ut ur sitt låga hus och in på den smala gångstigen, som leder till missionsstationen. Underliga tankar röra sig i hans bröst. Tänk, att han för att frälsa sitt fattiga liv måste lämna sin egen by, vid vilken han dock var så fäst. I den hade han åtnjutit en moders vård. Hon hade alltid haft hjärta för honom och alltid sökt hans bästa. Men nu var hon borta, och hennes varma blick följde honom icke mer.

Då han krupit en stund, kommer han in i en stor, lång skog, där guldglänsande skalbaggar surra och nattfåglarnas hemska skri genomskära den tunga nattluften. Han känner sig beklämd och underlig till mods av de många olika ljud, som nå hans öra. Medvetandet om att ormar och rovdjur finnas i skogen ökar hans fruktan. Tänk, om han skulle bli biten av en orm eller falla offer för en leopard! O, huru hemskt!

Ett ögonblick är han färdig att vända om och lugnt invänta sitt öde, men självbevarelsedriften segrar. Mödosamt kryper han fram på den fuktiga stigen. När han hunnit genom skogen, ljusnar det i öster, och solen kastar sina första strålar på de höga kullarna, vilka glöda i morgonsolens ljus. Från den närbelägna byn komma några män och kvin-

nor, som äro på väg till marknaden. När Ndibu varseblir dem, kryper han ljudlöst in i det långa gräset, så att de icke skola se honom. Då de gått förbi, kryper han åter ut på vägen, men så snart någon närmar sig, gömmer han sig på nytt.

I över fyra dygn får han krypa på detta sätt, innan han kommer fram till missionsstationen. Under tiden livnär han sig av nedfallna palmkärnor. Vid framkomsten blir han vänligt mottagen av miss Kohm, som då skötte sjukvården på Kingoyi. Hon ger honom mat och medicin och ansar hans sår. Under hennes skickliga och kärleksfulla vård får han snart ett helt annat utseende. Den trötta, slöa blicken blir livligare. De elakartade såren helas, och snart glänser och skiner han av välmåga.

När han blev frisk, ville han icke lämna stationen utan bad att få stanna och börja i skolan, vilket också beviljades honom. Omkring tre år stannade han i skolan, och under denna tid lade han i dagen sin tillgivenhet för de vita. Att denna tillgivenhet var sann och ursprunglig, fick man längre fram se verkliga bevis på.

Då hövdingen hörde, huru frisk och duktig Ndibu blivit, ville han ha honom tillbaka till byn. Och när Ndibu slutat skolan, återvände han också. Ibland kom han till stationen för att hälsa på sina vita välgörare.

I augusti månad 1906 sände staten till Kingoyi-distriktet en präktig domare, som skulle hålla räfst med alla giftblandare och mördare. Överallt i byarna blevo människorna förbittrade på honom,

emedan han fängslade några avgudapräster, som med gift dödat flera personer. Då han kom till missionsstationen, stannade han några dagar där för att vila. Sedan han fortsatt sin färd, vände sig de svartas raseri mot missionärerna, emedan de trodde, att dessa kallat honom dit. Då därför missionärerna en dag gingo bort för att laga en bro, blevo de överfallna av folket i Makela. Herren höll dock sin hand över sina vittnen, så att de undsluppo med livet. De svarta ville dock icke så lätt släppa sitt undkomna byte utan belägrade stationen flera månader. Under första delen av denna belägringstid voro de vita avspärrade från den yttre världen. Alla vägar bevakades av beväpnade infödingar, så att ingen budbärare skulle kunna komma till eller från stationen. Dock funnos många svarta, som bildade en frivillig skyddskår för de vita, men ingen av dem vågade tränga sig igenom den fientliga kedjan.

En natt då fiendernas vakteldar kastade sina röda flammor mot den mörka natthimlen och de posterrande vakterna blåste i sina krigshorn, kom Ndibu lackande av svett till stationen med ett brev från en statens officer, i vilket denne skrev, att han skulle komma med undsättning, så snart han fått förstärkning. Med den lilla truppstyrka, som han för tillfället förfogade över, kunde han icke slå sig fram.

Efter att ha vilat sig, medan missionärerna i hast skrevo några brev, återvände Ndibu. De slingrande gångstigarna vågade han icke följa. Han kröp genom urskogens snår, där ormar och giftiga kryp

lurade och där törnen sargade och stungo. Ibland följde han stranden av en liten flod, och stundom gick hans väg genom stora gräsfält. Då han lämnat den fientliga kedjan bakom sig, styrde han sina steg in på karavanvägen och med lättat hjärta hastade han framåt för att fullgöra det uppdrag, som han så hjältemodigt åtagit sig.

En natt varje vecka kom Ndibu med brev och underrättelser från yttervärlden. Fienderna, som fått veta, att han tjänstgjorde som budbärare, beslöt att få honom i sitt våld, antingen död eller levande. De fördubblade sin vaksamhet, men han överlistade dem och lyckades undkomma.

Då oroligheterna voro slut och man frågade honom, varför han så villigt underkastat sig så många faror och besvärligheter, svarade han: »Skulle jag icke kunna offra något för dem, när de en gång räddat mitt liv?»

Under hela sitt liv var han missionärernas vän. När någon av dem kom till hans by, sökte han hjälpa dem, så gott han kunde och förstod. Ofta följde han dem också på deras resor i landet och var dem då till ovärderlig hjälp och nytta. Skulle någon bäras över en flod eller ett träsk, var Ndibu genast till hands därför. Över de vita vakade hans öga, och om någon av bärarna icke uppförde sig riktigt, fick han en ordentlig uppsträckning av Ndibu. Vid rastställena var han icke sen att hämta ved och vatten. För denna sin ovanliga tjänstvillighet var han också mycket eftersökt för karavanfärderna.

Under en resa fick han ett skrubbsår på foten. Detta sår blev mycket elakartat. I nära ett och ett halvt år fick han sitta hemma i byn i fullkomlig överksamhet. En dag, då jag kom dit, sade han: »Ha ni då icke någon medicin, som kan hjälpa mig?» »Vi skola få en utmärkt medicin, och när den kommer, skall jag sända bud till dig, så att du kan komma fram till stationen och bli behandlad.» »Ja, du måste genast sända bud, då den kommit, ty jag vill bli bra i foten. Det är så långsamt att månad efter månad sitta stilla i byn.»

När medicinen kom, sände jag genast bud till honom. Och det dröjde icke länge förrän Ndibu kom för att bliva botad. Efter några veckor var såret läkt, och nu kunde han åter till sin stora glädje vandra omkring i landet.

En dag beslöt han att gå ned till Boma för att arbeta. Ett år tänkte han stanna därnere, och sedan skulle han vända tillbaka till byn. Men han fick aldrig mera vända åter hem. Djärv och oförvägen som han var, beslöt han att tidigt en morgon gå ned till floden och bada. Hans arbetskamrater sade till honom, att han åtminstone skulle dröja, tills det blev dager. Men Ndibu ville icke lyssna på det örat. Ensam gick han till stranden och kastade sig i det smutsgula vattnet. Men där mötte honom döden. En krokodil grep honom. Det blev en väldig kamp. Arbetskamraterna hörde hans nödrop och skyndade ned till stranden. Men när de kommo fram, var allt tyst och stilla. Floden flöt lugn, och ingenting

tydde på att en vild strid nyss var utkämpad. På stranden funno de endast hans kläder.

Vid underrättelsen om Ndibus tragiska slut sörjde vi, ty han var oss kär. Och han hade i mycket visat sig vara de vitas vän. Ingen av oss hade tänkt, att hans liv skulle sluta på detta sätt.

Någon kristen blev han icke. En liten tid mottog han undervisning i dopskolan, men han slutade snart. Månggiftet var hans hinder. Ibland hade han tankar på att skilja sig från sina hustrur utom en och åter börja i dopskolan, men dessa tankar blevo aldrig förverkligade. Om han fått leva, är det möjligt, att han kommit med på kristendomens sida. Hans sista ord till mig voro: »Även jag skall nog bliva en kristen».

Mukuyu.

Mukuyu tillhör icke längre de levandes antal. Han har lämnat sorgens och mödans land och gått till hemmet därovan. Med hans bortgång har Kingoyi församling mist en av sina trognaste och bästa medlemmar. Juldagen 1902 döptes han och upptogs i församlingen. Han var en bland de första, som döptes vid Kingoyi. Det steg han då tog vittnade om mod och beslutsamhet, i synnerhet om man betänker, hur stor fiendskapen mot missionen däruppe då var. De som då döptes betraktades som folkets fiender. Och många gånger hotades de till livet, emedan de blivit kristna.

Men inga hotelser kunde avskräcka Mukuyu. Troget stod han på sin post under de första kritiska åren, och då de hotande ovädersmolnen urladdade sig, drog han sig icke förskräckt tillbaka utan höll fast vid sin övertygelse. Och då det fruktansvärda ovädret dragit förbi och ljusare och lugnare förhållanden inträtt, gladde han sig av fullaste hjärta över missionens framgång bland sitt folk.

En tid var han hjälplärare, men då han saknade fallenhet och lust för detta arbete, upphörde han snart därmed. Och det var icke på detta område hans storhet låg. Såsom kristen personlighet var han stor. Han var en av de sedligt starka karaktärer, av vilka den svarta rasen har så få att uppvisa.

Hans kunskap var icke stor, men han var trogen mot det ljus han ägde. För de kristna i sin by var han ett verkligt stöd, och till honom blickade de upp såsom till en fader, som hade omsorg om dem och som alltid sökte deras bästa. När somliga föllo tillbaka i avguderi och allehanda laster, förmanade han dem och sökte förmå dem att vända tillbaka till Gud och församlingen.

Då Kingoyi första evangelist — vilken bodde i samma by som Mukuyu — blev avfälling, fruktade vi, att han skulle draga Mukuyu med sig i sitt fall. Men han stod fast som ett väl rotat träd, som stormen icke kan vräka omkull. I över tjugu års tid stod han som en verklig pelare i församlingen och visade genom liv och exempel, att det är möjligt att vara en verklig kristen, fastän man på alla sidor är omgiven av den krassaste hedendom.

Under de senaste åren hade han den stora glädjen att se, hur hans by helt och hållet kristnades. Till de katolska prästernas locktoner lyssnade han icke, och ej heller fruktade han för deras hotelser. Många gånger försökte de att få fast fot i hans by och hindra vår verksamhet, men alla deras försök strandade på Mukuyus och några andras fasta motstånd.

Missionärerna var han varmt tillgiven. Då vi kommo till hans by, var han alltid glad och vänlig. Sista gången jag var där, bodde jag i hans hus, som han så gärna upplät åt mig. Ännu tycker jag mig se hans mörka, strålande ögon, då han kom till stationen för att hälsa på oss.

Det var med vemod jag mottog underrättelsen om Mukuyus frånfälle. En fura bland Kongos kristna är fallen, en ljusets och sanningens stridsman har sänkt sitt svärd, en redlig och trofast själ har lämnat sina bröder, som sörja vid vännens grav.

Jag vill dock icke klaga vid din grav, ty du har gått till en bättre värld. Jordens oro och strid skall din frigjorda ande aldrig mera känna. Aldrig mera skall du utsättas för frestelser och anfäktelser. Du är fri från alla band, som här tryckte din ande. Vila du i frid till uppståndelsens morgon, då du av Herren skall få din lön!

Ngomas första stationsbesök.

Ngoma var Kinangabyns muntraste fyr. Han kunde aldrig vara stilla såsom andra barn. Han tycktes ha kvicksilver i kroppen. Han var icke elak, men han var full av upptåg och konst. Och då han kunde göra något litet spratt, strålade de mörka ögonen, och munnen blev dubbelt bred.

Några leksaker, sådana som europeiska barn brukade använda, ägde han icke. Hans enda leksak var en stor skramla, som han använde både i tid och otid. Med den skramlade han tidigt om morgnarna, innan modern gick på fälten, och skramlans föga melodiska ljud nådde hennes öron, när hon trött och utarbetad kom hem på kvällen.

Ngomas egentliga sysselsättning var att fånga råttor och se efter lille bror, som ibland lämnades hemma, då mor gick till sina fält. Men att se efter honom tyckte Ngoma icke om. Bäst var det för honom, när modern tog den lille med sig. Då hade han tid att se efter råttfällorna och göra upptåg i byn. Fick han en god råttfångst, var han vid strålande humör. Då kunde han hoppa och dansa bland husen i byn.

En dag då han kom hem med några råttor från skogen, kom en man inrusande i byn och sade med fasa målad i sitt ansikte: »Jag har sett något fruktansvärt. Jag har sett en vit man. Han hade en lång näsa och en väldig hatt. Aldrig kan det vara

en riktig människa som vi. Jag vågade icke se på honom utan sprang min väg så fort som möjligt. Han hade annars kunnat fördärva mig. Jag har hört, att dessa vita män, som börja komma till vårt land, äro fruktansvärda. De äro stora trollkarlar, som fördärva vårt folk. Vi måste vara på vakt mot dem.»

»Var såg du honom?» frågade en gammal skrumpen kvinna, som med fruktan och bävan hört hans ord.

»Jag såg honom i backen nedanför Ngangilabyn.»

»Han må väl aldrig komma hit», sade den gamla och tittade sig oroligt omkring.

Ryktet om den underbara främlingen spred sig som en löpeld kring byn, och Ngoma var icke sen att berätta, vad han hört. Rädd var han, men nog ville han gärna se den vite, som med sin ankomst väckt en sådan uppståndelse. Men hur skulle han kunna få se honom utan att bli fördärvad? Det var den stora frågan, som icke lämnade honom någon ro under dagens lopp.

På kvällen kom en gammal man hem till byn. Han hade ännu underbarare saker att berätta. Han hade sett icke mindre än tre vita män, av vilka en hade ett väldigt stort skägg, som räckte ned på bröstet, därtill var han så grov som ett stort träd. Och det underbaraste av allt var, att de kunde tala landets språk.

»De vilja bo ibland oss, säga de, och undervisa oss om den store Guden, som bor i höjden.»

»Ack, vad detta är underligt», stönade kvinnorna.

»Vi måste ta oss till vara för dem», sade en grovlemmad avgudapräst. »Jag har hört, att de säga, att våra gudar ingenting förmå.»

Ngoma lyssnade. Det här var intressant. Dessa underbara män måste han se. Men skulle han våga? Tänk, om de togo honom och kokade olja av honom! I den vites gryta ville han icke komma.

Allt tätare sänktes nattens slöjor över Kongos berg och dalar. Både unga och gamla kröpo in i de små, sotiga kojorna, som voro fulla av rök. I kväll hade man glömt rättegångarna, palmvinstappningen och fälten. Samtalet rörde sig blott om de vita främlingarna som kommit. Somliga vågade knappast sova. Tänk, om de vita under nattens timmar skulle komma till byn!

Ngoma kastade sig av och an på sin lilla palmgrenssäng. Han kunde icke upphöra att tänka på de vita främlingarna, om vilka han hört berättas. Till sist somnade han med det fasta beslutet att gå och titta på dem följande dag.

Då Ngoma vaknade och kilade ut på gårdsplanen, stodo några män färdiga att gå till Ngangila, där de vita bott under natten. Ngoma sällade sig till dem. I deras sällskap kunde han vara trygg. Männen började sakta sin vandring och tittade en smula ängsligt på varandra. Gärna hade de velat stanna hemma, men Ngangilahövdingen, som hade ett så stort inflytande i landet, hade bett dem komma, och då gick det icke an att säga nej.

Ngoma traskade sakta efter på den smala gångstigen. Även han tog intryck av den tryckta stäm-

ning, som bemäktigat sig männen. Kommen upp på en kulle såg han framför sig ett litet konstigt hus, vars väggar sakta buktade för vinden. Och utanför detsamma sutto de vita och språkade med Ngangilahövdingen, som satt på en på marken utbredd papyrusmatta. Då de kommo fram reste sig den väldige, som var »grov som ett träd» för att hälsa på dem. Hans skägg böljade för vinden, och mer behövde icke Ngoma se. Förskräckelsen grep hans hjärta. Som en jagad hind sprang han till byn, ty den vita uppenbarelsen blev för mycket för honom. Aldrig hade han trott, att en människa kunde ha ett sådant utseende. Dessa människor ville han aldrig mera se.

Några veckor ha gått, och Ngoma har icke vågat besöka de vita, som börjat bygga ett hus, vilket väckt hela landets förvåning. Några män från hans by ha också varit behjälpliga vid husets byggande. Och de ha berättat, att de vita ha ett obegripligt förstånd att bygga. Huset hade flera rum, fönster och dörrar. Bord och stolar hade de också gjort och en kärra, i vilken de kunde skjuta jord.

Huset och kärnan ville han gärna se, nyfiken som han var. Men huru skulle han komma åt att titta på dessa saker utan att träffa de vita, för vilka han hade en sådan förskräckelse.

En dag fattade han mod och följde arbetarna till stationen. Som en liten vessla tittade han sig oroligt omkring, och hjärtat slog allt häftigare, ju närmare han kom stationen. Arbetarna, som sågo hans ängslan, sökte lugna honom, men det var icke lätt.

På gårdsplanen mötte han en av de vita med en stor bok i handen. Det är trollboken, som jag hört berättas så mycket om, tänkte Ngoma och tittade sig omkring efter ett bra gömställe.

Ett trettiotal gossar och män ha samlat sig kring den vite, vilken ropar upp deras namn. Ngoma tittade på boken med sina stora, mörka ögon. Det måste vara något egendomligt med denna bok, tänker Ngoma, ty den säger den vite, vad människorna heta.

När uppropet var slut, frågade missionären Ngoma, om han ville arbeta. En kall rysning gick över hans rygg. Missionären märkte det och sade: »Vi äro icke så farliga som man tror. Du kan gärna stanna och arbeta här. Snart skola vi också börja skola, och då får du börja i den.»

Efter stor tvekan beslöt han sig för att stanna. Den första tiden hjälpte han tegelslagarna, och då skolan började, fick han sätta sig på skolbänken. I skolan blev han en av de allra duktigaste. Efter hand insåg han avgudarnas vanmakt, och då beslöt han att tjäna Herren. Sedan han en tid gått i dopskolan, upptogs han genom dopet i den kristna församlingen. Efter några års förlopp blev han lärare bland sitt eget folk. Genom sin trohet och begåvning har han blivit till stor välsignelse för sina svarta bröder.

Välsignandet av kvinnor i Bwende.

Kraftiga ljödo trumvirvlarna därnere i Bwendebyn, och prästernas sång hördes ibland upp till stationen. Jag frågade ett par män, som kommo från byn, varför man trummade och dansade därnere. »Agudaprästerne hålla på att välsigna byns kvinnor», blev svaret.

»Men varför skola de välsignas?»

»Jo, ser du, under den sista tiden ha de fått så få barn i byn. Hövdingen vill ha mycket, mycket folk, och då han nu icke får köpa människor, som han förr gjort, måste kvinnorna bli fruktsamma. Han har därför kallat till sig de förnämsta avgudaprästerne. De ha nu i dag dansat, sjungit och trummat och gjort en avgud, med vilken kvinnorna skola välsignas, när de i kväll komma hem från fälten. Sedan de välsignats, blir det dans hela natten. I kväll skall det komma mycket folk till byn och deltaga i dansen.

Då jag aldrig förr varit med på en dylik tillställning, gick jag ned i byn. En lång chokladfärgad neger, som räknades till de förnämsta avgudaprästerne, satt utanför ett lågt gräshus och rökte med synbar förnöjelse sin pipa. Han såg upp, då jag kom, och sträckte på sig. Jag frågade, varför han kommit till byn. Han grinade då upp sig och sade, att han kommit för att hjälpa hövdingen.

»Men hövdingen är ju frisk och behöver därför icke din hjälp. Han går ju därnere bland husen.»

»Ja, han är frisk, men det är något fel med byns kvinnor, ty de föda så få barn. Nu har jag kommit hit för att välsigna dem. Och sedan skall det bli mycket barn i byn.»

»Kan du verkligen hjälpa ofruktsamma kvinnor att få barn?»

»I sådana fall har jag mycket stort förstånd, och dessutom kan jag bota lunginflammation. Jag har en mäktig gud, med vilken jag kan utföra förunderliga ting. Du kan aldrig tro, huru fort jag botade Ngimbi från Kimbenza! Många hade sökt bota honom, men de misslyckades. I sin nöd vände han sig till mig, och då jag kom med min gud, blev mannen genast frisk.»

»Har din gud liv?»

»Om han har liv! Varje natt är han ute på vandring. Då mörkret faller över jorden, lämnar han sitt hus och begiver sig på vandring, och först när tuppen börjar gala på morgonen, vänder han hem. Självt lagar han sin mat, och sin ved hugger han själv. Det är en väldig gud, vars like icke finns i denna trakt.»

»Har du sett honom gå bort och komma hem?»

»Ja, det har jag sett många gånger. Men icke kan någon annan än jag se honom.»

»När skall du börja välsigna kvinnorna?»

»Snart skola vi börja dansa igen, men välsignandet kan icke äga rum, förrän kvinnorna komma hem från fälten.»

»Var har ni den nya guden, med vilken kvinnorna skola välsignas?»

»Han står nedanför Ngimbis hus.»

Dit ner styr jag mina steg. Hövdingen sitter med några män utanför sitt hus. Han har aldrig varit de vitas vän, och han är naturligtvis icke glad över mitt besök. Utan tvivel fruktar han, att jag skall taga bort kraften från den nya guden.

»God dag Mayimbi! Hur mår du?»

»God dag! Jag har stor sorg i hjärtat. En del kvinnor i byn kunna icke föda barn, och somliga äro så onda, att de icke vilja det. Folkmängden i min by avtar, och mitt anseende sjunker allt mer. I hövdingarnas rådslag väger icke mitt ord så mycket som förr. Men det skall bli andra tider! Makola från Kimpwanga och Swanda från Ngangila ha kommit hit i dag för att välsigna kvinnorna.»

Ett par danserskor, som varit långt nere i byn, komma upp till hövdingens hus. De äro ganska utpyntade. Håret är insmört med röd färg. I näsan ha de långa piggsvinsborst och kring halsen blåa och vita pärlband av glas. Kring midjan ha de ett brett band av palmlbladsfibrer. De skratta och se glada ut.

I närheten av den nya guden, på vilken man hängt gräs och röda filter, sitter en medelstor man med föga tilltalande utseende och slår på en trumma. De mörka, vilda ögonen rulla. Och det grovhuggna ansiktet med de tjocka, utstående läpparna och den breda näsan vittnar om okuvad vildhet. Han är en värdig avkomling av dessa fruk-

tade vildar, som spritt död och fasa omkring sig. Han hör icke till musikanterna, men under det att dessa vila sig, tycker han det är roligt att trumma.

Musikanterna ha tagit plats framför Mbutus hus och äta yuma. De behöva stärka sig efter den ansträngande spelningen. De knuffas, skratta och taga av maten med fingrarna. Knivar, gafflar och skedar äro för dem lyxsaker. Varför skulle de använda sådana besynnerliga saker, då fingrarna äro så behändiga?

Makola kommer nu själv ned för att att leda dansen, som på nytt skall börja. Han tager en lång trätrumpet och blåser i den några kraftiga signaler. Swanda, som legat i närheten av den nya guden, linkar fram och fattar en trumma, som han bearbetar med ovanlig kraft. Svetten lackar av honom, och han svänger sin kropp efter den rytmiska takten. Efter en stund lämnar han trumman till en bygubbe och börjar dansa omkring guden. Ibland hoppar han på ett ben, svänger på överkroppen och grimaserar.

Kvinnorna börja nu komma hem från fälten med korgar fulla av kassavarot. De se intresserade ut. Och hos många har hoppet om att få barn vaknat. Många av dem ha sörjt över att livsfrukt blivit dem förmenad. Därför ha de fått lida mycken försmädelse. Kanske det nu skall bliva möjligt att få slippa denna smälek.

Makola, prästen, kritar sig nu vid tinningarna och fattar en stor skramla i ena handen. Han skramlar, hoppar och spottar åt alla vädersträck.

Så vrider han kroppen än till höger än till vänster under det ögonen rulla. Hans rörelser bli allt häftigare. Man ser, att han försöker att komma i extas.

Trumvirvlarna bli allt hastigare, och Makolas ögon rulla allt vildare. Fradgan sitter i mungiporna, och han hoppar omkring bland dem som dansa.

Musiken tystnar, och Makola sätter sig på en gräsmatta. Glansen i hans ögon försvinner. Han ser slö och ointresserad ut. Extasen tog för mycket på hans krafter.

Tiden för välsignandet är inne. Kvinnorna få komma fram till prästen, som kritar dem på bröstet, ryggen och magen. En liten avgud hänger han i tur och ordning på kvinnorna, och sedan ger han dem medicin. Dess beståndsdelar ville han icke omtala, då jag frågade därom. Det var hans hemlighet, menade han.

Kvinnorna, som undergått behandlingen sågo så glada ut, ty hoppet om många barn hade fyllt deras hjärta. De trodde så fullt och fast på prästens förmåga att hjälpa.

Men trots prästens stora självförtroende och kvinnornas ljusa hopp, fingo de icke så många barn i byn.

Solförmörkelse i Kongo.

För kometer ha folken under flydda tider haft en panisk förskräckelse, emedan de ansett, att de bådade olyckor och hemsökelser. Dessa ovanliga himlakroppar, som plötsligt visade sig, satte fantasien i rörelse och jagade upp känslorna till det yttersta. Många trodde också, att kometen var ett tecken på att världen snart skulle förgås.

När Halleys komet 1910 visade sig i all sin storlagna prakt, fruktade infödingarna i Kongo, att världen skulle förgås. De skreko och ropade nätterna igenom av fruktan för det som skulle övergå dem. Och när kometen försvann för deras blickar, kände de sig till mods som om en börda fallit av dem.

Vid mån- och solförmörkelser gripas de primitiva folken av förskräckelse. Somliga mena då, att någon mäktig gud håller på att röva månen och solen ifrån dem, och de måste därför trumma och föra ett hiskeligt oväsen för att driva bort denne gud, som vill beröva dem deras ljus och glädje. Intressant är att iakttaga ett naturfolk vid ett sådant tillfälle. Man får då en liten inblick i de tankar, som röra sig i djupet av deras själar.

Under den stora solförmörkelsen den 29 maj 1919 — den största på tusen år — var jag i tillfälle att riktigt studera infödingarnas uppträdande. De som bodde i närheten av missionsstationen hade upplysts om att det skulle bli solförmörkelse. Men

en stor del av folket ute i byarna hade ingen kunskap därom. Och många av dem som hört talas om förmörkelsen skrattade och sade, att ingen människa kunde ha reda på sådant. I denna sin uppfattning blevo de styrkta, då solen stod på sin middagshöjd och lyste med sin fulla glans. Men vid tvåtiden blevo de tvivlande och bekymrade. Då visade sig på solskivan en svart kant, som blev allt större och större. Allt efter som solskivan förmörkades sjönk deras mod. Somliga sprungo in i sina hus och gömde sig och inväntade det öde, som skulle drabba dem. Andra skreko och jämrade sig, ty nu hade hemsökelsens dag kommit, och ingen räddning fanns att få.

När ljuset började avtaga och en blygrå skymning utbredde sig över nejden, steg förskräckelsen till sin höjdpunkt. Det egendomliga ljuset skrämde dem. Och de som då skyndade in i sina hus för att dölja sig för det underbara och fruktade ljuset sökte med löv eller gräs täppa till varje hål eller öppning i väggen.

Somliga svepte in sig i sina bästa filtar, ty i dem åtminstone ville de dö.

Våra skolgossar, som arbetade på planteringarna, blevo så förskräckta, att de hals över huvud flydde hem till sina byar. Ingen makt hade kunnat förmå dem att stanna. De sprungo, som om elden jagat dem. Uppför höga kullar och ned i djupa dalar jagade de fram, allt vad de förmådde. De ville hem, innan den fruktade katastrofen skulle inträffa.

Vid solljusets avtagande inställde sig en egen-
domlig kyla, som man annars aldrig känner i tropi-
kerna. Även den bidrog i sin mån att öka för-
skräckelsen. Att värmen upphörde nästan mitt på
dagen var något ofattbart. Och de som icke gömde
sig i sina hus blickade med ångest upp mot den
blygråa himmelen och väntade att allt skulle för-
gås. Somliga gjorde med bävan upp eldar i när-
heten av sina hus för att värma sig.

Men icke blott bland människorna råde fasa
och förskräckelse. Även i djurvärlden spred sig en
egendomlig och beklämmande stämning. Husdju-
ren gömde sig, och fåglarnas glada kvitter dog bort.
Insekternas surrande läten upphörde, och hönsen
upsökte sitt nattläger. Överallt råde en dödlig
tystnad, som kändes gripande och underbar.

Något före kl. 4 upphörde förmörkelsen, ljuset
och värmen vände tillbaka. Människorna drogo
en lättnadens suck. Världens ände hade alltså icke
kommit, det av alla fruktade och väntade hade icke
inträffat. De kunde åter vända tillbaka till sina
arbeten. Fåglarna började ånyo kvittra i skogen,
och insekterna surrade som förr. Livet hade åter-
tagit sin gamla prägel, men folket talade länge om
den underbara tilldragelsen, som så hade kommit
deras hjärtan att bäva.

En galamiddag för "honoratiores" i Kongolandet.

Varje civiliserat land har sina bemärkta män som i rang stå framom de andra, men även de primitiva folken ha sina »honoratiores». I Kongo utgjordes dessa förr av byhövdingarna. Nu har denna klass skjutits åt sidan av statens medaljhövdingar (de kallas så av folket, emedan de till tecken på sin värdighet ha en stor nickelmedalj, som de bära i en kedja omkring halsen). I folkets ögon intaga dessa hövdingar en framstående ställning. Deras förnämsta uppgift är att indriva skatt och vaka över att lagarna efterlevas, varjämte de ha att slita mindre rättstvister.

En dag hade vi inbjudit alla medaljhövdingar, inom vilkas distrikt vi bedriva skolverksamhet, att komma till stationen för att trakteras. Vi ville visa dem en liten erkänsla för den vänlighet mot oss och vår verksamhet, som de givit prov på.

Då vårt verksamhetsfält utvidgats och vi fått upprätta byskolor i ganska långt bort belägna byar, kunna vi icke begära, att eleverna i dessa skolor skola komma ända hit på julfest. Men en sådan vilja de ha. Det är ju också den enda uppmuntran de få för sin skolgång under hela året. Julfester måste då hållas också i de mera avlägsna distrikten. Medaljhövdingarna ha nu visat intresse för

dessa fester, och flera av dem ha skänkt ganska mycket till detta ändamål. Detta intresse måste man söka hålla vid liv och stärka så mycket som möjligt.

I Kongo är det en oskriven lag, att den som får en gåva, vid ett annat tillfälle måste giva något igen, om han vill att vänskapen skall äga bestånd. Givandets verkliga glädje har ännu icke klart insetts av dem. Pauli ord har icke vunnit genklang hos dem: Det är saligare att giva än taga. Den tiden kommer, då de skola förstå de orden, även om den synes ligga fjärran. Man kan ej heller begära, att ett folk, som fostrats i den mest renodlade egoism, med ens skall kunna lyftas upp på oegennyttans och givandets plan. Utvecklingen, åtminstone på detta område, tager inga språng. Men man får glädja sig över varje litet framsteg, som göres.

Hövdingarna voro inbjudna till eftermiddagen men redan vid niotiden på morgonen uppenbarade sig ett par av dem. Den ena av dem var i full stass. Han hade fina europeiska kläder, utmärkta skor och en stor, väldig hjälm, som han icke hade någon användning för men som han likväl bar lika stolt som en konung sin krona. Hans folk hade också »riggat upp» sig efter råd och lägenhet, men med sin hövding kunde de icke mäta sig.

När han kom hälsade han och sade: »Nu har jag kommit hit för att festa». »Ja, du är välkommen, men det är väl tidigt.» »Det gör ingenting, ty jag har mat med mig.» Sedan han tittat sig

omkring slog han sig ned utanför slöjdskolan och prövade sin aptit.

Vid tiotiden kom en mycket gammal hövding med vitt hår och stort skägg. Det är en ärevördig man, som alltid varit de vitas vän. För många år sedan tog han emot en lärare i sin by, men på grund av de övriga byarnas stora ovilja häremot måste han sända hem läraren. Folket hade lovat att döda hövdingen, om han tillät läraren att stanna i byn. Han visste också, att detta icke blott var en tom hotelse utan allvar, varför han såg sig nödsakad att stänga skolan. Nu ha vi åter skola i hans by, och fiendskapen emot de vita och vår verksamhet är slut.

Längre fram på dagen kommo flera hövdingar och hälsade och slog sig ned utanför stationsbyggnaden i sina medhavda fällstolar. Den ena av dem var mycket fin. Han hade svarta silkesplyschbyxor. Så fin har jag aldrig varit och blir det nog ej, hur länge jag än kan komma att leva.

Ovannämnda hövding hade med sig en lång och mycket stor soldat, som varit med i striderna i Ost-Afrika. Att denne var en självmedveten herre syntes på allt sätt. Han tvinnade sina tunna mustascher och sträckte på sina smala, med tjocka benlindor omvirade ben. Han var stel och styv som en vaktmästare i verken. Av alla de församlade väckte han också det största uppseendet. Alla tyckte synbarligen, att den långe krigaren var något underbart, ty de följde och iakttog varje hans rörelse med den största uppmärksamhet.

Den intressantaste av dem som kunnat komma, är Muvwanzi. Han är en liten undersätsig man med kvicka, livliga ögon, som aldrig tyckas kunna vara stilla. Då han talar, lyser skalken ur dem. Han är ganska humoristiskt anlagd, och hans språk är lätt och bildrikt. Jag har hört många av våra lärare förvåna sig över hans stora förmåga att använda bilder.

För många år sedan sökte jag få en skola till stånd i hans by. Han lovade, att han skulle sända alla barn i byn till skolan. Men ordspråket, »lova runt och hålla tunt», gick här i uppfyllelse. Jag skickade en lärare dit, men hövdingen sände inga barn. Läraren fick söka samla ihop dem, och det gick ej så bra.

Då jag senare träffade Muvwanzi förehöll jag honom, att han ej hållit sitt löfte. Han ställde sig då helt oskyldig, den gamle skrymtaren, och bedyrade, att han nog hade intresse av att barnen gingo i skolan, där de kunde få lära sig så mycket gott. Men då barnen icke ville gå, kunde han icke hjälpa det. Han skulle i alla fall säga till dem igen, att de skulle komma. Med den tillsägelsen blev det nog både si och så, ty läraren klagade, att han ändå hade så få barn i skolan. Ibland ville han sluta där och gå till en annan by, men vi sade till honom: Håll ut med att bedja och arbeta, så skola andra tider komma. Och de hava kommit. Muvwanzi är oss nu ganska tillgiven och gör allvar av att sända barnen till skolan.

I likhet med alla dem av sina landsmän, som

ha en mera framstående ställning, är han något självkär och högfärdig. Jag förvånar mig icke däröfver, ty sådana personer möter man överallt, icke minst hos de civiliserade. Man möter dem bland lärda och olärda, rika och fattiga, bland klerker och lekmän.

Allt skryt är förkastligt. Men det är mycket lättare att ha öfverseende med okunniga och obildade negrers skryt och högfärdiga fasoner, än med verkligt bildade och upplysta människor, som göra sig skyldiga till sådant.

Att Muvwanzi gärna ville hålla sig på styva linan fick jag se för några år sedan. Under en liten byresa, som jag och min hustru företagit, träffade vi honom en dag. Vi sutto och drucko kaffe i ett litet gräshus, då han kom till byn på besök. Då han hörde, att vi voro där, kom han för att hälsa. Han stack in sitt mörka, lurviga huvud genom den trånga dörröppningen och hälsade nedlåtande på oss. Sedan vi besvarat hans hälsning frågade jag, om vi fingo bjuda honom på kaffe. Då han visste, att vi icke dricka vin, ville han stuka oss riktigt och på samma gång visa sin öfverlägsenhet, varför han svarade i förmäten ton: »Jag dricker blott vin och icke kaffe». »Varifrån får du vin? Jag tänker, att du knappt sett riktigt vin under hela ditt liv och ännu mindre smakat det.» »Jag får vin av statens män.» »Det betvivlar jag på det högsta.»

Då jag såg, att han trots sin högdragna ton, kastade begärliga blickar på vår kaffeattiralj, sade jag: »Du vill nog ändå ha litet kaffe?» »Ja, låt mig få litet,

så att jag får känna, huru det smakar.» Jag fyllde en stor kopp och räckte honom. När han läppjat på kaffet, sade han: »Det var bäskt», och satte ifrån sig koppen. »I vårt land», sade jag, »hava vid den seden, att man dricker ur kaffet, då man blivit bjuden.» »Jag får då försöka igen.» Han drack och gjorde den ena grimasen fulare än den andra. Till sist var det slut, och med en belåten min satte han koppen ifrån sig.

Efter denna lilla avvikelse vilja vi återvända till ämnet. Vid tretiden på eftermiddagen skulle festen gå av stapeln. Vid två bord, som voro dukade utan dukar och servetter, fingo de taga plats.

Trakteringen bestod av en väldig portion yuma, ris och fläsk. Intressant var att se, hur mycket de kunde konsumera. Jag tyckte, att deras magar påminde om den gamla prästsäcken, som var bot-tenlös.

Man kan verkligen förvånas över de kvantiteter, som de svarta kunna förtära på en gång. En kamrat, som vid ett tillfälle lade märke till infödingarnas strykande aptit, frågade dem: »När bli ni mätta?» Svaret blev: »När det biter i halsen på oss». De förstå att njuta av maten, även om de icke äro finsmakare.

Sedan de ätit sig grundligt mätta fingo de också smaka den av alla uppskattade kaffetären. Då trakteringen var slut, sade jag till dem: »Med glädje ha vi bjudit eder hit, emedan ni visat eder vara våra vänner. Vi ha kommit hit för att undervisa eder om den sanne och levande Guden. Vi vilja

edert bästa, och därför skola ni underlätta vårt arbete genom att på frivillighetens väg bygga skolor i byarna och sända barnen till dem för att mottaga undervisning.» Vidare framhöll jag för dem det orätta i att tvinga våra församlingsmedlemmar att dricka palmvin och dansa och att tvinga unga flickor att gifta sig med sådana män som hade flera hustrur. De lovade också att taga hänsyn till våra önskningar.

Efteråt blevo en del av dem fotograferade. Ett par voro nog litet harhjärtade inför den besynnerliga tingesten, som kunde taga deras bild. Och då missionär Karlman fällde igen kameran och sade: »Nu har jag er härinne», sågo de litet förstulet på varandra och undrade, hur det hängde ihop. Efter att ha funderat litet över saken, frågade de, om de icke genast skulle kunna få se, hur fina de sågo ut.

Där ljuset segrar.

»Har du sett evangelisten från Kingoyi?» sade den gamle hövdingen Mahinga i Kinkala till sin närmaste man, som med bössan på axeln kom hem från marknaden.

»Nej, jag har icke sett honom, ej heller har jag hört, att han skulle vara här.»

»Jo, han sitter i Nsetos hus, och han skall väl bo hos honom.»

»Tänk, att Nseto skulle bli byns olycksbarn. Det hade varit bäst för vår by om han aldrig kommit ned till Matadi och gått i missionsskolan, ty det var där han lämnade våra gudar och började tillbedja de vitas Gud. Han föraktar våra gudar och säger, att de ingenting förmå. Genom sitt tal drager han olycka över sig själv och hela vår by, ty med gudarna kan ingen saklöst gäckas. Och till råga på olyckan har han tagit hit evangelisten.»

»Jag vet», sade hövdingen, »att han varit till missionsstationen och bett den vite sända en lärare till vår by. Och han har nu sänt Nsemi från Makela hit, och han kommer nog att stanna här. Man säger att han är en klok och förslagen man. Och därför blir han så mycket farligare för oss. De lärare, som de vita utsända, locka så lätt människorna över på sin sida.»

»Men här skall det icke bli så lätt», sade Binda och ställde bössan mot husväggen.

»Var du icke så säker; du ser, hur det gått med byarna i Makela. I varje by finns det många kristna, och prästerna ha icke något arbete. När människorna bli sjuka, gå de till Kingoyi för att få hjälp. Och prästerna, som förut varnade folket för de vita, springa själva dit, när de bli sjuka. Jag fruktar, att mitt folk kommer att handla på samma sätt som folket i Makela.»

»Vid Nkondeguden svär jag en helig ed, att jag aldrig skall lämna våra gudar, som hjälpt våra fäder och bevarat oss till denna stund. Må andra svika dem! Jag går och kritar mina tinningar till tecken på min trohet mot dem.»

Binda tog bössan och gick till sitt hus. I trollpåsen letade han rätt på en gul kritbit, med vilken han kritade sina tinningar. Nu kunde gudarna se, att han icke skulle svika dem. Om också alla i byn vände dem ryggen, skulle han förbli trogen.

Under det han sitter och funderar för sig själv, hör han Nseto säga till byfolket, att det skall bli möte på kvällen. Som en flammande eld slår vreden upp i Bindas hjärta. Han slänger trollbyllet i ett hörn av huset, springer ut och ropar: »Här komma inga möten att hållas. Vi vilja icke ha någon ny gud. Våra gudar ha hjälpt oss förr, och de skola i fortsättningen göra det, om vi icke vanhelga och förolämpa dem. Och evangelisten, som sitter i ditt hus, skola vi driva härifrån. Vårt folk får han icke förvillan, såsom han gjort i andra byar. Jag vet, att han är listig, men här skall han icke nästla sig in. Det skall jag vara man för.»

Men Nseto lät sig icke förskräckas av Bindas ljungande vrede. Lugnt sade han: »Utanför mitt hus få alla samlas som vilja vara med på mötet. Och du kan icke hindra dem, ty därtill saknar du befogenhet. Och Mahinga kan icke heller hindra dem, ty vi äga rättighet att samlas, om vi vilja.»

»Vad pratar du för dumheter! Kan icke hövdingen hindra folket att samlas? Jo, det kan han, och han kommer också att göra det, ty han står icke till svars med att utlämna folket i fördärvarnas händer. Dessa evangelister, som springa omkring och predika och stjäla bort tron på våra gudar, äro en pest för hela landet. De äro förrädare och utlämna vårt folk åt främlingar, som aldrig vilja vårt folks bästa. Tror du kanske icke att de ha några biavsikter med sin hitkomst? Varför kunna de icke stanna hemma i sitt land? Icke gå vi till andra folk och säga, att de skola tro på våra gudar.»

»Du förstår icke, vad du säger. De gudar, på vilka du förtröstar, äro gjorda av människohänder. Men den Gud, på vilken vi tro, har skapat himmel och jord. Han kommer att segra, men edra bilder och trasbylten skola ni en dag kasta bort, när ni insett deras vanmakt.»

Binda rev sig i håret och gick till hövdingen, som satt omgiven av några män och drack palmvin.

»Jag har nu hört, att Nseto sagt till folket, att det skall bli möte i kväll utanför hans hus. Och nu måste du förhindra det. Säg, att var och en som besöker mötet, skall få slita spö. Ett sådant

påbud skall hindra dem från att gå till sammankomsten.»

»Men jag har ingen rättighet därtill», svarade hövdingen.

»Här är det icke fråga om rätt eller orätt. Här är det fråga om att hindra vårt folk från att förolämpa gudarna. Söker du icke att hindra mötet, så är du med och drager olycka över vår by. Akta dig för gudarnas hämnd! De äro fruktansvärda i sin vrede. Nu står det i din makt att avvända olyckan, men en annan dag kan det vara för sent.»

»Sök du att hindra dem att gå på mötet. Jag kan ingenting göra. Du vet också, att Nseto icke är så lätt att stängas med, ty han känner statens lagar och författningar. Om jag med våld skulle hindra dem, kunde han anmäla mig för administratören. Jag är också rädd för att gudarnas vrede kan drabba vårt folk, men vid närmare eftertanke tror jag, att den blott drabbar dem som övergiva gudarna. De kunna väl ändå icke vredgas på dem som ära och tillbedja dem!»

»Du tänker alltså ingenting göra? Har du icke något ansvar för ditt folk? Om jag vore hövding, skulle det bli annat av. Evangelisten skulle jag genast köra hem, och Nsetos mun skulle jag snart täppa till.»

Binda lämnade hövdingen och gick till sitt hus. På vägen mötte han några kvinnor, som kommo från fälten. »I kväll», sade han, »understå ni er icke att gå med på mötet, som skall hållas utanför Nsetos hus. Och ni skola också hindra andra från

att gå dit, ty man vill röva våra gudar ifrån oss. Men det skall ändå icke gå så lätt, som man tror.»

Den korta afrikanska skymningen kastar sin slöja över jorden. Kvinnorna sitta i sina små sotiga hus och koka mat, och männen, som allmänt kommit hem från sina palmdungar, sitta utanför och vänta på att maten snart skall bli färdig.

Nseto dröjer, tills aftonmåltiden är slut. Då går han ut och bjuder folket att komma till mötet. Några lova göra det, men de flesta svara ingenting på inbjudningen.

Om en stund komma några mörka gestalter och slå sig ned vid elden. De se sig litet oroligt omkring och titta undrande på varandra. Barnen infinna sig nästan mangrant. De äro icke så rädda, emedan respekten och fruktan för gudarna hos dem icke är så stor.

Nsemi, evangelisten, sitter på en gammal låda i närheten av elden. Förstulet titta de på honom, och en och annan undrar vad han skall säga. Först beder han och sjunger en sång, varpå han predikar över Joh. 3: 16. Med hänförelse talar han om Guds kärlek till människorna. Det är ett nytt budskap för dem. Skulle Gud, vilken de tänkt sig såsom en mycket sträng härskare, vara kärleksfull och mild? Det är ofattbart detta budskap. Det är en ren omöjlighet. Aldrig frågar Gud efter oss. Om han gör det, varför låter han då sjukdomar och farsoter komma? Är han kärleksfull, varför låter han då människorna dö?

»Nej, det är icke något budskap för oss», säger

en man, sträcker på sig och lämnar mötesplatsen. De andra mötesbesökarna titta efter honom och skratta, då han försvinner i mörkret. En kvinna kryper sakta på händer och fötter bort och försvinner även hon. De övriga sitta dock kvar till mötets slut. Men så fort slutsången sjungits, smyga de sig in i sina små sotiga hus.

Nsemi tycker, att hans ord klingat förgäves. Men då rinner honom i minnet: »Mitt ord skall icke återkomma fåfängt». Det är blott att så på en förhoppning. Samma slöhet och motstånd har han sett i många byar, där det nu finns många kristna.

Många som icke varit med på mötesplatsen, hade dock hört Nsemis ord, ty han hade talat med hög röst. Till och med Binda och hövdingen hade lyssnat till vad han sagt. Men de som verkligen lyssnat voro barnen. Deras sinnen voro mottagliga.

Följande dag samlade Nsemi ihop barnen och höll skola med dem. De voro så glada och tillgivna. Binda rasade, då han såg detta tilltag, men han kunde ingenting göra, ty han visste, att statens män hade sagt, att barnen skulle gå och lära sig läsa, om det fanns en lärare i byn.

Till Bindas stora förargelse stannade Nsemi vecka efter vecka kvar i byn och predikade om kvällarna och höll skola om dagarna. Tillslutningen till mötena blev allt större och större. Men Binda kom aldrig med. Han var ännu ivrigare än förr att tillbedja sina gudar, och varje morgon kritade han tinningarna, innan han gick ut. Över honom skulle de kristnas Gud icke få någon makt. Hans fäder

hade tjänat gudarna och sedan gått ut i det stora mörkret. Han, deras värdige avkomling och arvtagare, skulle göra på samma sätt. En förrädare skulle han aldrig bli, och sina fäders tro skulle han aldrig övergiva.

En kväll efter mörkrets slut stiga tre unga män upp och bekänna offentligen, att de vilja följa Herren. Nsemis och Nsetos glädje är stor. Arbetet har icke varit förgäves. Förstlingsfrukterna börja redan visa sig. De äro förvissade om, att andra skola följa. Och snart kan Nsemi räkna tio personer i dopskolan och efter ytterligare några veckors förlopp tjugu.

Det sjöd i Bindas själ. Den nya läran, som han hatade, vann allt flera anhängare. Och ingenting kunde han göra för att hindra dess utbredande. Människorna ville icke akta på hans ord, ty de förstodo icke sitt bästa. De drevo mot sin undergång. Men han kunde två sina händer, ty han hade varnat dem.

Verksamheten gick framåt. I byn fanns det redan en liten församling, och allt flera kommo med på Herrens sida. Den gamle hövdingen gick också med på mötena, och ibland undrade han, om icke de gamla gudarna voro vanmäktiga, eftersom de icke straffade dem som vänt dem ryggen.

Det hölls ett stort möte i byn. Några evangelister hade kommit dit för att hälsa på Nsemi och se hans nya skola. De kristna voro fyllda av jubel, och många av dem som ännu icke hade övergivit de hedniska gudarna voro också glada.

Ifrån de närmaste byarna kommo även mötesbesökare, och deras glada röster blandades med byfolkets.

Mötetiden var inne. Stark och mäktig brusade sången, och dess vågor rullade över bergen och kullarna. Högtidsstämning hade gripit allas hjärtan. En sådan högtidsdag hade det aldrig förr varit i denna by. Ljuset, Guds underbara ljus, hade segrat över det tusenåriga mörkret.

Men då sången ljöd som underbarast och grep människornas sinnen med sin hänförande makt, kröp Binda med sin gud, väl inlagd i en palmgrenskorg, ut ur sitt hus och vandrade till en annan by. Hans gud, som han svurit trohet intill döden, skall följa honom på färden, hur långt den än må gå. Han är ingen förrädare. Ingen skall kunna säga om honom, att han bröt med det gamla och beståndande.

Då han lämnar byn, hör han en stämma läsa: »En tillflykt är urtidens Gud». Han hör icke mer utan försvinner i det långa gräset.

Vid en hjältes grav.

Aftonsolen dalade i väster, och den varma, kvalmiga dagen led mot sitt slut, då jag med allvarliga tankar nalkades den lilla välvårdade kyrkogården, där främlingen från Norden sov sin sista sömn. Aftonvinden susade sakta i cypresserna och palmerna, som troget höllo vakt vid hans grav. I träden sjöngo några fåglar sin aftonhymn, och humlornas surr dog så småningom bort bland de doftande apelsinblommorna.

Skymningens lätta slöjor började redan sänka sig ned, då jag med vemodsmättade tankar lutade mig mot den gravsten, som rests över den fallne hjälten — över honom, som föll i blomman av sin ålder, i sin bästa krafts dagar. Mänskligt att se, hade han kunnat arbeta ännu många år, men handen domnade och kraften försvann. Kamraterna, som älskade och värderade honom som en utmärkt och trofast vän, kunde knappt fatta, att han var borta. Budskapet om hans död väckte djup förstämning bland de infödda.

Från ett fjärran avlägset land hade han kommit för att sprida Guds kunskap bland ett djupt sjunket folk. Med glatt hjärta hade han dragit åstad för att för Kongos stammar förkunna evangeliets frälssande sanningar. Guds kärlek hade fyllt hans hjärta, och den drev honom att lämna fosterland, släkt och vänner för att bland ett okänt folk gå

ovissa öden till mötes. För Kongos folk brann hans hjärta, och för Guds sak och detta folks frälsning vigde han sitt liv intill döden.

När andra tvekade att gå, var han redo att göra det. Med glädje offrade han allt som för honom var kärt och dyrbart. Han dagtingade icke med sig själv. Han gav sig helt och fullt i sin Mästares tjänst. På egen bekvämlighet tänkte han aldrig. Alltid var han villig att hjälpa och bistå dem som voro i nöd och trångmål. De lidande hade i honom en verklig vän, till vilken de med förtroende och med utsikt till hjälp kunde vända sig. För alla som för honom klagade sin nöd hade han både hjärta och öra.

Att främja egna intressen och syften var honom främmande. Under sorgens och bedrövelsens stunder fällde han aldrig modet, ty hans hjärta vilade i Gud. I sjukdom och lidande var han tålig. Han var i sanning en hjälte.

När jag stod där vid graven, under det skuggorna tätnade allt mer omkring mig, kunde jag icke annat än göra några jämförelser mellan honom och krigets mångbesjungna hjältar. Från urminnes tid ha skalderna gjort hjältemodet till föremål för sin hyllning. De ha strängt sina lyror och i mäktiga, högstämda ord prisat de män, som med lugn och kallt dödsförakt trotsat farorna.

I odödliga sånger besjunga antikens store mästare på diktkonstens område, Homeros, det trojanska krigets hjältar. Och i Æneiden beprisar den romerske skalden Virgilius den hjältemodiga

Aeneas. Då David slagit Goliat, hälsade de israelitiska kvinnorna honom med sång. De gamla germanerna sjöngo med liv och hänförelse sina hjältesånger, och barderna — de forna kelternas skalder — lovprisade kämpalekarna under de långa vinterkvällarna. Och även i senare tid ha stora skalder besjungit kampen och de tappre. I »Fänrik Ståls Sägner» låter J. L. Runeberg oss göra bekantskap med finska krigets hjältar.

Men han som vilar under myrtenbusken hade icke dragit ut med svärd för att förgöra och fördärva. Han var en det fredliga arbetets hjälte, som begivit sig till ett långt avlägset land för att hjälpa människor, stadda i nöd och elände av såväl andlig som timlig art. Hans väg hade icke gått fram över döende och lemlästade människor. Han hade icke stått bland de rykande ruinerna av städer och byar och sett den förödelsens styggelse, som kriget åstadkommer. Nej, där han gått fram, hade han torkat tårar, förbundit sår och hjälpt de svaga. Välsignelsen hade följt i hans spår, och när han var borta, stod Kongos folk sörjande vid hans bår.

Det fredliga arbetets hjältar ha under svunnen tid icke så högt uppskattats. Inom vissa tongivande kretsar har man tvärtom ofta sett ned på dessa, som genom okuvlig energi och ofta under umbäranden och försakelser lyckliggjort mänskligheten med rön och uppfinningar eller insatser av annan art.

Även arbetarna på missionens fält ha gjort en betydande insats i mänsklighetens tjänst. Dessa

mäns och kvinnors vittomfattande kulturella arbete har underskattats och förlöjligats av många, som nu skörda frukterna av deras verk. Huru ofta har icke missionärernas arbete blivit kritiserat av de ovederhäftigaste personer, som saknat all blick och förståelse för alla kristliga och religiösa värden!

De som på den store Mästarens bud dragit ut för att göra alla folk till hans lärjungar ha emellertid icke låtit hindra sig av det motstånd, som de mött. Tvärtom har detta eggat dem till ännu större ansträngningar. De som på grund av inre kallelse begåvo sig åstad för att sprida Guds kunskap bland folken frågade föga efter världslig ära och berömmelse. Det stora missionsbudet, som Herren gav sina lärjungar, måste de lyda. Den inre kallelsen måste de följa, hur mycket det än kostade.

Många av dessa män och kvinnor ha varit verkliga hjältar, som under lidanden och försakelser troget stått på sin post utan att svikta eller vika. Vi beundra kämparna vid Termopyle, som vid Leonidas, sin konungs, sida under ett hjältemodigt försvar vigde sina liv åt döden. Wilhelm Tell och Andreas Hofer ha upphöjts till nationalhjältar och Jeanne d'Arc prisas som Frankrikes befriarska. Med stolthet talar man om Engelbrekt och Gustav Vasa, som frigjorde vårt land från utländskt herravälde och förtryck. Men under det man beundrar alla dessa, glömmes man missionens hjältar, som under oerhörda svårigheter kämpat för Gudsrikets utbredande i världen.

Livingstones arbete var av så epokgörande be-

tydelse, att alla måste erkänna honom som en av mänsklighetens störste. Men hur många känna till hans svärfar, den hjältemodige Moffat, som utan att avskräckas troget arbetade i Sydafrika i så många år och under så svåra förhållanden. Huru många känna till Hans Egedes självupoffrande arbete bland Grönlands eskimåer, och huru många äga kännedom om John Williams rastlösa och mödosamma arbete på Söderhavsöarna, där han mördades av en blodtörstig vilde på Errowanga.

Missionen har många hjältar, fastän deras namn aldrig skola lysa på historiens blad. Okända för världen voro de under sin arbetsdag, och glömda äro de, när de trötta och utslitna gå bort. Det är endast infödingarna som sakna dem. Deras gärning utföres i det tysta, men den skall en gång bära rik frukt genom folkens höjande i andligt, sedligt och socialt avseende.

Och han som vilar under myrtenbusken gick också bort okänd av världen. Snart skall hans namn vara helt och hållet glömt, och en dag skall man fåfängt söka hans grav. Men han som sände honom skall löna honom, då segerns och fulländningens dag inbryter.

Missionsverksamhetens betydelse för de infödda i Kongo.

Missionen är Guds verk i världen. Dess högsta och förnämsta uppgift är att föra människorna till Gud och visa dem vägen till sällhet och lycka. Genom synd och otro har människan fallit och blivit en fiende till Gud, sin skapare. Men han, som med innerlig kärlek älskade den fallna människan, hade redan av evighet beslutat frälsa henne och återförena henne med sig. För att nå detta höga mål måste han offra sin egen son. Men intet offer var honom för stort, när det gällde människosläktets frälsning. Sonens offrande visar också, huru dyrt aktad människan är i Guds ögon.

Att missionen är Guds verk visas genom de välsignelser, som den skänker folken. Varje stam och folk, som varit föremål för mission, har i alla avseenden förbättrats. Det kan icke påvisas ett enda fall, där folket genom beröring med missionen blivit försämrat. Däremot är det med all tydlighet och med de mest bindande bevis ådagalagt, att missionen höjt människorna i andligt, sedligt, moraliskt och ekonomiskt avseende. Då missionen är Guds verk, måste den ha framgång, även om hindren äro aldrig så många, ty Guds planer kan ingen förhindra. Alla hinder som resa sig äro tillfälliga.

Missionärens förnämsta verktyg i arbetet är evangelium, i vilket Guds kraft uppenbaras. Paulus kände dess underbara kraft att förädla och om-

skapa människorna. Evangelium är en Guds gåva till folken. Hednavärlden behöver denna gåva, om den icke skall gå under. Konst, vetenskap och filosofi kunna icke frälsa människorna — därom bär den antika världen de mest påtagliga vittnesbörd. Greklands konst, vetenskap och filosofi, Roms organisation, fasthet och styrka kunde ej hindra förfallets insteg och utbredning i dessa gamla kulturländer. Sederna blevo allt slappare, lidelserna tilltogo, lasten steg som en flod över sina bräddar och bortsköljde hjärtats och sinnets renhet. Nöjeslystnaden växte bland alla klasser, och mod och kraft veko för svaghet och modlöshet, upplösningens krafter voro i verksamhet att utplåna dessa folk från jorden. Men till det romerska riket och dess förvekligade och till undergång dömda folk kom evangelium med sin gudomliga makt och ingöt mod och viljekraft, så att de kristna utan fruktan kunde trotsa kejsarens bud och arenans fador.

Genom missionen har också Kongo fått del av evangelii frälsande och omskapande kraft. En ny tid har inbrutit för detta land, en tid, som bringat med sig strömmar av välsignelse. Genom missionen har Kongos folk lärt känna Gud såsom sin skapare och fader och Kristus såsom sin frälsare och vän. Förr betraktade folket Gud såsom sin störste fiende, som blott ville deras värsta och mot vilken de på alla möjliga sätt måste skydda sig. Nu ha de fått se den öppna fadersfamnen, som vill sluta dem till sitt bröst. De ha rönt makten av den rena och upphöjda kärlek, som icke ser på eget utan på

Missionsverksamhetens betydelse för de infödda i Kongo.

Missionen är Guds verk i världen. Dess högsta och förnämsta uppgift är att föra människorna till Gud och visa dem vägen till sällhet och lycka. Genom synd och otro har människan fallit och blivit en fiende till Gud, sin skapare. Men han, som med innerlig kärlek älskade den fallna människan, hade redan av evighet beslutat frälsa henne och återföreana henne med sig. För att nå detta höga mål måste han offra sin egen son. Men intet offer var honom för stort, när det gällde människosläktets frälsning. Sonens offrande visar också, huru dyrt aktad människan är i Guds ögon.

Att missionen är Guds verk visas genom de välsignelser, som den skänker folken. Varje stam och folk, som varit föremål för mission, har i alla avseenden förbättrats. Det kan icke påvisas ett enda fall, där folket genom beröring med missionen blivit försämrat. Däremot är det med all tydlighet och med de mest bindande bevis ådagalagt, att missionen höjt människorna i andligt, sedligt, moraliskt och ekonomiskt avseende. Då missionen är Guds verk, måste den ha framgång, även om hindren äro aldrig så många, ty Guds planer kan ingen förhindra. Alla hinder som resa sig äro tillfälliga.

Missionärens förnämsta verktyg i arbetet är evangelium, i vilket Guds kraft uppenbaras. Paulus kände dess underbara kraft att förädla och om-

skapa människorna. Evangelium är en Guds gåva till folken. Hednavärlden behöver denna gåva, om den icke skall gå under. Konst, vetenskap och filosofi kunna icke frälsa människorna — därom bär den antika världen de mest påtagliga vittnesbörd. Greklands konst, vetenskap och filosofi, Roms organisation, fasthet och styrka kunde ej hindra förfallets insteg och utbredning i dessa gamla kulturländer. Sederna blevo allt slappare, lidelserna tilltogo, lasten steg som en flod över sina bräddar och bortsköljde hjärtats och sinnets renhet. Nöjeslystnaden växte bland alla klasser, och mod och kraft veko för svaghet och modlöshet, upplösningens krafter voro i verksamhet att utplåna dessa folk från jorden. Men till det romerska riket och dess förvekligade och till undergång dömda folk kom evangelium med sin gudomliga makt och ingöt mod och viljekraft, så att de kristna utan fruktan kunde trotsa kejsarens bud och ärenans fador.

Genom missionen har också Kongo fått del av evangeliets frälsande och omskapande kraft. En ny tid har inbrutit för detta land, en tid, som bringat med sig strömmar av välsignelse. Genom missionen har Kongos folk lärt känna Gud såsom sin skapare och fader och Kristus såsom sin frälsare och vän. Förr betraktade folket Gud såsom sin störste fiende, som blott ville deras värsta och mot vilken de på alla möjliga sätt måste skydda sig. Nu ha de fått se den öppna fadersfamnen, som vill sluta dem till sitt bröst. De ha rönt makten av den rena och upphöjda kärlek, som icke ser på eget utan på

andras bästa. De ha lärt känna en vän, till vilken de kunna gå i sin nöd.

En av missionens största välsignelser för Kongo är, att den lärt folket att lyfta sina händer och hjärtan till Gud. När människan fått denna kunskap, ligger vägen till frihet och ljus öppen för henne. Hon behöver icke längre dväljas i synd och mörker. Kristus kan lösa henne ur hedendomens bojor och band och föra henne till sitt rike. Och där är hon icke längre syndens och dödens träl utan en frigjord kristen, som har hopp för evigheten och som med glädje kan dö. Hedningen däremot lever under ständig fruktan för döden. Graven förskräcker honom och fördystrar hans liv. Men den omvända hedningen vet, att bortom gravens mörka gömma ligger evighetens strålande värld. Denna visshet skänker honom också kraft i livets strid och glädje mitt i livets oro och bekymmer.

De andliga förmåner missionen skänkt Kongos folk äro mycket stora och kunna nog icke till fullt uppskattas. Genom missionsarbetet ha stora skaror frigjorts från avguderiets och avgudaprästernas makt och inflytande. Innan missionen började, hade avgudaprästerna folket i sitt våld. I sjukdom och nöd måste människorna söka prästernas hjälp. Och den hjälp dessa lämnade, var i de flesta fall av ringa värde. Genom sin förslagenhet och sina bedrägerier höllo de folket i ett fruktansvärt andligt förmyndarskap, från vilket det icke självt kunde frigöra sig. Alla kände bojornas makt och prästernas tunga hand över sig, men själva ägde de

icke kraft att skaka av sig bojorna och omintetgöra prästernas inflytande. Endast genom evangeli kraft blev folket i stånd att frigöra sig från denna mörka makt, som hållit det bundet så länge.

Men Kongos folk har icke allenast frigjorts från avgudaprästernas makt utan också ifrån de onda andarnas. Det är denna onda andemakts mål att fjärma människorna från Gud. Men Kristus, som kom för att återförena människorna med Fadern, har omintetgjort de onda makternas plan.

I hedendomen trivas den krassaste vidskepelse och de gräsligaste brott. De många förgiftningarna i Kongo ha till stor del berott på folkets okunnighet och stora vidskepelse. Genom kristlig kunskap och upplysning har denna okunnighet och vidskepelse skingrats, och folket har börjat förstå, att sjukdom och död bero av naturliga orsaker och ej av trollkarlarnas verksamhet.

Det kristliga upplysningsarbete, som missionen utfört i Kongo, har varit fruktbarande på många områden. För att åskådliggöra detta sakförhållande behöver man blott iakttaga, huru månggiftet tränges tillbaka och engiftet vinner allt större terräng. Månggiftet är en förbannelse för alla folk, där det existerar. Det hindrar folkets utveckling och förkväver dess företagsamhet. Det är vidare ett hinder för bildandet av ett verkligt hem och för barnens fostran och vård. Däremot är engiftet ett folks styrka, vilket tydligen bevisas av erfarenheten och historien. Bland alla kraftiga och högtstående folk har engiftet varit förhärskande. Uppfattningen om

äktenskapets helgd och betydelse genomsyrar alltmer och mer Kongos folk. Även de som leva i månggifte, börja erkänna och inse, att det är till skada för folket. Missionen har genom att giva äktenskapet helgd skapat en fast grundval för bildandet av verkliga, kristliga hem. Dock måste vi erkänna, att på familjelivets område ännu mycket återstår, innan dessa hem kunna jämföras med de goda kristliga hemmen i den civiliserade världen. Men en god början är gjord, och det gäller blott att fullfölja det påbegynta arbetet. När i Kongo månggiftets saga är slut, skall det visa sig, att det varit missionen mer än någon annan kulturfaktor som kunnat bringa det därhän.

Genom engiftets införande höjes också kvinnan ur sin förnedring. Hon blir mannens jämlike och får mera makt och inflytande. Innan kristendomen kom till Kongo, hade kvinnan knappast något anseende. Hon fick slava och arbeta och hade ingen rätt att bestämma varken över sig själv eller sina barn. Ofta var hon en lekboll i sin hårde hövdingens hand. Han kunde sälja henne, om han ville, eller bortgifta henne till en gammal odåga, som hon alls icke kunde tycka om. Hon fick blott foga sig efter hövdingens önskan, emedan den var hennes lag. Hon hade ingen att vädja till, då hon förtrycktes. Genom missionen har hennes ställning avsevärt förbättrats, och mannen betraktar henne med helt andra ögon nu än förr. Och denna nya uppfattning av kvinnan delas icke blott av de kristna infödingarna utan även av hedningar.

Missionsarbetet har också skapat ett allmänt säkerhetstillstånd i landet. Gamla män och kvinnor uttrycka sin stora förvåning häröver. I deras ungdom, då stammarna och byarna lågo i ständig fejd med varandra, kunde man aldrig drömma om någonting sådant. Det var då förenat med risk att lämna byns område, ty man kunde lätt bli bunden och bortförd som fånge av några fiender. När en köpman skulle besöka långt avlägsna byar och marknader, måste han kunna intyga, att han tillhörde någon av de hövdingar — konungar över liv och död — som hade att vaka över att marknads-lagarna efterlevdes. Att ett sådant osäkerhetstillstånd skulle inverka högst menligt på handelsförbindelserna ligger i öppen dag. Nu kunna köpmän komma och gå utan fruktan att bli bundna, och därigenom har handeln uppblomstrat och varuutbytet blivit livligare.

Däremot har slavhandeln nästan alldeles upphört. Om den någon gång skulle förekomma, sker det i den största hemlighet. Att såsom förr offentligen sälja slavar kommer aldrig i fråga. Det måste också med glädje erkännas, att staten — när det gäller denna sak — givit missionen ett kraftigt stöd.

Begravandet av levande har också upphört i de trakter, där mission bedrives. Vid dessa begravingar firade ondskan och råheten sina vildaste orgier. De hemska scener, som då utspelades, glömmas aldrig av dem som voro närvarande. Enligt folkets uppfattning skulle dessa begravingar vara ett medel för marknadsfredens uppehållande,

men de blevo ofta en källa till strid och förvecklingar därigenom att marknadslagarnas väktare uppträdde brutalt och partiskt.

Människovärdet, som bland lågt stående folk knappast kan sägas existera, har stigit betydligt. Hövdingen betraktar nu sitt folk med helt andra blickar än förr. Och hans folk har också lärt sig att vara mera självständigt. Den växande självständighetskänslan stärker folkets karaktär och skänker det mera självförtroende, så att det kan handla och tänka på egen hand utan att ständigt vara beroende av hövdingen.

Det unga, uppväxande släktet har dock mer än andra fått erfara missionens välsignelser. Genom de skolor, som missionen upprättat, har det satts i tillfälle att inhämta goda och nyttiga kunskaper, och genom dessa kunskaper har de ungas synkrets vidgats. De ha fått lära känna andra folk och länder. De ha också fått blicka in i Guds underbara skapelse, som är så rik och oändlig. I skolorna ha de dessutom fått vänja sig vid ordning, renlighet, punktlighet och arbetsamhet. Vilken betydelse detta har för ett folk, som icke vant sig varken vid ordning eller regelbundet arbete, är lätt att förstå.

Vid undervisningen i naturkunnighet få de icke blott lära känna människokroppens förrättningar, utan de få också lära sig, hur de skola vårda sin kropp och laga sin mat. De hygieniska råd, som de få i skolan, ha redan visat sig vara av stor betydelse för folkhälsans bevarande.

Kvinnorna ha också fått lära sig litet barnavård, vilket varit av största värde. Somliga påstå, och det icke utan skäl, att dödligheten bland barn vid de äldre missionsstationerna är mycket mindre än förr.

Undervisningen vid stationsskolorna är icke blott teoretisk utan även praktisk. Gossarna få lära sig sy kläder och tillverka enklare möbler, såsom bord, stolar, dörrar och sängar. Flickorna lära sig att sy, fläta korgar och mattor och tillverka grytor och vattenkaraffer.

Genom missionärernas arbete bland de sjuka har Kongos folk fått lära känna något av den sanna uppoftande kärleken. Den kärlek och barmhärtighet, som mött dem, har slagit dem med förvåning. Att främlingar togo hand om deras sjuka, som de själva icke ville vidröra, var något så oerhört, att de i början icke kunde fatta det. Men då det blev klart för dem, att det var osjälviska motiv, som drevo missionären till detta arbete, insågo de, att de kristna ägde en kraft, som de saknade. Många av dem ha nu själva fått erfara denna kraft, och med glädje hjälpa de sina sjuka. Att de bära dessa långa vägar för att få hjälp visar, att den kristna barmhärtighetskänslan börjat växa fram. Denna känsla uppenbarar sig ock däri, att små moderlösa barn icke längre begravas levande. Kvinnorna söka nu taga sig an dessa barn och fostra dem.

Det största beviset för missionens välsignelser för de infödda äro de kristna församlingarna. De äro den kristna missionens segertecken. De äro

Ljushärdar, från vilka ljuset lyser och skall lysa i den mörka, hedniska natten. Ifrån dem skall det kristna inflytandet sträcka sig allt vidare. Ifrån dem skall livets ord förkunnas till frälsning för Kongos folk.

Den eld, som tänts i Kongos dalar, skall sprida sig vida omkring på den mörka kontinenten. Den skall värma frusna hjärtan och uppmjuka styva sinnen, som hårdnat under hedendomens tryck.

Missionen har banat väg för en ny och ljus dag för Kongos folk. Den nya dagen är redan kommen. Dess sol har höjt sig över horisonten. Och den skall höja sig allt högre och högre, till dess den en dag skall lysa i sin fulla glans.

MISSIONSLITTERATUR:

De svenska missionerna. Sammanfattande översikt, på uppdrag av Allm. svenska missionskonferensens arbetskommitté utgiven av docent *G. W. Lindeberg*. Häft. 3: 25, klotb. 4: 75.

En utomordentligt givande bok, som översiktligt skildrar det viktigaste av den svenska missionens historia. Boken förtjänar ett ingående studium.

Svensk Kyrkotidning.

Världsmissionens bibliska grund. Av prof. *Ad. Kolmodin*. Pris 2 kr.

Få om ens någon i vårt land kan sägas ha en så självklar rätt att i skrift behandla temat: bibel och mission i deras inbördes förhållande, som prof. Adolf Kolmodin. Ett livs kärlek har han ägnat bibelns studium och missionens sak. Hela den lilla skrift han här givit oss genomströmmas av den övertygelsens värme, hjärtats kärlek framkallar.

Erling Eidem i Lunds Missions-Tidning.

Hudson Taylor och Kina Inlandsmissionen eller **Guds verks tillväxt.** Av d:r och fru *Howard Taylor*. I sammandrag återgiven av *Emma Beskow*. Häft. 5: 75, klotb. 7 kr.

Som människoskildring och berättelse om den tro, som försätter berg, tillhör boken den litteratur, som säkerligen en gång skall bära benämningen klassisk.

Nils Algård i Svenska Dagbl.

Pastor Hsi. En av Kinas kristna. Av fru *Howard Taylor*. Övers. fr. engelskan. 3:e uppl. Häft. 4: 50, inb. 5: 50.

"Pastor Hsi" är en bok, som på mig gjort ett djupare intryck än de flesta böcker jag någonsin läst.

D:r Karl Fries.

Boken om den lärde kinesen Hsi är en av de underbaraste man kan få i sin hand. *Norrbottnens-Kuriren.*

J. A. LINDBLADS FÖRLAG, UPPSALA

MISSIONSLITTERATUR:

Bland muhammedaner i Nordafrika. Av *Fritz Rösch*. Övers. fr. tyskan av *Ingrid Lindblad*. Pris 2: 75.

Man torde få leta ganska länge efter en bok som trots sitt jämförelsevis ringa omfång giver oss en så klar och djup inblick i vad jag skulle vilja kalla muhammedanisms själar och därmed även skarpt belyser de stora och särskilda svårigheter, med vilka den kristna missionsverksamheten här har att kämpa. *Nya Dagl. Allah.*

Från nutidens Japan. Personliga intryck. Av *C. Skovgaard-Petersen*. Övers. fr. danskan. Med förf:s porträtt. Rikt illustr. Pris 4: 50.

Inte på länge har jag läst en bok som givit vetandet så rik behållning och viljan så många goda impulser. *Folkskolans Vän.*

Bland människoätarna på Nya Hebriderna. En missionärs liv och verksamhet. Av *J. G. Paton*. Självbiografi. 4:e uppl. Häft. 3: 50, inb. 4: 50.

En missionsbok utan like satte jag som överskrift. Ja, en missionsbok utan like är det, som kan göra våra stela, hårda, kalla hjärtan glödande och brinnande i oss, skriven med hjärteblod, som den är.

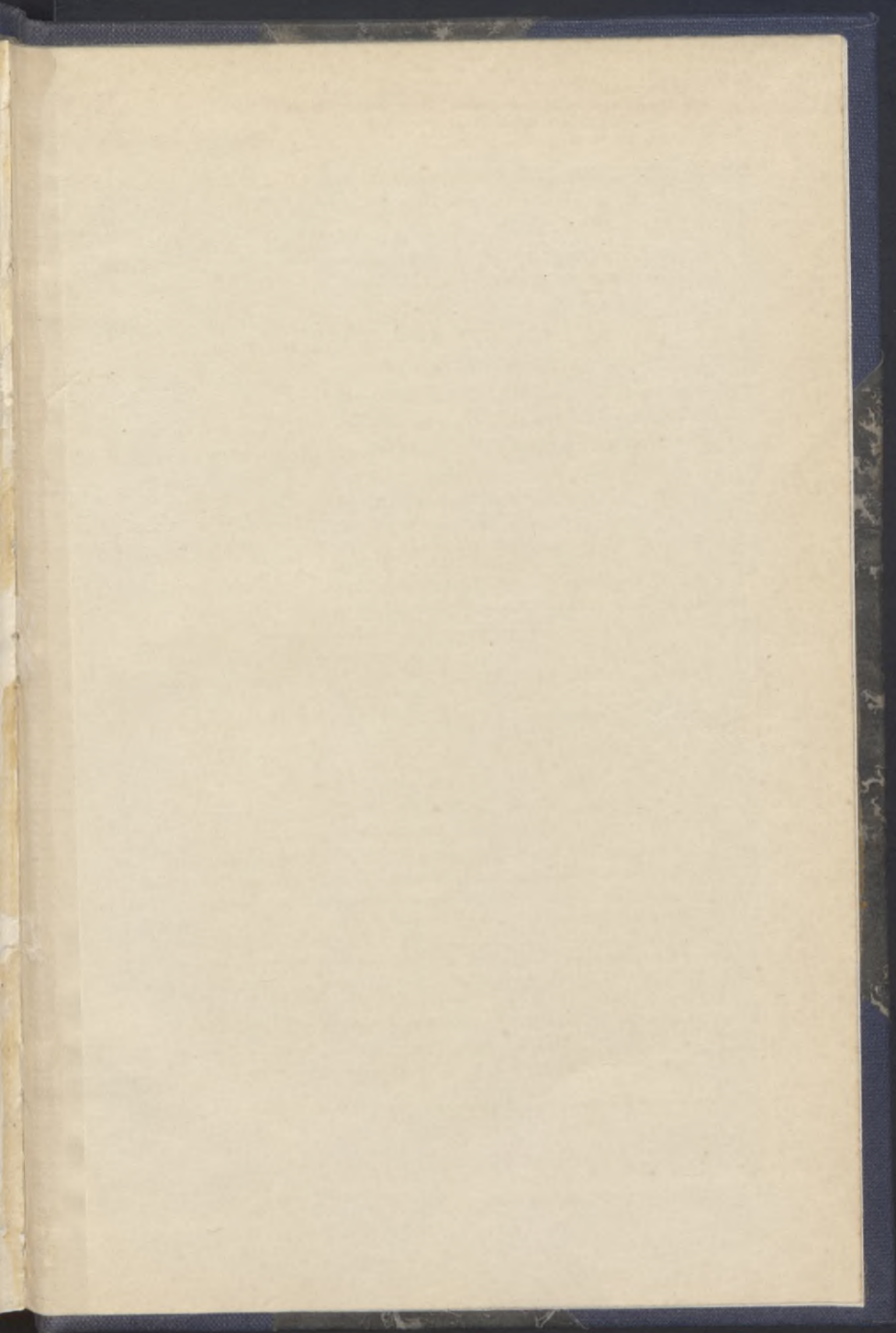
Ida Granqvist i Svenska Kyrkans Missionstidning.

I solens glöd. Berättelse från Syd-Indien av *Ellen Gotzsche*. Övers. fr. danskan av *Märta Norström*. Häft. 2: 75, inb. 3: 50.

Jag har under många år läst mycket om missionen i Indien och sökt göra mig förtrogen med de så märkliga samhällsförhållandena och de så mångfaldiga och skiftande problemen i missionsarbetet. Men läsandet av denna intressanta och gripande berättelse har kastat ljus över en hel del förhållanden i hinduens familjeliv, som man naturligtvis blott får ett dunkelt begrepp om vid läsandet av missionsbrev, missionsrapporter och andra redogörelser rörande verksamheten.

Dr K. A. Jansson i Svenska Morgonbladet.

J. A. LINDBLADS FÖRLAG, UPPSALA

Missionslitteratur:

David Livingstone. Afrikas apostel. Efter engelska källor av *G. A. Gustafsson*. 3:e uppl. Häft. 3 kr., inb. 4 kr.

En ypperlig livsskildring av ett det underbaraste Guds redskap i världen. *Riket.*

Ett lysande blad ur vårt släktes historia.
Svenska Morgonbladet.

Mellan urskog och vatten. En läkares upplevelser och iakttagelser i Ekvatorialafrikas urskogar. Av prof. *Alb. Schweitzer*. Övers. fr. tyskan av *Greta Lagerfelt*. Illustr. 3:e uppl. Pris 5:50.

De svartes världsdal är ju i närvarande stund, icke minst i vårt land, föremål för ett livligt intresse. Prof. Schweitzer ger en inblick i själva hjärtpunkten av det liv, som där levas. Boken ställer och löser problem för själva den religiösa uppgiften, men den ser densamma mot bakgrunden av hela den väldiga kolonialfrågan, dess sociala och etiska sammanhang.

Nils Algård i Svenska Dagbladet.

Där bufflarna beta. Bilder och skisser från Kongo. Av *Arvid Svärd*. Häft. 2 kr., inb. 3 kr.

Få sådana arbeten giva en bättre föreställning om de svarta hedningarnas liv än denna lilla skrift.
Svenska Morgonbladet.

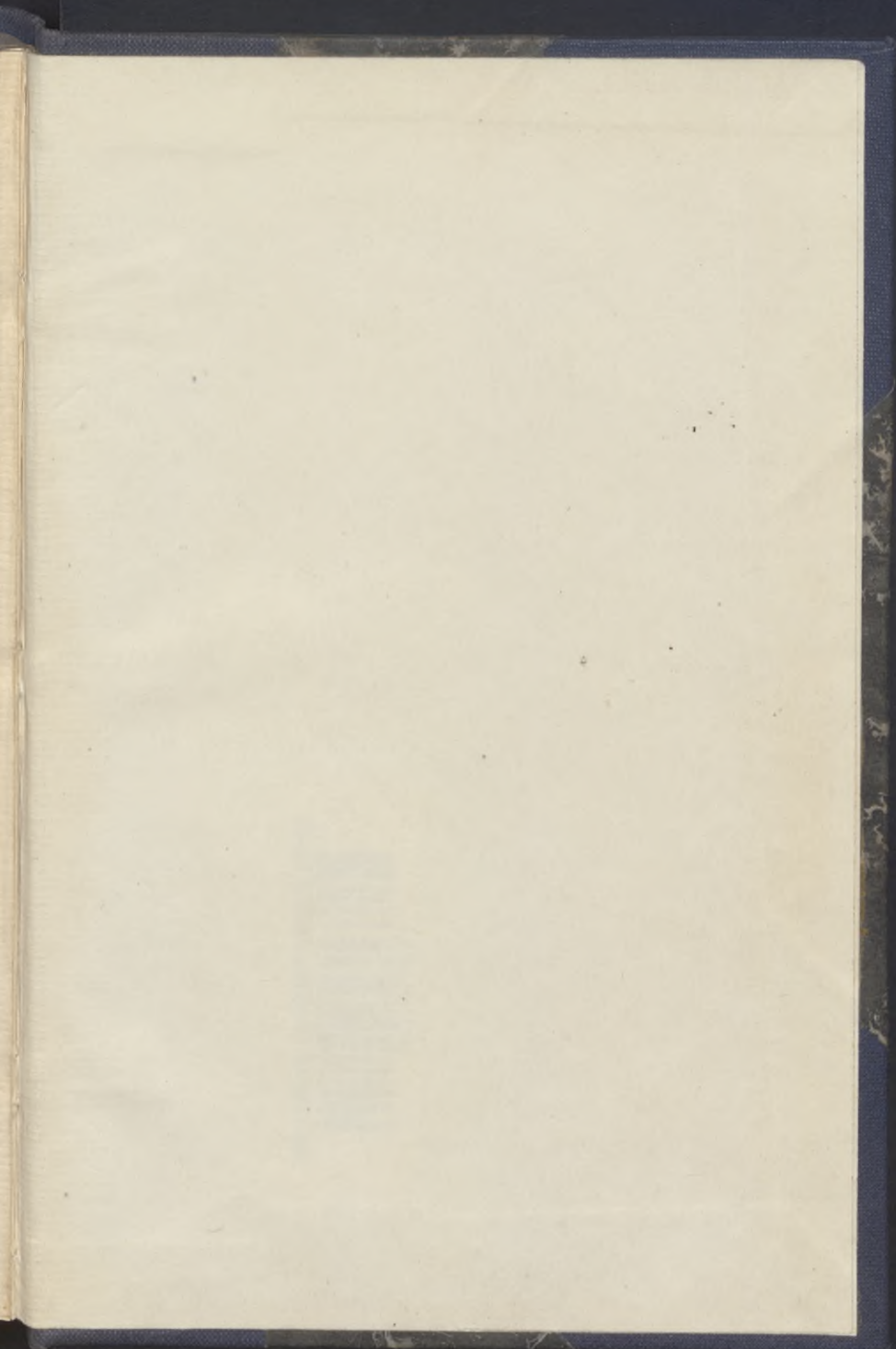
Det är ypperliga Kongoskildringar, som här förekomma, och de äro i hög grad ägnade att göra oss förtrogna med både kongofolkets liv och seder och med missionens arbete. *Vecko-Posten.*

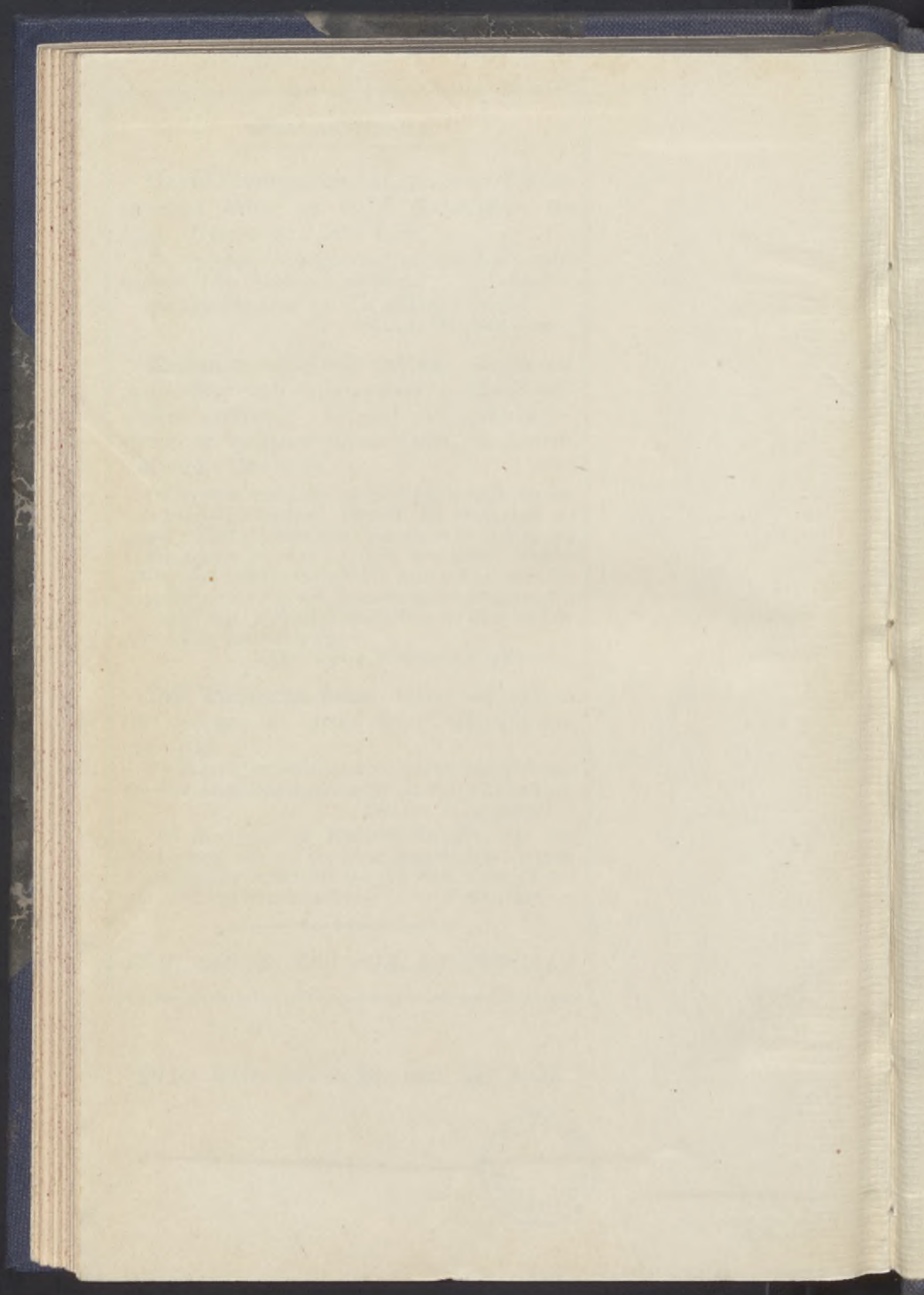
J. A. LINDBLADS FÖRLAG, UPPSALA

Pris: häft. kr. 2:50, inb. kr. 3:25

Uppsala 1925
Appelbergs Boktr.
Aktiebolag

GÖTEBORGS UNIVERSITETS BIBLIOTEK

1001975871

Handwritten mark

